

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Факультет філології й журналістики
імені Михайла Стельмаха

Кафедра української літератури

МЕТОДИЧНИЙ ПОШУК УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

ВИПУСК 14

ВІННИЦЯ – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ Й ЖУРНАЛІСТИКИ
ІМЕНІ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

Кафедра української літератури

МЕТОДИЧНИЙ ПОШУК УЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

ВИПУСК 14

Збірник наукових статей

ВІННИЦЯ

2026

Головний редактор: Пойда Оксана Андріївна – старший викладач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Члени редакційної колегії:

Віннічук Алла Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Зелененька Ірина Алімівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Крупка Віктор Петрович – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Поляруш Ніна Степанівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Солодюк Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ткаченко Вікторія Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 13 червня 2026 року).

Рецензенти:

Іваницька Наталія Борисівна – доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри професор кафедри іноземної філології та перекладу Вінницького торговельно-економічного інституту державного торговельно-економічного університету / Київського національного торговельно-економічного університету.

Павликівська Наталія Михайлівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Методичний пошук учителя-словесника : зб. наук.-метод. статей студентів і магістрантів / гол. ред. Пойда О. А. Київ : Видавництво Ліра-К, 2026. Вип. 14. 243 с.

Збірник наукових статей узагальнює результати науково-дослідницької роботи студентів і магістрантів факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха у 2025-2026 н. р. «Методичний пошук учителя-словесника» репрезентує розвідки з актуальних проблем сучасного мовознавства, лінгводидактики, методики навчання української мови і літератури, педагогічного досвіду вчителів-новаторів.

Видання адресоване здобувачам ступеня вищої освіти бакалавра, магістра, доктора філософії гуманітарних факультетів закладів вищої освіти, учителям-словесникам, усім, хто цікавиться проблемами методики навчання філологічних дисциплін.

Статті подано в авторській редакції.

В оформленні обкладинки використано світлини з педагогічної практики здобувачів ступеня вищої освіти магістра А. Ткач та А. Ярошенка.

©Кафедра української літератури
факультету філології й журналістики
імені Михайла Стельмаха Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського, 2026

ЗМІСТ

Розділ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	7
<i>Бурбеза Дарина.</i> Інтерактивний інструментарій вивчення засобів милозвучності в 5 класі.....	7
<i>Гадасюк Владеліна.</i> Елементи самостійної пошукової роботи як підґрунтя навчального проєкту з української мови.....	15
<i>Калачик Даша.</i> Цифрові технології під час вивчення теми «Відокремлені обставини. Розділові знаки при них» у 8 класі НУШ.....	20
<i>Кальніцька Марія.</i> Використання цифрових технологій у процесі вивчення теми «Відокремлені прикладки як різновид означення та розділові знаки при них» у 8 класі НУШ.....	29
<i>Корж Дар'я.</i> Особливості організації групової роботи учнів на уроках української мови в 7–8 класах.....	36
<i>Кульбабчук Каріна.</i> Сучасні технології вивчення теми «Уживання числівника на позначення часу»: методичний аспект.....	43
<i>Луцька Діана.</i> Методика вивчення вказівних та означальних займенників у 6 класі із застосуванням інноваційних освітніх технологій.....	50
<i>Містота Анастасія.</i> Гейміфікація як засіб підвищення мотивації учнів на уроках української мови.....	57
<i>Настенко Вікторія.</i> Цифрові технології під час вивчення теми «Найбільш уживані вставні слова та сполучення слів» в 5 класі НУШ.....	63
<i>Новикова Діана.</i> Частки не- та ні- з частинами мови: цифрові інновації на уроках української мови у закладі загальної середньої освіти.....	70
<i>Пастернак Альона.</i> Потенціал цифрових освітніх платформ у формуванні риторичної компетентності старшокласників.....	75

<i>Подолян Юлія.</i> Лінгводидактичні вимоги до використання тексту як засобу формування емоційного інтелекту учнів 10-11 класів.....	81
<i>Рябінчук Анна.</i> Новітні псевдоніми ХХІ століття як засіб формування комунікативної компетентності учнів на уроках української мови.....	88
<i>Савицька Катерина.</i> Методика застосування мультимедійних презентацій PowerPoint для активізації пізнавальної діяльності на уроках української мови.....	94
<i>Савицька Катерина.</i> Методика формування лінгвокраїнознавчої компетентності здобувачів середньої освіти на уроках польської мови.....	101
<i>Сидоренко Олександра.</i> Квест на уроках української мови як засіб формування навичок командної роботи.....	106
<i>Сидоренко Олександра.</i> Вивчення лексики на уроках польської мови в школі.....	113
<i>Скарбовійчук Софія.</i> Інтерактивні вправи на платформі Learningapps під час вивчення теми «Складні речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Кома між частинами складного речення» у 5 класі НУШ.....	120
<i>Совинська Ірина.</i> Інтерактивні технології навчання української мови як засіб активізації пізнавальної діяльності старшокласників.....	129
<i>Стужук Аліна.</i> Віртуальний пазл як інноваційний метод навчання української мови.....	136
Розділ II. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	143
<i>Горбенко Наталія.</i> Михайло Коцюбинський у шкільному просторі: ефективні інструменти осмислення життєпису митця.....	143
<i>Дітковська Софія.</i> Віртуальна екскурсія на уроці української літератури (на матеріалі життєпису Лесі Українки в 10 класі).....	149
<i>Дубова Софія.</i> Застосування штучного інтелекту в процесі розвитку критичного мислення учнів на уроках	

української літератури.....	156
<i>Дубова Софія.</i> Методичні умови актуалізації національної самосвідомості підлітків у процесі вивчення фольклору на уроках української літератури.....	163
<i>Ковальчук Юлія.</i> Особливості виховання національно свідомої особистості (на прикладі вивчення творчості Лесі Українки в 10 класі).....	170
<i>Кондратюк Вікторія.</i> Застосування технологій віртуальної реальності на уроках української літератури в середній ланці.....	175
<i>Корж Дар'я.</i> Упровадження штучного інтелекту в літературний освітній процес.....	182
<i>Максимчук Анастасія.</i> Використання штучного інтелекту на уроках української літератури в якості ефективного засобу навчання.....	190
<i>Сагайдак Альона.</i> Методична специфіка використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури.....	196
<i>Ткач Анна.</i> Вебквест як інструмент формування творчих умінь учнів на уроках української літератури (на прикладі твору І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»).	200
<i>Шалденко Марія.</i> Застосування інтерактивних методів навчання на уроках української літератури в 5 класі.....	208
Розділ III. ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД УЧИТЕЛІВ-НОВАТОРІВ.....	217
<i>Буцвін Катерина.</i> Особливості роботи в програмі «Інтелект України» з української літератури в 11 класі.....	217
<i>Савчук Ганна.</i> Інтерактивні методи навчання на уроках української мови та літератури: досвід педагогічної практики.....	222
<i>Шиліпун Анастасія.</i> Досвід використання елементів гейміфікації на уроках української мови та літератури.	227

Ярошенко Андрій. Формування читацької компетентності учнів 11 класу під час вивчення творчості Івана Драча та Дмитра Павличка (із досвіду педагогічної практики)..... 235

Розділ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дарина Бурбеза
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Прокопчук Л. В.

ІНТЕРАКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИВЧЕННЯ ЗАСОБІВ МИЛОЗВУЧНОСТІ В 5 КЛАСІ

Анотація. У статті описано досвід застосування інтерактивних технологій навчання під час опрацювання теми «Чергування [y] – [в], [i] – [ї]. Правила милозвучності» у 5 класі. Розкрито дидактичний потенціал інтерактивних технологій кооперативного та колективно-групового навчання («Акваріум», «Ажурна пилка»), а також цифрових інструментів (QR-коди, онлайн платформа для створення інтерактивних вправ LearningApps).

Ключові слова: милозвучність української мови, чергування [y] – [в], [i] – [ї], інтерактивні технології навчання, технології кооперативного навчання, технології колективно-групового навчання, цифрові інструменти.

Annotation. The article describes the experience of using interactive teaching technologies when covering the topic "Alternation of [y]–[v], [i]–[ı]. Euphony rules" in the 5th grade. The didactic potential of cooperative and collective-group learning technologies ("Aquarium", "Jigsaw"), as well as digital tools (QR codes, the online platform for creating interactive exercises LearningApps), is explored.

Keywords: euphony of the Ukrainian language, alternation of [y]–[v], [i]–[ı], interactive teaching technologies, cooperative

learning technologies, collective-group learning technologies, digital tools.

Модернізація освітньої системи в стратегемах Нової української школи передбачає перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісної, переорієнтацію навчально-виховної діяльності на особистісно-розвивальний напрям. Особливо значущою ця проблема постає в контексті навчання української мови в 5 класі, оскільки цей період переходу від початкової ланки освіти до базової середньої психологи і педагоги визначають як адаптаційний. У Державному стандарті базової середньої освіти зацентовано на наступності й перспективності навчання, потребі враховувати вікові особливості учнів під час організації освітнього процесу [2].

Хоч учні п'ятого класу вже здатні оперувати тими чи тими теоретичними поняттями, установлювати причиново-наслідкові зв'язки, узагальнювати, проте домінування конкретно-образного мислення над абстрактно-логічним зумовлює потребу візуалізації теоретичного та практичного матеріалу, інтеграцію цифрових інструментів в освітній процес. Знання мають стати дієвим засобом розв'язання тих чи тих життєвих проблем, інструментом успішної соціалізації учнів [2]. Тому модельні навчальні програми з української мови, крім компетентнісного, орієнтують учителя на особистісно орієнтований та діяльнісний підходи, тобто «зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення та розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у конкретних умовах» [4]. Саме в п'ятому класі формується здатність до конструктивної комунікації, навички самостійної навчальної роботи. З огляду на це ефективним інструментом формування і підтримання стійкої мотивації п'ятикласників до навчання є інтерактивні технології. Услід за В. Старостою, такі технології потрактуємо як «систему організації та здійснення цілеспрямованої посиленої взаємодії суб'єкта навчання з навчальним середовищем, що

реалізується сукупністю методів, форм і засобів створення комфортних умов навчання, високої активності розумової і навчальної діяльності» [3, с. 235]. Така взаємодія може реалізовуватися як у формах кооперативного, колективно-групового навчання, так і за допомогою цифрових інструментів, що корелює із запитами реформованої української школи, інтересами «цифрового покоління».

До інтерактивних технологій кооперативного навчання належить робота в парах, ротаційні (змінювані) трійки, «Акваріум» та ін., з-поміж технологій колективно-групового навчання виокремлюють технології «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Навчаючи – учуся», «Ажурна пилка», «Дерево рішень» тощо. Серед арсеналу цифрових інструментів учителя української мови особливе місце посідають QR-коди та онлайн-платформи для створення інтерактивних вправ. Дослідники виокремлюють у структурі QR-коду мотиваційну, інформаційну, розвивальну, виховну, рефлексійну та контрольну функції [1, с. 35], що дає підстави застосовувати його на різних етапах уроку – від актуалізації опорних знань до підсумкової рефлексії.

У статті подаємо досвід застосування інтерактивних технологій під час вивчення теми «Чергування [у] – [в], [і] – [й]. Правила милозвучності» в 5 класі.

З фонетичними засобами української мови п'ятикласники ознайомилися ще в початковій школі, у них уже сформовані деякі навички застосування мовних одиниць у мовленні. Отож, у 5 класі відбувається «вивчення мовних одиниць крізь призму їх функцій у різних умовах спілкування, а також формування вмінь і навичок комунікативно виправдано використовувати мовні засоби в мовленні» [4].

Опрацювання теми «Чергування [у] – [в], [і] – [й]. Правила милозвучності» спрямоване на формування в учнів уявлень про правила милозвучності рідної мови [6]. С. Єрмоленко, З. Митяй і Т. Сіроштан слушно зауважують, що

«чергування /у/ – /в/, /і/ – /й/, як і випадки вставлення та викидання голосних, має вивчатися у зв'язку з поняттям милозвучності української мови, а не як випадкове, нічим не зумовлене, позасистемне фонетичне явище» [3]. Засвоєння цієї теми потребує не тільки механічного запам'ятовування правил, а й тренування мовного чуття через багаторазове повторення мовного матеріалу в різних контекстах. Учень має навчитися розрізняти, де доречно вжити «у», а де – «в», де – «і», а де – «й». Тому методичним пріоритетом стає не теоретичне пояснення, а активна практика в різноманітних формах.

Використання технології кооперативного навчання «Акваріум» забезпечує вдосконалення комунікативних навичок учнів, підвищення рівня їхньої пізнавальної активності. Учасники «акваріумної» групи пропонується опрацювати фрагмент тексту, у якому навмисно допущено сім-вісім помилок на вживання «у – в», «і – й». Завдання учасників – колективно виявити порушення, обґрунтувати кожне з них правилом і запропонувати відредагований варіант. Дидактична цінність методу полягає в переведенні мовної інтуїції учня в простір вербалізованого аналізу.

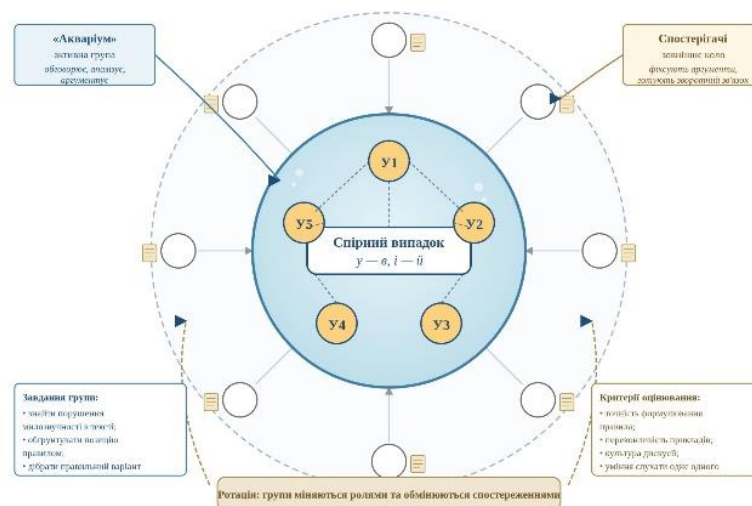

Рис. 3. Схема організації роботи за методом «Акваріум»

Використання технології «Ажурна пилка» (рис. 4) зумовлене віковими та психофізіологічними особливостями

сприйняття інформації п'ятикласниками, які потребують частішої зміни видів діяльності, активної міжособистісної взаємодії та можливості випробовувати нові соціальні ролі. Робота побудована в три етапи. Спочатку учні об'єднуються в «домашні» групи. Далі відбувається перерозподіл і формуються експертні групи за визначеною літерою. На фінальному етапі п'ятикласники повертаються до своїх «домашніх» груп, де кожен по чергові виступає в ролі вчителя, пояснюючи свій сегмент правил іншим. Це забезпечує глибоке засвоєння матеріалу завдяки максимальній залученості кожного до передавання засвоєної інформації.

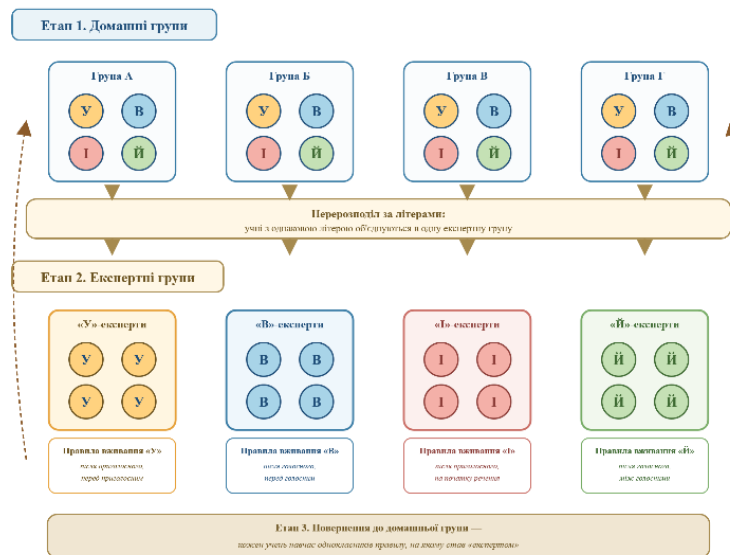

Рис. 2. Схема організації роботи за методом «Ажурна пилка»

Інтерактивну вікторину «Милозвучний поет» створили на платформі LearningApps. Перевага цього сервісу полягає в інтуїтивному інтерфейсі вправ, легкості вбудовування в будь-який етап уроку та забезпеченні миттєвого зворотного зв'язку. Після мотиваційного етапу та короткого огляду правил-підказок пропонуємо QR-код у роздатковому матеріалі (рис. 1) для виконання завдання на власних смартфонах. Така зміна виду діяльності виступає психологічним перемикачем уваги: завершується підготовчий етап уроку, розпочинається активна інтерактивна фаза. У дидактичному плані вправа спрямована на закріплення базового матеріалу: учням пропонується

самостійно вставити «у – в», «і – й» у дібрані вчителем речення та фразеологізми, що водночас забезпечує мовленнєвий контекст і виховний потенціал.

Рис. 1. QR-код до інтерактивної вправи «Милозвучний поет»

Гра «Голосні vs Приголосні» – це змагання між командами, хто швидше правильно виконає завдання. Її створення зумовлене потребою трансформувати набуті знання п'ятикласників із рівня ізольованих мовних вправ у практику спонтанного усного мовлення. Для цього клас об'єднали у дві команди – «Голосні» та «Приголосні». Ведучий показує картку з прийменником «в» або «у», а команда має за 60 секунд назвати країну, місто чи інший географічний об'єкт, що поєднується з ним без порушення правил милозвучності («в Одесі», «в Іспанії»; «у Львові», «у Франції»). Аналогічно організовано тур із чергуванням «і – й». Дидактична цінність гри полягає також у реалізації міжпредметних зв'язків: щоб дібрати приклад, учень має пригадати назву географічного об'єкта та локалізувати його у просторі. Гра реалізує діяльнісний підхід, розвиває навички усного мовлення, співпраці в групі, критичного мислення, формує соціальну та громадянську компетентність.

Обов'язковим складником кожного уроку є етап рефлексії. Пропонуємо «Батарейку рефлексії» – гру з кольоровим маркуванням: зелений колір означає «я легко обираю правильну форму [у] – [в], [і] – [й]», жовтий – «іноді я вагаюся», червоний – «мені ще важко відчувати порушення милозвучності, треба повторити правила». Доступ до гри надається через QR-код у роздатковому матеріалі (рис. 4).

Рис. 4. QR-код до інтерактивної гри «Батарейка рефлексії»

Проте використання цифрових інструментів інколи створює певні проблеми. Серед виявлених під час практики проблем – технічні труднощі (повільне або некоректне сканування QR-коду на окремих пристроях), нерівномірний доступ учнів до інтернету в класі та ризик перетворення цифрового елемента на самоціль. Подібні спостереження фіксують С. Хмелівська, В. Імбер та О. Самойленко, виокремлюючи «погану якість QR-кодів», їх надмірну кількість і «труднощі зі скануванням QR-кодів на пристроях» [5, с. 203]. Тому вчителю варто заздалегідь продумувати кількість і доцільність використання QR-коду на уроці й мати резервний сценарій у разі технічних збоїв.

Отож в умовах переходу до компетентнісної парадигми освіти інтерактивні технології забезпечують формування предметних і ключових компетентностей, зростання навчальної мотивації п'ятикласників, їх пізнавальної активності, удосконалюють навички командної взаємодії. Цифрові інтерактивні вправи забезпечують варіативність контекстів і миттєвий зворотний зв'язок, важливі для тренування мовного чуття, а форми кооперативного та колективно-групового навчання («Акваріум», «Ажурна пилка») виводять засвоєне правило у простір живого мовлення та групової взаємодії.

Література

1. Горошкіна О.М., Греб М.М., Горошкін І. О., Караман С.О. Функції QR-кодів у структурі підручника української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Том 78, № 4. С. 31–43. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v78i4.3360>

2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://cutt.ly/JChRxNF>

3. Єрмоленко С.І., Митяй З.О., Сіроштан Т.В. Уроки фонетики в Новій українській школі на засадах компетентнісного й особистісно орієнтованого підходу до навчання. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/9669/>

4. Попович А. Особливості модельних навчальних програм з української мови для 5–6 класів. URL : <https://cutt.ly/XChEb42>

5. Староста В.І. Технології інтерактивного навчання: сутність, класифікація. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 1 (64). С. 232–237. URL: <https://surl.li/jxoltj>

6. Українська мова. 5–6 класи : модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д. Київ, 2021. 31 с. URL: <https://surl.li/jxghyw>

7. Хмелівська С. І., Імбер В. І., Самойленко О. А. Використання QR-кодів для підвищення якості освітнього процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 64. Том 2. С. 200–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.2.38>

Бурбеза Дарина Ярославівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (освітня програма Середня освіта. Українська мова і література, англійська мова)). *Наукові інтереси: методика навчання української мови.*

*Владеліна Гадасюк
Наук. керівник – д. філол. н., проф. Завальнюк І. Я.*

ЕЛЕМЕНТИ САМОСТІЙНОЇ ПОШУКОВОЇ РОБОТИ ЯК ПІДГРУНТЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЄКТУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Анотація.** Статтю присвячено використанню елементів пошукової самостійної роботи як підґрунтя для проєктних технологій – важливої педагогічної стратегії в контексті вимог Нової української школи. Визначено переваги проєктного навчання у формуванні ключових та предметних компетентностей школярів. Запропоновано приклади успішних міні-проєктів для різних етапів уроку української мови, що дозволяють поєднати теоретичні знання з життєвим досвідом учнів.*

***Ключові слова:** проєктне навчання, метод проєктів, українська мова, Нова українська школа (НУШ), компетентнісний підхід, пізнавальна активність, творчі здібності, самостійна пошукова робота, комунікативна компетентність, інтерактивні методи навчання.*

***Annotation.** The article is devoted to the topical issue of using project technologies in the context of the New Ukrainian School requirements. The advantages of project-based learning as a tool for forming key and subject-specific competencies of schoolchildren are identified. Examples of successful mini-projects for various stages of Ukrainian language lessons are provided, allowing the integration of theoretical knowledge with students' life experiences.*

***Keywords:** project-based learning, project method, Ukrainian language, New Ukrainian School (NUS), competency-based approach, cognitive activity, creative abilities, students' independent work, communicative competence, interactive teaching methods.*

Проектне навчання є сучасною педагогічною стратегією, яка зміцнює мотивацію учнів і стимулює інтерес до навчального матеріалу. Цей підхід ґрунтується на активному дослідженні учнями реальних проблем і завдань, що допомагає їм розвивати такі важливі навички, як критичне мислення, співпраця й креативність. Проектне навчання слугує своєрідним містком між теоретичними знаннями та практичною життєдіяльністю.

У контексті сучасної освіти – це інструмент, який створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій і самостійності учня, стимулюючи його цікавість, внутрішній потенціал [4, с. 122]. Переносячи фокус із пасивного запам'ятовування фактів на активний пошук рішень, цей підхід перетворює освітній процес на динамічне дослідження, де кожен учень отримує право на власну ініціативу. Метод проектів – це сучасна модель організації освітнього процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, розвиток можливостей у процесі створення певного «продукту» під наставництвом учителя. Проектна діяльність допомагає усвідомити відповідальність кожного здобувача освіти за спільну справу, активізувати рівень особистої участі, окрім того, посилює ефективність виконаної роботи та сприяє конкурентоспроможності презентації її результатів [7 с. 164].

Як засвідчує практика, учні загальноосвітньої школи здебільшого мають досвід розв'язання проблеми в умовах навчальної ситуації, проте не вміють розв'язувати інформальні (такі, що виходять за межі освітнього процесу) завдання, знаходити вихід зі складних життєвих ситуацій. Вони недостатньо володіють інтегрованими вміннями й навичками, потрібними для успішного вирішення проблем, що виникають у реальному житті, у процесі інтеграції в сучасне інформаційно навантажене та полікультурне суспільство [1, с. 49].

Ключовим принципом Нової української школи є перехід від суми знань до формування ключових компетентностей.

Проектне навчання не лише декларує потребу розвитку, наприклад, комунікативної чи інформаційно-цифрової компетентностей, а й надає учневі реальне поле для їх практичного застосування та відпрацювання. Учні опановують мову, виконуючи комунікативні завдання, а не лише вивчаючи правила. Саме тому дедалі більшої актуальності набувають проектні технології, які адаптують навчання до умов реального життя, дають навички самостійного пошуку потрібної інформації, її тематичного відбору, логічного структурування, презентації результатів й аргументованого відстоювання власного погляду [2, с. 103].

Ця система навчання пропонує учням можливість вивчати і розуміти зміст глибше, застосовувати знання в практичних ситуаціях. Учні стають більш самостійними, набувають відповідальності за власне навчання і розвиток, що позитивно впливає на їхню мотивацію та самооцінку. Проте цей підхід також може виявляти певні виклики. Учителям потрібно планувати та координувати проекти, забезпечуючи зосередження уваги учнів на правильних завданнях і дотриманні встановлених критеріїв. Це вимагає значного часу та зусиль для підготовки. Крім того, для ефективної реалізації проектного навчання потрібно створити відповідне освітнє середовище, де учні можуть вільно спілкуватися та співпрацювати.

З інтеграцією сучасних технологій проектне навчання стає дедалі ефективнішим та цікавішим для учнів. Діджиталізація дозволяє їм досліджувати і вивчати інформацію, яка раніше була важкодоступною. З цього приводу дослідниця Олена Норкіна зазначає, що сучасні цифрові інструменти значно розширюють можливості проектного навчання, дозволяючи учням працювати над проектами спільно в онлайн-середовищі, використовувати різноманітні ресурси та інструменти для досліджень, візуалізації даних та презентацій [6, с. 6].

Використання онлайн-ресурсів та інших програм уможлиблює заглиблення в тему, сприяє її швидшому засвоєнню.

Уявімо, що учні працюють над створенням «Гід із культури ділового спілкування». Проектний формат дозволяє їм розподілити ролі:

- «редактор-філолог» дбає за орфографічно-пунктуаційну грамотність, граматичну коректність та стилістичну довершеність мови у всіх розділах, застосовуючи набуті знання;

- «контент-аналітик» зосереджується на дослідницькій частині – зборі та класифікації прикладів ділових кліше;

- «дизайнер/презентатор» відповідає за візуалізацію та публічне подання матеріалу, формуючи навички лаконічного й стилістично виразного оформлення ідей.

Отже, успіх кінцевого продукту залежить від відповідальності кожного члена команди за свій унікальний аспект діяльності. Кожен учень стає експертом у своїй галузі, навчаючись не лише співпрацювати, але й контролювати якість матеріалу з погляду своєї ролі. Це перетворює вивчення мови на спільний, практично орієнтований процес.

Збалансований та обдуманий підхід до проектного навчання є ключовим для досягнення успіху. Важливо зауважити, що учні отримують достатньо часу та ресурсів для глибокого дослідження теми, а також для рефлексії й обговорення своїх висновків і відкриттів.

Не зважаючи на труднощі, проектне навчання продовжує набувати популярності завдяки своїм перевагам у формуванні глибоких знань та розвитку важливих навичок учнів. Воно стає інструментом, який може змінити підхід до навчання, роблячи його більш зосередженим на учневі, інтерактивним та змістовним. За умови правильного впровадження та вмілої адаптації проектне навчання може стати ключовим елементом сучасної освітньої системи.

Література

1. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. Київ, 2015. № 1. С. 47–58.

2. Бондаренко Г. П. Метод проектів як засіб удосконалення методичної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2012. № 24 (259) грудень. Ч. II. С. 102–110.

3. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури. Тернопіль: Астон, 2005. 204 с.

4. Литвинюк Г. І., Когут О. І., Кульматицька О. Р. Проектна діяльність в освітньому середовищі. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2014. 128 с.

5. Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / За ред. А. Л. Черній. Рівне : РОШПО, 2022. 168 с.

6. Норкіна О. В. Організація проєктного навчання учнів : наук.-метод. посіб. Черкаси : КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2024. 68 с.

7. Харибіна Н. Мережеве навчання – колосальний крок уперед в освіті. *Педагогічна майстерня*. 2012. № 7 (19). С. 75–81.

8. Харибіна Н. Орієнтуймося на Людину! Акценти формування всебічно розвиненої особистості на сучасному уроці. *Педагогічна майстерня*. 2012. № 4 (16). С. 34–40.

9. Як стати майстерним педагогом : навчально-методичний посібник / Ковальчук В. І., Сергеева Л. М. та ін. ; за заг. ред. Л. І. Даниленко. Київ : ТОВ «Етіс плюс», 2007. 184 с.

Гадасюк Владеліна Олександрівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність

035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методика навчання мови.

Даша Калачик
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В. В.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ВІДОКРЕМЛЕНІ ОБСТАВИНИ. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ НИХ» У 8 КЛАСІ НУШ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність застосування цифрових технологій під час навчання української мови в 8 класі НУШ. Розглянуто результативність використання платформ LearningApps, Kahoot та Quizlet у процесі опрацювання теми «Відокремлені обставини. Розділові знаки при них». Установлено, що інтерактивні завдання позитивно впливають на зацікавленість здобувачів загальної середньої освіти, стимулюють їхню активність і забезпечують глибше розуміння навчального матеріалу.

Ключові слова: цифрові технології, інтерактивні технології, обставина, відокремлення, синтаксис, пунктуація, українська мова, методика навчання .

Abstract. The article substantiates the feasibility of using digital technologies when teaching the Ukrainian language in the 8th grade of the National Secondary School. The effectiveness of using the LearningApps, Kahoot, and Quizlet platforms in the process of working on the topic "Separate circumstances. Punctuation marks for them" is considered. It was established that interactive exercises have a positive effect on students' interest, stimulate their activity, and provide a deeper understanding of the educational material.

Keywords: digital technologies, interactive technologies, circumstance, separation, syntax, punctuation, Ukrainian language, teaching methodology.

Сучасний урок української мови в умовах Нової української школи орієнтується на активне впровадження цифрових технологій, які сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу та зацікавленості здобувачів. Їхнє використання допомагає зробити засвоєння матеріалу більш доступним, сприяє розвитку мовних умінь і активізує навчальну діяльність школярів. Особливо доречним є застосування цифрових ресурсів під час опрацювання тем, що вимагають не лише теоретичних знань, а й систематичного тренування, зокрема теми «Відокремлені обставини. Розділові знаки при них» у 8 класі.

Питання впровадження цифрових технологій у навчанні української мови активно розробляють сучасні українські лінгводидакти, які наголошують на необхідності поєднання традиційних методів із цифровими інструментами для формування ключових компетентностей здобувачів середньої освіти НУШ. У контексті загальної цифровізації освіти важливими є праці О. Пометун та О. Савченко, які в межах концепції НУШ обґрунтовують роль інтерактивних технологій у формуванні компетентнісного підходу. Зокрема О. Пометун зазначає, що інтерактивні та цифрові технології створюють умови для активного залучення учнів до опрацювання складних мовних явищ, зокрема синтаксичних конструкцій [6, с. 45], тоді як О. Савченко акцентує на необхідності використання цифрових ресурсів для підтримки індивідуальної освітньої траєкторії та формування ключових компетентностей учнів НУШ [7 с. 62–64]. Їхні методичні рекомендації створюють підґрунтя для впровадження цифрових інструментів у вивчення теми «Відокремлені обставини. Розділові знаки при них» у 8 класі.

М. Пентилюк у своїх працях зосереджує увагу на важливості використання інтерактивних платформ для опрацювання складних синтаксичних тем, зокрема відокремлених членів речення. Авторка наголошує, що під час

вивчення відокремлених членів речення доцільно застосовувати вправи з поетапним аналізом структури речення, які можуть бути реалізовані й у цифровому форматі [5, с. 212].

О. Горошкіна у посібнику «Методика навчання української мови в основній школі» акцентує на доцільності застосування мультимедійних ресурсів для розвитку аналітичного мислення під час вивчення синтаксису. Вона зауважує, що мультимедійні засоби сприяють кращому розумінню синтаксичних зв'язків завдяки візуалізації та інтерактивності [2, с. 134].

Н. Голуб та О. Караман у підручнику «Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти» розглядають цифрові інструменти як засіб підвищення мотивації здобувачів середньої освіти і пропонують методичні прийоми роботи з інтерактивними вправами під час опрацювання відокремлених обставин та інших синтаксичних конструкцій [1, с. 154–156].

Т. Симоненко доводить, що цифрові тренажери та онлайн-платформи підвищують точність виконання граматичних завдань і дозволяють здобувачам середньої освіти самостійно контролювати власний прогрес [8, с. 27].

Г. Ткачук зазначає, що ефективне опрацювання відокремлених обставин потребує поєднання теоретичного пояснення з практичними завданнями різних типів, включно з інтерактивними [9, с. 27].

Мета статті – обґрунтувати методичні засади та розробити ефективну модель використання цифрових ресурсів у процесі вивчення теми «Відокремлені обставини. Розділові знаки при них» у 8 класі НУШ, спрямовану на підвищення навчальної мотивації, розвиток граматичної та цифрової компетентностей здобувачів, формування вміння аналізувати синтаксичні конструкції за допомогою інтерактивних технологій.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання:

1. З'ясувати можливості інтерактивних онлайн-ресурсів у формуванні мовної компетентності здобувачів загальної середньої освіти.

2. Проаналізувати доцільність і результативність використання вправ під час опрацювання зазначеної теми.

У сучасному освітньому просторі володіння цифровими технологіями є важливою складовою загальної культури особистості. Саме тому їхнє використання в навчанні виступає не лише засобом підвищення якості знань, а й необхідною умовою підготовки учнів до життя в інформаційному суспільстві. Інтерактивні онлайн-інструменти дають змогу урізноманітнити урок, врахувати індивідуальні особливості здобувачів та забезпечити активну участь кожного з них. Використання таких ресурсів сприяє підвищенню інтересу до навчання, формуванню практичних умінь і розвитку ключових компетентностей, що відповідає сучасним освітнім вимогам.

Прикладом ефективного застосування цифрових технологій є використання платформи *LearningApps*. За її допомогою можна створювати різноманітні інтерактивні вправи. Під час вивчення теми про відокремлені обставини ми створили завдання, у яких здобувачі визначають обставини в реченнях, правильно розставляють розділові знаки або співвідносять приклади з відповідними правилами. Такі вправи сприяють глибшому розумінню матеріалу, оскільки поєднують теорію з практикою та активною діяльністю здобувачів (Рис. 1).

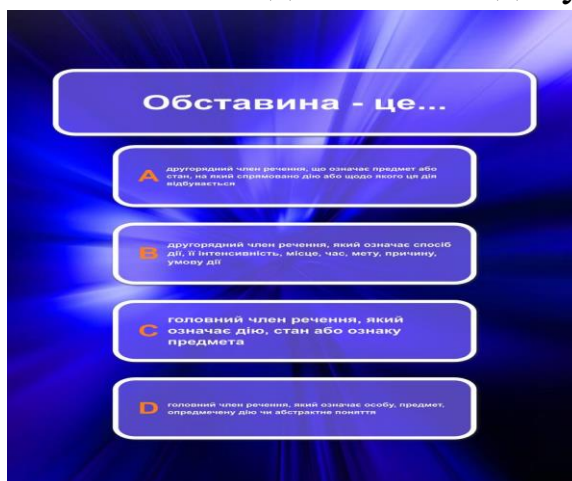
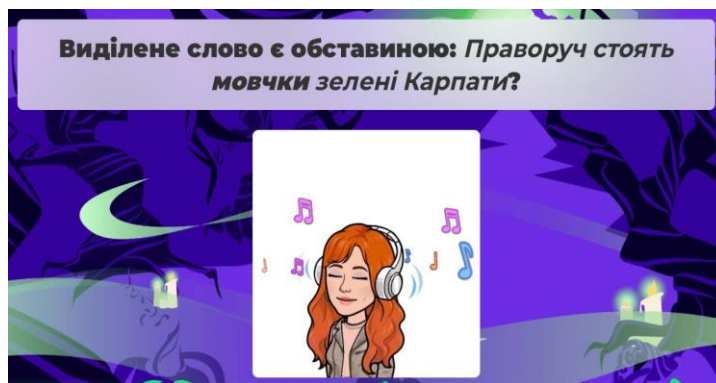

Рис. 1. Вправа «Обставини без помилок»

У межах використання платформи *Kahoot* було створено інтерактивну вправу у форматі тестової гри, де здобувачам було запропоновано речення з виділеними словами або словосполученнями. Завдання полягало в тому, щоб визначити, чи є виділений елемент обставиною, чи він виконує іншу синтаксичну роль. Здобувачі загальної середньої освіти

аналізують зміст речення, встановлюють його структуру та обирають правильний варіант відповіді. Такий вид роботи сприяє формуванню вміння розпізнавати відокремлені обставини, розвиває уважність та закріплює теоретичні знання через практичну діяльність у ігровому форматі (Рис. 2).

Рис. 2.

Інтерактивна вправа «Мовний вибір»

У процесі вивчення теми «Відокремлені обставини» ми створили навчальні картки (*Flashcards*) на платформі *Quizlet* (Рис. 3). Створені картки містили ключові теоретичні положення теми, зокрема структурні ознаки відокремлених обставин, типові мовні маркери, правила пунктуації, а також приклади для аналізу. Для прикладу, одна з карток містила формулювання: «*Виражається одиничним дієприслівником, дієприслівниковим зворотом, уточненням*», що допомагає здобувачам швидко ідентифікувати граматичну природу відокремленої обставини та співвіднести її з відповідним правилом.

Можемо зауважити, що формат *Flashcards* виявився особливо ефективним у роботі з восьмикласниками, оскільки забезпечує візуальну компактність і чіткість подання матеріалу, підтримує ігровий елемент, що підвищує мотивацію, а також легко інтегрується в середовище НУШ (Google Classroom, LearningApps, Quizlet тощо).

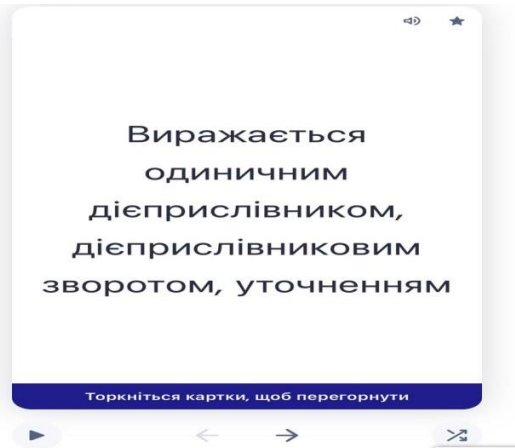

Рис. 3. Картки на платформі Quizlet

У межах вивчення теми «Відокремлені обставини» ми створили інтелектуальний формат поетапного засвоєння матеріалу (*Learn*), у якому система автоматично добирає завдання різного типу й складності, поступово ускладнюючи їх залежно від успішності здобувача. Такий алгоритм аналізує відповіді, визначає рівень засвоєння кожного поняття та повторює ті картки, які викликали труднощі. Такий підхід забезпечує індивідуалізацію навчання та сприяє формуванню стійких граматичних умінь.

Режим *Learn* дозволяє здобувачам розпізнавати відокремлені обставини в контексті речення, працюючи з прикладами різних типів; перевіряти розуміння правил пунктуації, виконуючи завдання на вибір правильної відповіді; поступово переходити від простих завдань до складніших, що відповідає принципам компетентнісного навчання НУШ. У цьому режимі здобувач бачить приклади речень з відокремленими обставинами «Мар'яна, зітхнувши, вийшла» або «Ми йдемо зранку, о сьомій», після чого має обрати

правильне пояснення або правило. Такий формат поєднує контекстуальне навчання з автоматизованим тренуванням, що значно підвищує якість засвоєння синтаксичних конструкцій (Рис. 4).

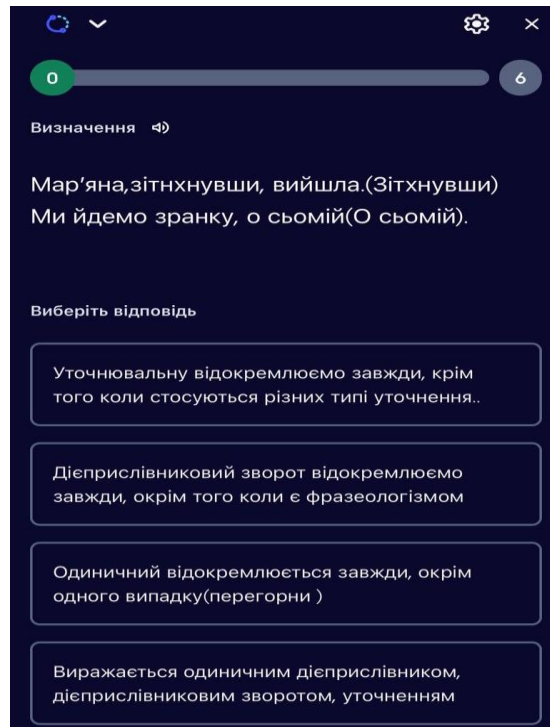

Рис. 4. Режим заучування на платформі Quizlet

Ще одним ефективним цифровим інструментом, який ми застосовували під час опрацювання теми «Відокремлені обставини. Розділові знаки при них», є режим тестових завдань із вибором правильної відповіді (*Multiple Choice*). У цьому форматі здобувачам пропонують приклади речень, у яких потрібно визначити відокремлену обставину або її тип (Рис. 5). Наприклад, здобувач бачить речення на кшталт: «Мар'яна, зітхнувши, вийшла» або «Ми йдемо зранку, о сьомій», а нижче – кілька варіантів відповідей, що містять різні правила (про дієприслівниковий зворот, уточнювальні обставини, одиничні дієприслівники). Завдання полягало в тому, щоб обрати правильне пояснення або правило, яке відповідає виділеному фрагментові.

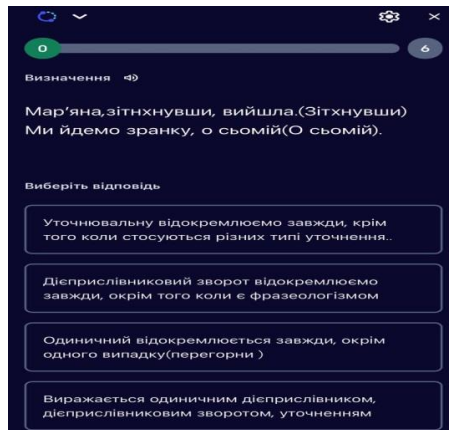

Рис. 5. Тест на платформі Quizlet

Таким чином, тестовий режим *Quizlet* виступає не лише засобом контролю, а й повноцінним освітнім інструментом, який поєднує тренування, повторення, самоперевірку, що повністю відповідає вимогам компетентнісного навчання НУШ.

Застосування цифрових технологій у процесі вивчення теми «Відокремлені обставини. Розділові знаки при них» у 8 класі НУШ довело свою ефективність як інструмент підвищення навчальної мотивації, розвитку граматичної компетенції та формування в здобувачів умінь працювати з інформацією в інтерактивному середовищі. Використання платформ *Quizlet*, електронних карток, адаптивних режимів *Learn* і тестових завдань забезпечило індивідуалізацію навчання, поетапне засвоєння матеріалу та можливість оперативного зворотного зв'язку. Цифрові інструменти сприяли глибшому розумінню синтаксичних конструкцій, підвищили якість виконання пунктуаційних завдань і створили умови для реалізації компетентнісного підходу, що відповідає вимогам НУШ.

Література

1. Голуб Н. Б., Караман С. О. Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2020. 368 с.

2. Горошкіна О. М. Методика навчання української мови в основній школі. Київ : Академія, 2019. 256 с.

3. Караман О. В. Синтаксис сучасної української мови: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 312 с.

4. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.

5. Пентиліюк М. І. Методика навчання української мови в школі. Київ : Ленвіт, 2011. 400 с.

6. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

7. Савченко О. Я. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2018. 208 с.

8. Симоненко Т. В. Формування граматичної компетентності учнів основної школи засобами цифрових технологій. *Українська мова і література в школі*. 2021. № 3. С. 12–18.

9. Ткачук Г. В. Відокремлені члени речення в шкільному курсі української мови: методичні аспекти. *Українська мова і література в школі*. 2019. № 5. С. 25–30.

Калачик Даша Анатоліївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методичні інновації сучасного уроку української мови.

Марія Кальніцька
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В. В.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ВІДОКРЕМЛЕНІ ПРИКЛАДКИ ЯК РІЗНОВИД ОЗНАЧЕННЯ ТА РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ НИХ» У 8 КЛАСІ НУШ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та методичні аспекти вивчення відокремлених прикладок як різновиду означення в курсі української мови 8 класу. Проаналізовано синтаксичну природу прикладки, її функції та роль у реченні, з акцентом на правила вживання розділових знаків при відокремлених прикладках. Запропоновано методiku викладання теми з використанням інноваційних освітніх технологій, зокрема використання платформ LearningApps, Canva, Learning.ua. Установлено, що інтерактивні вправи підвищують зацікавленість і активність здобувачів та сприяють глибшому розумінню навчального матеріалу.

Ключові слова: інтерактивні технології, цифрові технології, прикладка, означення, відокремлення, синтаксис, пунктуація, українська мова, методика навчання.

Abstract. The article considers the theoretical and methodological aspects of studying isolated examples as a type of meaning in the Ukrainian language course for grade 8. The syntactic nature of the example, its functions and role in a sentence are analyzed, with an emphasis on the rules for using punctuation marks in isolated examples. A methodology for teaching the topic using innovative educational technologies is proposed, in particular, the use of the LearningApps, Canva, Learning.ua platforms. It has been established that interactive exercises increase students' interest and activity and contribute to a deeper understanding of the educational material.

Keywords: *interactive technologies, digital technologies, application, definition, separation, syntax, punctuation, Ukrainian language, teaching methodology.*

Сучасна система мовної освіти в Україні орієнтується на формування комунікативної компетентності учнів, що передбачає не лише знання граматичних норм, а й уміння використовувати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування [8, с. 12]. Одним із важливих складників синтаксичної компетентності є засвоєння складних структур речення, зокрема конструкцій з відокремленими членами речення [5, с. 78]. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення прикладки як різновиду означення [4, с. 134].

Відокремлені прикладки становлять складний для засвоєння матеріал, оскільки поєднують у собі граматичні, семантичні та пунктуаційні особливості [6, с. 102]. Учні часто припускаються помилок у визначенні прикладки, відмежуванні її від інших означень, а також у правильному вживанні розділових знаків [2, с. 156]. Тому актуальним є пошук ефективних методичних підходів до викладання цієї теми [8, с. 210].

Мета статті – обґрунтувати й розробити методику ефективного використання цифрових освітніх технологій у процесі вивчення теми «Відокремлені прикладки як різновид означення та розділові знаки при них» у 8 класі НУШ, спрямовану на підвищення пізнавальної активності здобувачів загальної середньої освіти, формування стійких граматичних умінь, розвиток критичного та аналітичного мислення, а також забезпечення інтерактивності, наочності й індивідуалізації навчання через застосування сучасних цифрових інструментів.

Для реалізації поставленої мети виокремлено такі завдання:

1. Проаналізувати функціональні можливості інтерактивних платформ у формуванні мовної компетентності здобувачів закладів загальної середньої освіти.

2. Довести результативність розроблених вправ у процесі опанування зазначеної теми.

Застосування інтерактивних онлайн-ресурсів сприяє різноманітності освітнього процесу, дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів і забезпечує диференційований підхід до навчання. Крім того, такі інструменти створюють сприятливі умови для залучення кожного здобувача освіти до активної роботи на уроці.

Використання цифрових платформ є доцільним, оскільки вони підвищують мотивацію здобувачів до навчання, забезпечують швидкий зворотний зв'язок, дають змогу оперативно перевіряти знання, а також роблять навчальний процес більш наочним, динамічним і сучасним.

Прикладку в сучасній українській мові науковці розглядають як різновид означення, що виражається іменником і дає іншу назву предмету, уточнюючи або пояснюючи його [5, с. 120]. На відміну від узгодженого означення, прикладка має самостійне номінативне значення, оскільки називає той самий предмет іншими словами [7, с. 98].

З огляду на важливість правильного засвоєння цього граматичного явища та необхідність добору ефективних методичних прийомів для його опрацювання в умовах НУШ, особливої актуальності набуває аналіз реального педагогічного досвіду.

Саме тому під час проходження педагогічної практики в КЗ «ВЛ № 9» було проведено урок у 8-В класі на тему *«Відокремлені прикладки як різновид означення. Розділові знаки при них»*.

Основні випадки відокремлення було подано у вигляді скрайбінгу на платформі *Canva*. *Canva* доцільно використовувати на уроках української мови, оскільки вона допомагає візуалізувати матеріал і полегшує його засвоєння. Платформа розвиває мовлення та креативність здобувачів і робить уроки більш інтерактивними (Рис. 1).

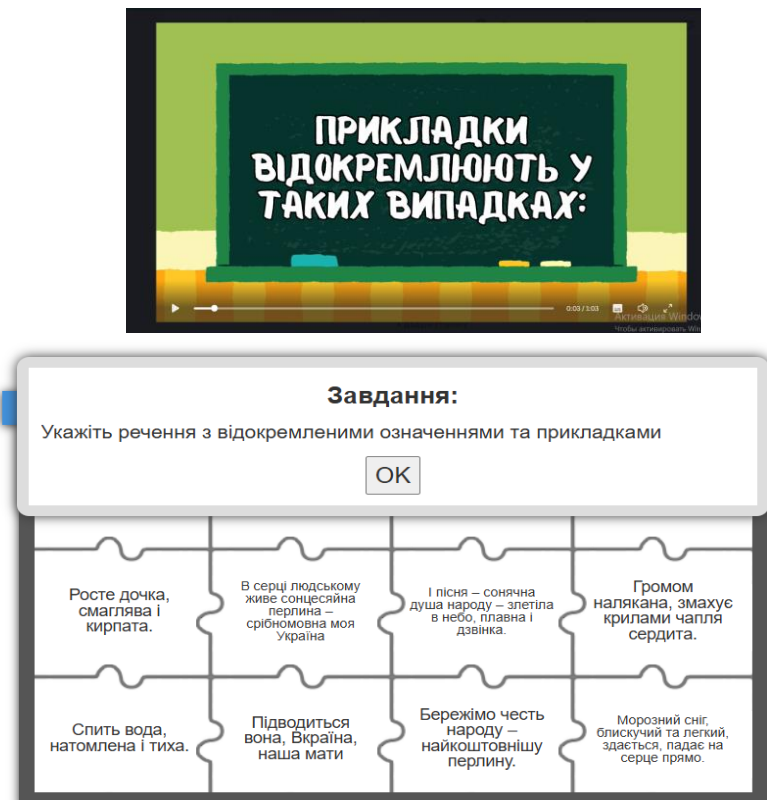

Рис.1 Скрайбінг «Розділові знаки при прикладках»

Скрайбінг у *Canva* корисний тим, що поєднує текст і зображення, сприяє кращому запам'ятовуванню та розвитку вміння узагальнювати інформацію (Рис. 2).

Рис. 2. «Використання скрайбінгу на уроці»

Особливу увагу було приділено формуванню практичних умінь. Здобувачі виконували вправи на визначення прикладок, пояснення розділових знаків, а також склали власні речення.

Корисною платформою є *LearningApps*, яка дозволяє створювати інтерактивні вправи різних типів. Під час вивчення теми «Відокремлені прикладки як різновид означення» було запропоновано вправу на визначення речень з відокремленими прикладками й означеннями (Рис. 3-4).

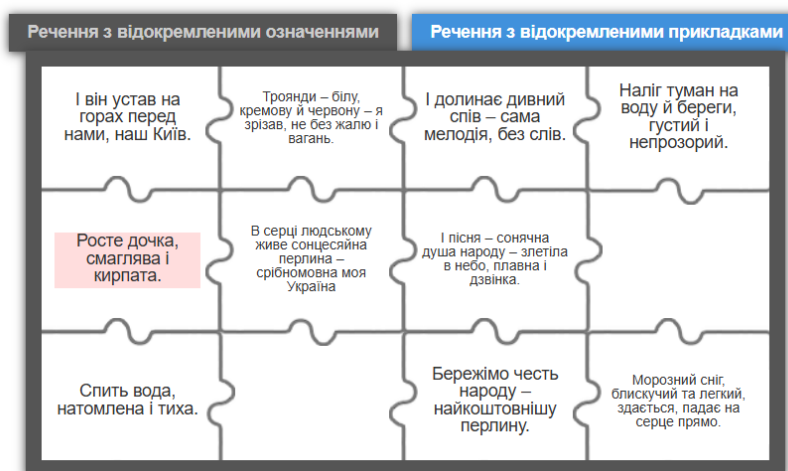

Рис. 3-4. Вправа на визначення речень з відокремленими прикладками й означеннями

Ця вправа є ефективною завдяки застосуванню цифрових технологій, адже інтерактивний формат (як-от у вигляді пазлів чи карток) збільшує зацікавленість здобувачів та спонукає їх до виконання завдання. Цифрові засоби дозволяють перевіряти відповіді, отримувати зворотний зв'язок та власноруч виправляти хиби, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Окрім того, подібні технології забезпечують персоналізацію навчання: кожен працює у власному ритмі, має змогу повторити завдання або ускладнити його. Наочний та інтерактивний характер вправи сприяє кращому розумінню структури речення, розвиває логічне мислення та мовленнєву вправність.

Також на уроках української мови здобувачі освіти 8 класу виконували вправи «Знайди прикладку в реченні» та «Упізнаємо відокремлену прикладку в реченні». Таке виконання вправ на уроках української мови є доцільним, адже вони сприяють наочності та забезпечують миттєвий зворотний зв'язок. Інтерактивні елементи, такі як виділення чи вибір

відповіді, допомагають глибше опанувати тему і швидко виправити допущені помилки (Рис. 5).

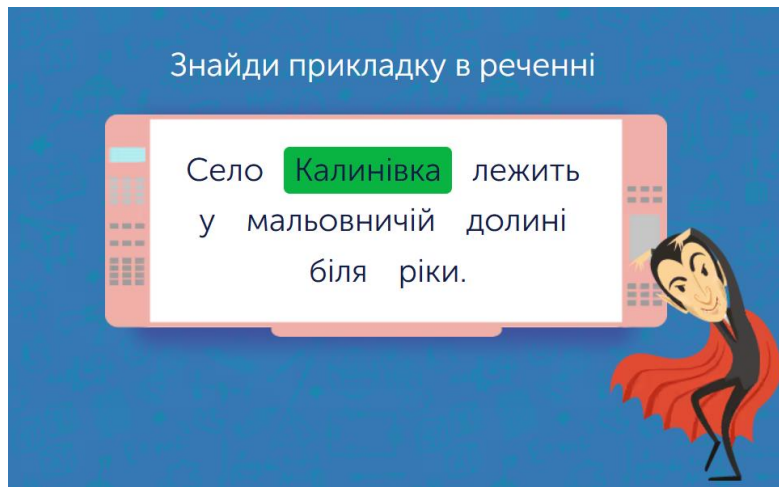

Рис. 5. Вправа «Знайди прикладку в реченні»

До того ж, ігровий формат та яскраве оформлення завдань роблять навчання цікавим, сприяють підвищенню мотивації школярів і залучають їх до активної участі в освітньому процесі (Рис. 6).

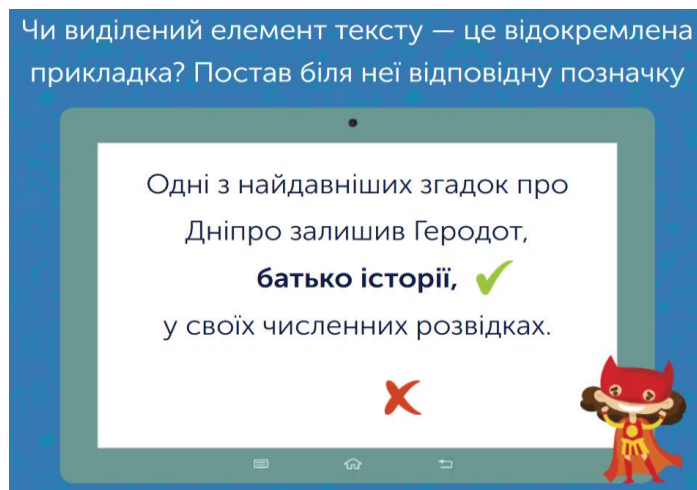

Рис. 6. Вправа «Впізнаємо відокремлену прикладку в реченні»

Отже, опрацювання відокремлених прикладок є важливим для формування синтаксичної та пунктуаційної обізнаності учнів 8 класу. Застосування інтерактивних платформ *LearningApps*, *Canva* та *Learning.ua* посилює дієвість навчання, надає наочність, стимулює пізнавальну активність і допомагає краще осягнути матеріал. Цифрові засоби дають змогу зробити

заняття більш захопливими, гарантують зворотний зв'язок та підтримують персоналізацію навчання. Практичне використання *скрайбінгу* та інтерактивних вправ засвідчило їхню успішність у розвитку мовних навичок.

На нашу думку, застосування сучасних освітніх технологій є виправданим та дієвим під час вивчення відокремлених прикладок.

Література

1. Авраменко О. М. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Грамота, 2022. 272 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика української мови. Львів: Світ, 2018. 320 с.
3. Глазова О. П. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Освіта, 2021. 256 с.
4. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2021. 240 с.
5. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова: синтаксис. Київ: Літера ЛТД, 2020. 368 с.
6. Кочан І. М. Синтаксис сучасної української літературної мови. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 312 с.
7. Мацько Л. І., Мацько О. М. Українська мова: навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2019. 462 с.
8. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах. Київ : Ленвіт, 2018. 400 с.
9. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2019. 192 с.
10. Український правопис / НАН України. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.

Кальніцька Марія Вадимівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність

035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методичні інновації сучасного уроку української мови.

Дар'я Корж
Наук. керівник – к. пед. н., доц. Сахацька В.В.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 7–8 КЛАСАХ

Анотація. У статті розглянуто проблему організації групової роботи учнів на уроках української мови у 7–8 класах. Здійснено аналіз теоретичних засад колективних форм навчальної діяльності, зокрема з позицій компетентнісного та діяльнісного підходів. Описано переваги групової роботи для формування комунікативної, соціальної та громадянської компетентностей учнів. Проаналізовано типові труднощі, що виникають у процесі групової взаємодії, та визначено методичні умови їх подолання. Подано приклади ефективної організації групової діяльності на уроках української мови в 7 та 8 класах, спрямовані на розвиток критичного мислення, співпраці, уміння аргументувати власну позицію. Стаття може бути корисною для вчителів української мови, методистів і студентів педагогічних закладів.

Ключові слова: *групова робота, українська мова, компетентнісний підхід, комунікативна компетентність, учнів 7–8 класів.*

Annotation. *The article deals with the issue of organizing group work in Ukrainian language lessons for 7th–8th grade students. Theoretical foundations of collaborative learning are analyzed through the lens of competence-based and activity approaches. The author highlights the advantages of group learning for developing communicative, social, and civic competences.*

Typical difficulties in implementing group interaction are discussed, and practical recommendations for overcoming them are provided. Examples of effective group work in Ukrainian language classes are presented, focusing on developing critical thinking, cooperation, and argumentation skills. The article may be useful for Ukrainian language teachers, methodologists, and pedagogical students.

Keywords: *group work, Ukrainian language, competence-based approach, communicative competence, 7th–8th grade students, cooperative learning.*

Одним із ключових завдань сучасної освіти є формування в учнів здатності до співпраці, критичного мислення, ефективної комунікації. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» групові форми навчання визнаються одним із провідних засобів реалізації компетентнісного підходу [1]. Саме групова робота створює умови для активного засвоєння знань через взаємодію, взаємонавчання та колективне вирішення навчальних проблем. Питання організації групової діяльності має особливу актуальність у підлітковому віці (7–8 класи), коли в учнів активно формуються навички соціальної взаємодії, з'являється прагнення до самостійності та самоутвердження. Водночас недостатній рівень комунікативної культури, труднощі у сприйнятті ролей у групі та відмінності в навчальній мотивації ускладнюють ефективність групової роботи [2, с. 78].

Групова робота визначається як форма організації навчального процесу, за якої учні виконують спільне завдання, розподіляючи ролі та відповідальність між членами групи [3, с. 29]. Вона є різновидом колективного навчання, що сприяє не лише засвоєнню змісту, а й розвитку соціальних умінь. Психологічні основи колективної діяльності закладено в працях Л. Виготського, який підкреслював, що засвоєння знань відбувається через соціальну взаємодію («зона найближчого розвитку») [4, с. 11]. Подібні ідеї розвивалися в теорії кооперативного навчання (R. Slavin, D. Johnson, R. Johnson), де

основою є позитивна взаємозалежність і колективна відповідальність за результат [5, с. 13].

Українські педагоги (О. Пометун, Н. Бібік, О. Савченко) зазначають, що групові форми роботи сприяють формуванню ключових компетентностей – насамперед комунікативної, соціальної, громадянської [6; 7]. Як підкреслює І. Підласий, групова діяльність розвиває «здатність до співробітництва, емпатію, взаємодопомогу, самоконтроль» [8, с. 214].

Учні 7–8 класів мають яскраво виражену потребу у спілкуванні та належності до колективу. Це зумовлює позитивне ставлення до групових форм, але водночас підвищує ризик конфліктів, емоційних реакцій і неузгодженості дій. Ефективність групової роботи залежить від:

- чітко сформульованої мети та ролей;
- адекватного добору груп (за рівнем підготовленості, інтересами);
- поетапності контролю та рефлексії [9, с. 87].

На уроках української мови групова робота має додаткові переваги: сприяє розвитку усного мовлення, навичок аргументації, уміння формулювати власну думку. Особливо ефективною вона є під час роботи з текстами, вправами на розвиток мовлення, аналізом помилок.

Групова робота не лише урізноманітнює навчальний процес, а й сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, критичного мислення, комунікативних умінь. За спостереженнями вчителів-новаторів (І. Єрмакова, Л. Масол, О. Пометун,), групова діяльність створює атмосферу співробітництва, коли кожен учень відчувається важливою частиною колективу [6, с. 10]. Переваги групової роботи у процесі навчання української мови доцільно узагальнити так:

1. Активізація пізнавальної діяльності. Учні стають суб'єктами навчання, беруть участь у постановці проблеми, пошуку рішень, аналізі результатів. Це відповідає діяльнісному підходу до навчання.

2. Розвиток комунікативної компетентності. Робота в групах стимулює усне мовлення, учні висловлюють і відстоюють власну думку, використовують мовленнєві кліше, вчать аргументувати [12, с. 47].

3. Формування соціальних навичок. У процесі співпраці діти вчать домовлятися, розподіляти ролі, приймати спільні рішення. Це створює умови для розвитку соціального інтелекту [13, с. 11].

4. Підвищення мотивації до навчання. Групова робота змінює роль учителя з контролера на фасилітатора, що підвищує рівень довіри та інтересу учнів до предмета.

5. Розвиток відповідальності. Відповідальність за спільний результат формує в учнів почуття взаємозалежності та самодисципліни.

Таким чином, групова діяльність сприяє формуванню цілісної системи компетентностей, необхідних для ефективного спілкування українською мовою та для соціалізації підлітків у сучасному суспільстві.

Попри численні переваги, практична реалізація групової роботи у школі супроводжується низкою труднощів. Часто активніші школярі перебирають ініціативу, тоді як пасивні залишаються осторонь. Щоб цього уникнути, важливо чітко визначати ролі (лідер, секретар, спікер, експерт, аналітик) і періодично змінювати їх [8, с. 213]. На початкових етапах групової роботи важливо встановити правила взаємодії й оцінювати не лише індивідуальний внесок, а й результат команди. Важливим етапом є обговорення: що вдалося, що ні, які нові ідеї з'явилися. Без цього групова робота перетворюється на формальність [15, с. 18]. Для ефективної групової діяльності потрібні відкриті запитання, творчі завдання, картки ролей, бланки самооцінювання. Їх підготовка потребує часу. Продуктивною є стратегія «змішаних» груп, де сильні учні допомагають слабшим, а завдання формулюються на різних рівнях складності [16, с. 42].

Важливим аспектом реалізації групової роботи є її практичне втілення безпосередньо на уроках української мови. Саме конкретні дидактичні ситуації дають змогу простежити ефективність групових форм навчання, їхній вплив на формування мовленнєвих і соціальних компетентностей учнів.

Під час вивчення теми «Пряма і непряма мова. Пунктуація при них» групова робота використовується з метою формування в учнів умінь розпізнавати пряму й непряму мову, правильно оформлювати відповідні пунктуаційні конструкції та здійснювати мовне редагування.

Учитель формує чотири групи по 5–6 учнів з урахуванням рівня навчальних досягнень. Кожна група отримує картки з реченнями, у яких допущено типові помилки у вживанні прямої мови. Завдання учнів полягає у виправленні помилок, поясненні розділових знаків та трансформації двох речень із прямої мови в непряму. Результати роботи презентує спікер групи, після чого відбувається колективне обговорення й уточнення.

Важливим етапом є рефлексія: учні заповнюють короткі бланки самооцінювання, відповідаючи на запитання «Що було найцікавішим?», «Яку роль я виконував(ла)?», «Як відбувалася співпраця в групі?». За результатами трьох подібних занять зафіксовано підвищення рівня правильного вживання пунктуації при прямій мові на 23 % (за даними діагностичних контрольних робіт). Учні також відзначили, що колективне обговорення сприяло кращому засвоєнню правил і зменшенню кількості типових помилок.

На уроці з теми «Стили мовлення. Редагування текстів різних стилів» групова робота спрямована на формування вмінь розрізняти функціональні стилі, аргументувати мовний вибір і редагувати тексти відповідно до комунікативної ситуації. Учитель поділяє клас на п'ять груп, кожна з яких отримує текст певного стилю: наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, художнього або розмовного. Завдання

полягає у визначенні стилю, обґрунтуванні цього вибору та внесенні редакторських правок для підвищення стилістичної відповідності. Презентація результатів відбувається у формі «редакторської ради», тоді як інші групи виконують роль експертів. Ефективним методичним прийомом є «Коло ідей», під час якого кожна група пропонує одну рекомендацію щодо вдосконалення тексту. Підсумкова рефлексія здійснюється за допомогою методу «Сенкан», що дає змогу узагальнити досвід спільної діяльності у творчій формі. За відгуками учнів, груповий формат роботи сприяв глибшому розумінню стилістичних відмінностей і створив атмосферу зацікавленої співпраці та здорового змагання. Ефективність групової роботи значною мірою залежить від методично грамотної організації.

Плануючи групову діяльність, доцільно починати з коротких завдань тривалістю 3–5 хвилин, поступово ускладнюючи їх до мініпроектів. Під час формування груп слід урахувати не лише рівень навчальних досягнень, а й психологічну сумісність учнів. Кожна група має отримати чітку інструкцію, визначений кінцевий продукт діяльності та час для рефлексії. Роль учителя полягає у фасилітації та модерації навчального процесу, а не в домінуванні як єдиного джерела знань

Результати групової роботи варто оцінювати комплексно – за змістом виконаного завдання, процесом співпраці та рівнем сформованості комунікативних умінь. Організація групової роботи на уроках української мови у 7–8 класах є ефективним засобом реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів. Вона забезпечує розвиток комунікативної, соціальної, пізнавальної компетентностей, формує позитивну мотивацію до навчання та сприяє формуванню культури співпраці. Разом із тим групова діяльність вимагає від учителя високого рівня методичної майстерності, продуманої системи організації та поступового формування навичок взаємодії.

Таким чином, групова форма роботи стає не лише дидактичним інструментом, а й потужним засобом виховання соціально активної, відповідальної особистості, здатної до ефективної комунікації українською мовою.

Література

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / М-во освіти і науки України. Київ, 2016. 34 с.

2. Кононенко П. П. Українська мова в освітньому просторі: методичні орієнтири. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

3. Підласий І. П. Педагогіка: Новий курс. Київ : Освіта, 2018. 512 с.

4. Виготський Л. С. Мислення і мова. Київ : Рад. школа, 1982. 350 с.

5. Slavin R. E. Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice. Boston : Allyn & Bacon, 1995. 312 p.

6. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

7. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз. Київ : Педагогічна думка, 2018. 224 с.

8. Підласий І. П. Як підготувати ефективний урок. Київ : Освіта, 2017. 248 с.

9. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ : Генеза, 2019. 376 с.

10. Єрмакова І. Г. Колективні форми навчальної діяльності школярів. Харків : Основа, 2018. 144 с.

11. Бондар С. П. Діяльнісний підхід у навчанні української мови. Київ : Педагогічна думка, 2020. 216 с.

12. Король Т. В. Формування комунікативної компетентності учнів засобами групового навчання . *Українська мова і література в школі*. 2021. № 4. С. 12–17.

13. Johnson D. W., Johnson R. T. Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning. Boston : Allyn & Bacon, 1999. 348 p.

14. Кравець О. Л. Організація групової роботи на уроках української мови. *Дивослово*. 2020. № 9. С. 32–36.

15. Марценюк Л. І. Рефлексія як складова групового навчання. *Українська мова та література в школі*. 2022. № 2. С. 18–22.

16. Черниш Т. В. Диференціація у процесі групового навчання. *Українська мова і література в школі*. 2019. № 6. С. 41–46.

Корж Дар'я Андріївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** методика навчання української мови.

Каріна Кульбабчук
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В.В.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «УЖИВАННЯ ЧИСЛІВНИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧАСУ»: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розкрито можливості використання сучасних інноваційних методів навчання під час опрацювання теми «Уживання числівника на позначення часу». Подано детальний опис комплексу інтерактивних вправ, створених на цифрових платформах *LearningApps*, *Wordwall*, *Kahoot* та *Google Forms*. Обґрунтовано їхню ефективність для формування граматичних навичок, автоматизації часових конструкцій і розвитку мовної інтуїції.

Ключові слова: інноваційні методи, цифрові платформи, українська мова, числівник, часові конструкції, інтерактивні вправи.

Annotation. *The article explores modern innovative teaching methods used in studying the topic “The Use of Numerals to Indicate Time.” It provides a detailed description of interactive exercises created on digital platforms such as LearningApps, Wordwall, Kahoot and Google Forms. Their effectiveness in forming grammatical skills, automatizing time expressions, and developing language intuition is substantiated.*

Keywords: *innovative methods, digital platforms, Ukrainian language, numeral, time expressions, interactive exercises.*

Сучасні технології навчання посідають ключове місце в опануванні української мови, адже саме вони забезпечують інтенсифікацію пізнавальної діяльності здобувачів освіти, підвищують їхню мотивацію та сприяють формуванню стійких мовленнєвих умінь. У процесі вивчення теми «Уживання числівника на позначення часу» використання інноваційних підходів дає змогу органічно поєднати традиційні методи з цифровими інструментами, створюючи цілісне, динамічне й ефективне освітнє середовище.

Проблема використання інноваційних та інтерактивних методів навчання української мови активно досліджується сучасними науковцями. Зокрема, В. Богатько та О. Поліщук розглядають формування комунікативної компетентності здобувачів освіти засобами інноваційних технологій, підкреслюючи їх вплив на розвиток мовленнєвих умінь [1]. О. Бойко та Т. Шевченко аналізують ефективність інтерактивних методів навчання, акцентуючи увагу на активізації пізнавальної діяльності [2]. М. Світлик досліджує застосування інтерактивних технологій у процесі викладання української мови, наголошуючи на їхній практичній спрямованості [3].

Подібні ідеї підтримує Т. Horokhova, яка переконливо вказує на дидактичний потенціал інтерактивних онлайн-ігор у процесі опанування мови як іноземної [4]. Це підсилює необхідність переосмислення можливостей цифрових

технологій у навчанні української мови, особливо під час опрацювання граматичних тем, що потребують точності, системності та багаторазового тренування. Однією з таких тем є «Уживання числівників на позначення часу», адже вона має важливе практичне значення для формування мовленнєвої компетентності та розвитку вмінь коректно передавати часові відношення в усному й писемному мовленні.

Актуальність теми зумовлена необхідністю оновлення методичних підходів до вивчення числівника на позначення часу в умовах цифровізації освіти. Це передбачає інтеграцію сучасних технологій, які забезпечують доступність, наочність і варіативність подання матеріалу, а також сприяють формуванню компетентностей, потрібних здобувачам освіти для ефективного використання часових конструкцій у реальних комунікативних ситуаціях.

Метою статті є обґрунтування ефективності використання сучасних інноваційних технологій навчання під час вивчення теми «Уживання числівника на позначення часу» в 6 класі.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

1. Теоретично осмислити сутність інноваційних технологій навчання та їх роль у сучасному освітньому процесі.
2. Проаналізувати методичні можливості використання інтерактивних та цифрових засобів навчання на уроках української мови.
3. Розробити та апробувати завдання із застосуванням онлайн-платформ для формування граматичних умінь здобувачів.

Сучасний урок української мови розглядають як систему, у якій інноваційні методи навчання сприяють підвищенню пізнавальної активності учнів, розвитку комунікативної компетентності та мовної культури. Під час вивчення теми «Уживання числівника на позначення часу» вдало можна поєднати проблемне навчання, інтерактивні та ігрові технології, а також засоби ІКТ [2, с. 2]. Ефективним є

використання цифрових платформ, які дозволяють створювати вправи тренувального, ігрового та аналітичного характеру.

LearningApps – це онлайн-платформа для створення інтерактивних навчальних вправ (завдань на відповідність, тестів, ігор тощо), що сприяє активізації навчальної діяльності здобувачів [1].

На платформі *LearningApps* створено вправу «*Часові відповідності*» (рис. 1), яка побудована за принципом встановлення пар між цифровим записом часу та його словесним вираженням:

<https://learningapps.org/view50794416>.

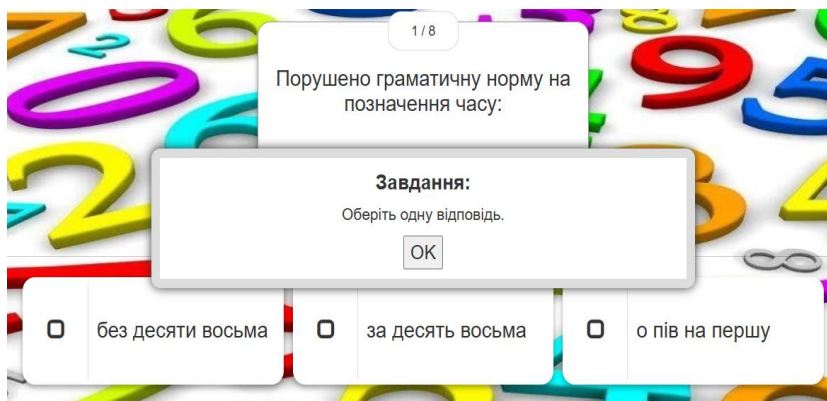

Рис. 1. Вправа «*Часові відповідності*»

Такий формат сприяє формуванню вміння розпізнавати нормативні й ненормативні конструкції, а також закріплює правильне вживання числівників у часових виразах.

Інша вправа на цій платформі – «*Логічні пари часу*» (рис. 2) – передбачає співвіднесення двох мовних варіантів одного й того ж часу:

<https://learningapps.org/view50795203>.

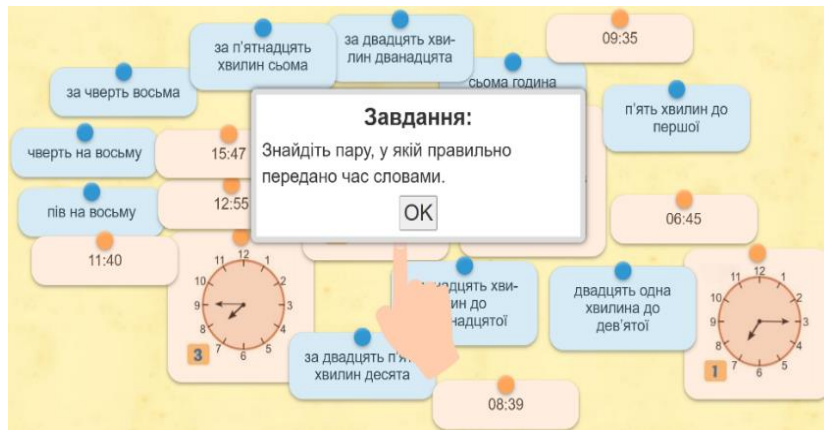

Рис. 2. Вправа «Логічні пари часу»

Це завдання розвиває навички правильного вживання числівників на позначення часу, формує вміння трансформувати інформацію з однієї форми в іншу та сприяє глибшому засвоєнню граматичних норм.

Загалом використання платформи *LearningApps* підвищує мотивацію здобувачів, робить навчання більш наочним та сприяє кращому засвоєнню граматичного матеріалу.

На платформі *Wordwall* створено інтерактивну гру «Правильне вживання прийменників (по, на, до, за)» (рис. 3). У ній подано час у цифрах, який потрібно розподілити відповідно до прийменників та правильно утворити часові конструкції. Вправа спрямована на формування навичок нормативного вживання числівника на позначення часу та швидкого розпізнавання правильних граматичних форм:

<https://wordwall.net/resource/112472553>

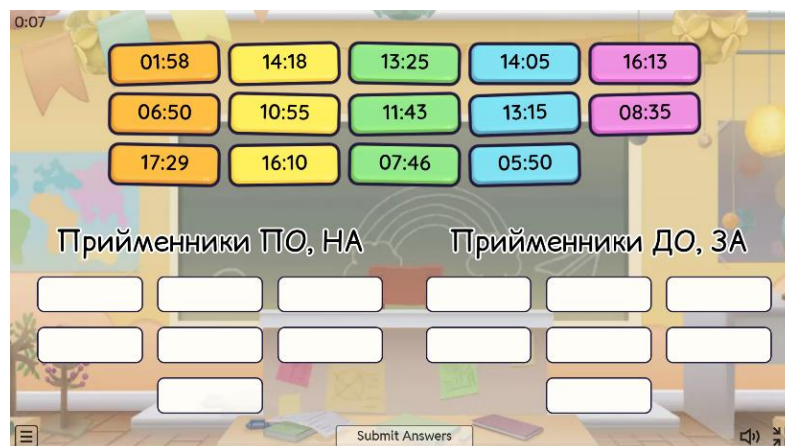

Рис. 3. Вправа «Правильне вживання прийменників (по, на, до, за)»

На платформі *Kahoot* розроблено тест «Час у мовленні» (рис 4), який складається з коротких запитань із кількома варіантами відповідей. Наприклад: «Який варіант є нормативним для 09:15?» або

«Оберіть правильну конструкцію часу».
<https://surl.li/exutru>

Рис. 4. Вправа «Час у мовленні»

Обмежений час відповіді стимулює швидке мовне реагування, що є важливим для формування автоматизованого граматичного навичку.

Додатково застосовано *Google Forms* для створення автоматизованого тесту «Запис часу словами» (рис. 5.), який містить завдання самостійного введення мовної форми.

<https://surl.li/lwtwyu>

Рис. 5. *Google Forms* «Запис часу словами»

Перевагою є можливість багаторазового виконання [2].

Загалом комплекс інтерактивних вправ забезпечує багаторівневу роботу з мовним матеріалом: від впізнавання часових форм до їх активного використання в мовленні. Поєднання *LearningApps*, *Wordwall*, *Kahoot* та *Google Forms* створює цілісну систему тренування, яка сприяє автоматизації граматичних моделей і формуванню стійких мовних навичок.

Література

1. Богатько В. В., Поліщук О. Є. Формування та розвиток комунікативної компетенції учнів на уроках української мови за допомогою інноваційних технологій. *The 2nd International scientific and practical conference "Current challenges of science and education"* (October 16-18, 2023) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2023. С. 300–306.

2. Бойко О. В., Шевченко Т. В. Методи інтерактивного навчання на уроках української мови. *Українські студії в європейському контексті*. 2023. №7. С. 167–179.

3. Світлик М. Д. Інтерактивні методи навчання у викладанні української мови як іноземної. *Молодий вчений*. 2019. №6.1 (70.1). С. 62–64.

4. Horokhova T. The didactic potential of interactive online games in teaching ukrainian as a foreign language. *Innovate Pedagogy*. №66. 2023. P. 257–261. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/66.54>

Кульбабчук Каріна Станіславівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія.(Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методичні інновації сучасного уроку української мови.

Діана Луцька
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В.В.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ВКАЗІВНИХ ТА ОЗНАЧАЛЬНИХ ЗАЙМЕННИКІВ У 6 КЛАСІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто методика вивчення вказівних та означальних займенників у 6 класі з використанням інноваційних освітніх технологій. Обґрунтовано ефективність застосування інтерактивних, інформаційно-комунікаційних та проєктних методів навчання для підвищення мовної компетентності здобувачів загальної середньої освіти.

Ключові слова: інноваційні освітні технології, інтерактивні методи, проєктні технології, українська мова, займенник, методика навчання.

Annotation. The article examines the methodology of teaching demonstrative and attributive pronouns in the 6th grade using innovative educational technologies. The effectiveness of applying interactive, information and communication, and project-based teaching methods to enhance students' language competence is substantiated.

Keywords: innovative educational technologies, interactive methods, project technologies, Ukrainian language, pronoun, teaching methodology.

У сучасному освітньому процесі дедалі більшої ваги набуває впровадження сучасних педагогічних підходів, що спрямовані на розвиток навчальної самостійності та підвищення результативності засвоєння матеріалу. Застосування цифрових ресурсів та інтерактивних методів дозволяє ефективніше вивчати граматичні теми, зокрема займенники в 6 класі. Інноваційні підходи забезпечують

активну взаємодію здобувача загальної середньої освіти та вчителя, а також практичне застосування знань.

Сучасні наукові праці зосереджуються на впровадженні інноваційних технологій у навчання української мови. У дослідженнях Н. В. Подлевської та О. П. Ранюк розкрито роль сучасних педагогічних технологій у Новій українській школі та їхній вплив на підвищення ефективності навчання [4]. Подібні ідеї розвиває І. М. Дичківська, яка обґрунтовує теоретичні засади інноваційних педагогічних технологій та їхню класифікацію [2].

Можливості використання інтерактивних і проєктних технологій у мовній освіті також розглядають О. І. Пометун і Л. В. Пироженко, які акцентують на важливості значення інтерактивного навчання для розвитку комунікативної компетентності учнів [5].

Н. М. Дика та О. П. Глазова наголошують на значущості ігрових технологій у мовній освіті як засобу активізації навчальної діяльності здобувачів середньої освіти [1].

Окремої уваги заслуговують праці О. А. Кучерук, у яких дослідниця здійснює систематизацію сучасних технологій навчання української мови як ключової лінгводидактичної проблеми та обґрунтовує їхню значущість у процесі формування мовної компетентності здобувачів [3].

Зазначені напрацювання окреслюють важливий напрямок оновлення методики мовної освіти акцентують на потребі впровадження інноваційних підходів у шкільну практику. У цьому контексті набуває ваги питання модернізації змісту й технології опрацювання окремих граматичних категорій, зокрема займенників, що потребує подальшого методичного осмислення.

Актуальність статті зумовлена потребою модернізації шкільної мовної освіти відповідно до концепції Нової української школи, яка орієнтує вчителя на використання інноваційних підходів. Вивчення вказівних та означальних

займенників у 6 класі традиційно опирається на пояснювально-ілюстративну модель, що нерідко обмежує можливості формування в здобувачів освіти глибокого розуміння граматичних категорій та їхніх функцій у мовленні. Упровадження цифрових та інтерактивних технологій (мультимедійних візуалізацій, інтерактивних вправ, адаптивних платформ) відкриває нові дидактичні можливості для підвищення мотивації, розвитку критичного мислення та формування стійких мовних умінь.

Сучасні дослідження у сфері лінгводидактики засвідчують, що поєднання традиційних граматичних практик із цифровими інструментами сприяє зниженню когнітивного навантаження, активізації пізнавальної діяльності та підвищенню результативності засвоєння мовних понять. Проте методика опрацювання займенникових розрядів у контексті інноваційних технологій залишається недостатньо розробленою, що створює методичний вакуум і потребує наукового обґрунтування. Саме тому дослідження методики вивчення вказівних та означальних займенників із використанням інноваційних освітніх технологій є своєчасним і важливим для оновлення змісту навчання української мови, забезпечення компетентнісного підходу та підвищення якості мовної освіти в основній школі.

Метою статті є наукове обґрунтування та методичне моделювання ефективної технології вивчення вказівних та означальних займенників у 6 класі на основі інтеграції інноваційних освітніх технологій, спрямованої на підвищення пізнавальної активності здобувачів середньої освіти, формування стійких граматичних умінь і розвиток мовної компетентності.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

1. Теоретично осмислити сутність інноваційних освітніх технологій та їх роль у навчанні української мови.

2. Проаналізувати методичні особливості вивчення вказівних та означальних займенників у 6 класі.

3. Розробити систему практичних завдань із використанням інноваційних методів навчання для засвоєння зазначеної теми.

Методика вивчення вказівних та означальних займенників у 6 класі базується на впровадженні інноваційних освітніх технологій, які розглядаються як цілісна система сучасних форм, методів і засобів навчання, спрямованих на підвищення якості освітнього процесу та розвиток ключових компетентностей учнів. У межах уроків української мови такі технології забезпечують не лише засвоєння теоретичного матеріалу, а й формування вміння застосовувати його в практичній мовленнєвій діяльності, що є особливо важливим у процесі вивчення займенникових розрядів.

Інноваційна педагогіка в контексті нашої теми реалізується через поєднання діяльнісного, комунікативного та особистісно орієнтованого підходів, що дозволяє організувати навчання як активну взаємодію між учителем і учасниками освітнього процесу. При цьому освітній процес набуває інтерактивного характеру, а засвоєння граматичного матеріалу відбувається через його практичне застосування в мовленні, аналізі текстів і виконанні різнорівневих завдань [4].

Під час проведення уроку на тему «Вказівні та означальні займенники» ми активно застосовували елементи технології критичного мислення. На етапі актуалізації знань використовували «мозковий штурм», під час якого здобувачі середньої освіти добирали приклади займенників та пояснювали їхнє значення в мовленні. Це сприяло активізації попередніх знань і формуванню навчальної мотивації.

Також досить ефективним, на нашу думку, є метод «кластер», який дозволяє систематизувати матеріал шляхом групування вказівних і означальних займенників за їхніми семантичними особливостями та функціями. Такий спосіб

організації освітнього матеріалу забезпечує його візуалізацію та логічне структурування[4].

Рис. 1. Метод «Кластер»

Важливе місце у структурі уроку займають інформаційно-комунікаційні технології, які забезпечують наочність та доступність навчального матеріалу. Здобувачі середньої освіти виконували інтерактивні завдання на онлайн-платформах, де здійснюють розподіл займенників за розрядами, редагують речення та проходять тестування. Використання ІКТ сприяє підвищенню зацікавленості здобувачів середньої освіти та забезпечує індивідуалізацію навчального процесу, оскільки кожен здобувач освіти може працювати у власному темпі [4]. Наведемо приклад інтерактивної вправи:

<https://wordwall.net/resource/112322708>

0:07

та	(Увесь) <input type="text"/> йде, (весь) <input type="text"/>
цьому	минає - краю немає... (Кожна)
інші	<input type="text"/> дерево в (цей) <input type="text"/> лісі
жодне	він знає. (Той) <input type="text"/> мить змінила
все	все. (Інший) <input type="text"/> приклади ми
Усе	розглянемо пізніше. (Жодна) <input type="text"/>
кожне	запитання не залишилося без відповіді.

Submit Answers

Відредагуйте речення, ставлячи подані в дужках займенники в потрібній формі

Share

Рис. 2. Інтерактивна вправа «Відредагуйте речення»

З метою підвищення мотивації та активізації пізнавальної діяльності на уроці доцільно застосовувати мовні ігри-вправи

різних типів, які безпосередньо пов'язані з темою вказівних та означальних займенників. Зокрема, ефективними є лексичні вправи, у межах яких здобувачі середньої освіти визначають синтаксичну роль вказівних та означальних займенників у реченнях (*цей, той, такий, стільки; весь, кожний, сам, інший*), що сприяє закріпленню семантики займенникових розрядів:

<https://learningapps.org/51003964>

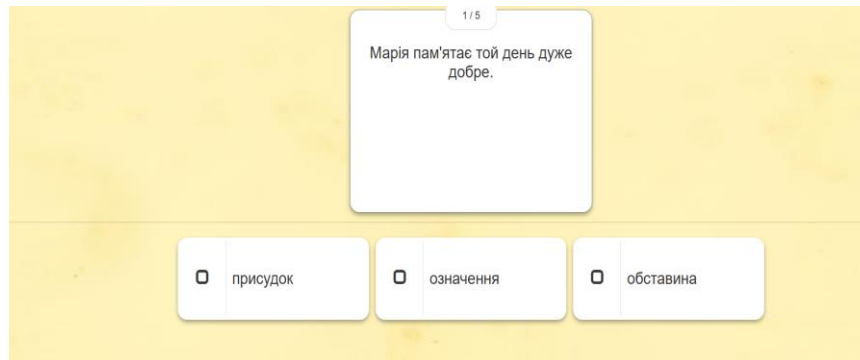

Рис. 3. Вправа «Влуч у правильний варіант»

Також доцільними є синтаксичні ігри-вправи, де здобувачам середньої освіти пропонують скласти речення з поданих слів або відновити текст, обов'язково використовуючи вказівні та означальні займенники. Наприклад, із набору слів можна утворити речення з займенником «цей» або «кожний», що розвиває навички граматично правильного побудування висловлювань.

Важливу роль відіграють також графічно-лексичні завдання, у яких здобувачі середньої освіти виписують із речень займенники та вказують до якого розряду вони належать. Це сприяє розвитку уважності та вміння працювати з мовним матеріалом. Наведемо приклад такого завдання:

<https://surl.li/gzpgb>

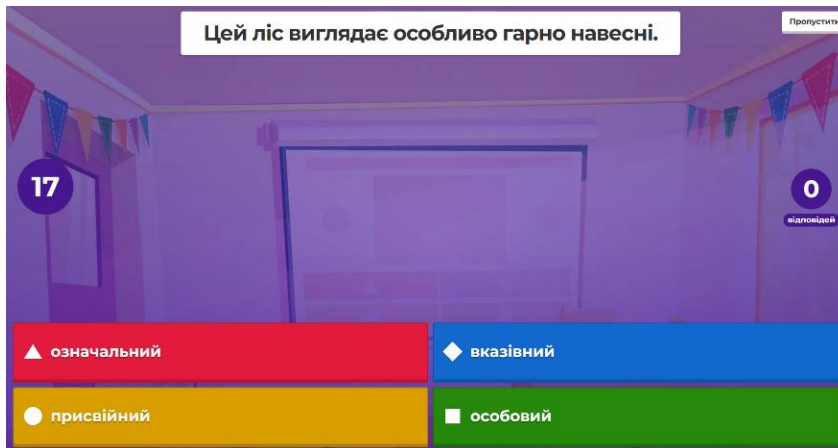

Рис. 4. Вправа «Знайди, витиши, класифікуй»

Отже, поєднання різних інноваційних технологій у процесі вивчення вказівних та означальних займенників дозволяє створити цілісну методичну систему уроку, у якій теоретичне засвоєння матеріалу органічно поєднується з практичною діяльністю здобувачів. Це забезпечує глибоке розуміння мовних явищ, підвищує рівень навчальної мотивації та сприяє формуванню мовної компетентності здобувачів освіти.

Література

1. Дика Н. М., Глазова О. П. Ігрові технології на уроках української мови в контексті компетентнісного навчання. *Перспективи та інновації науки*. 2024. №9(43). С. 153–166.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Кучерук О. Сучасні технології навчання мови як методична проблема. *Українська мова та література в школі*. 2006. №6. С. 17–21.
4. Подлевська Н. В., Ранюк О. П. Сучасні технології в навчанні української мови у новій українській школі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. №206. С. 265–270.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

Луцька Діана Ігорівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла

Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія.(Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методичні інновації сучасного уроку української мови.

Анастасія Містома
Наук. керівник – д. філол. н., проф. Завальнюк І. Я.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто гейміфікацію як засіб підвищення навчальної мотивації учнів на уроках української мови. Проаналізовано сутність поняття «гейміфікація», визначено її основні елементи та педагогічний потенціал у сучасному освітньому процесі. Особливу увагу приділено впливу ігрових технологій на пізнавальну активність, зацікавленість і залученість учнів до навчання. Окреслено можливості використання цифрових інструментів гейміфікації на уроках української мови, зокрема інтерактивних платформ і сервісів.

Ключові слова: гейміфікація, навчальна мотивація, інтерактивні технології, цифрові інструменти, мовленнєва компетентність.

Annotation. This article examines gamification as an means of increasing students' motivation to learn in Ukrainian language classes. It analyzes the essence of the concept of "gamification," identifies its key elements, and explores its pedagogical potential in the modern educational process. Particular attention is paid to the impact of gaming technologies on students' cognitive activity, interest, and engagement in learning. The possibilities for using digital gamification tools in Ukrainian language classes, particularly interactive platforms and services, are outlined.

Keywords: *gamification, learning motivation, interactive technologies, digital tools, language proficiency.*

Сучасний етап розвитку освіти в Україні вирізняється активним упровадженням інноваційних технологій, які спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу й зацікавлення учнів у здобутті знань. Особливої актуальності набуває проблема формування навчальної мотивації, адже саме вона є одним із ключових чинників успішного оволодіння учнями мовними компетентностями.

Гейміфікація відкриває нові можливості для організації діяльності на уроках української мови, оскільки дає змогу поєднати традиційні методи навчання з інтерактивними технологіями, підвищити рівень зацікавленості учнів та (що не менш важливо) створити позитивну емоційну атмосферу. Використання ігрових механік, зокрема системи балів, рівнів, нагород і змагань, сприяє активному залученню учнів до процесу навчання та формуванню стійкої внутрішньої мотивації.

Сьогодні гейміфікація постає об'єктивною потребою освітнього процесу. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій неможливо ігнорувати потенціал інтернет-ресурсів, які доцільно інтегрувати в навчальну діяльність. Поштовхом до активного впровадження дистанційного навчання стала пандемія COVID-19, що актуалізувала потребу в опануванні нових освітніх інструментів. У подальшому, в умовах повномасштабного вторгнення, значення використання цифрових ресурсів у навчанні ще більше зросло. Особливої актуальності набуває й гейміфікація, стаючи важливою складовою належної організації дистанційного освітнього процесу.

Як слушно зауважують Л. Кричун, Т. Нестеренко, «у контексті викладання української мови гейміфікація є ефективним інструментом, що допомагає полегшити засвоєння орфографічних і граматичних правил, розширити словниковий

запас та покращити комунікативні навички. Через залучення учнів до гри формується глибше розуміння теоретичних знань, а інтерактивність дозволяє підтримувати високий рівень зацікавленості у вивченні предмета. Досвід низки шкіл і освітніх платформ свідчить про те, що гейміфіковані уроки сприяють підвищенню рівня успішності учнів, особливо тих, кому складно зосереджуватися на звичайних теоретичних заняттях» [4, с. 60].

Спостережено, що впровадження навчальних ігор сприяє «активізації уваги учнів та їхній трансформації з пасивних слухачів в активних учасників освітнього процесу. Мультимедійний супровід (звукові та візуальні ефекти), а також механіка гейміфікації (система балів, рейтинги тощо) створюють потужний стимул для пізнавальної діяльності. Ігри мінімізують в учнів рівень стресу та нівелюють страх перед викликами» [3, с. 14], стимулюють творчу уяву й уможливають закріплення мовленнєвих конструкцій на рівні підсвідомості, що значно підвищує якість засвоєння матеріалу.

Застосування гейміфікації в навчанні мови та мовлення учнів середніх класів загальноосвітньої школи засвідчує позитивні результати, адже в такий спосіб школярі виявляють неабиякий інтерес до навчання, бажання поліпшувати мовленнєві навички, бути активними в освітньому процесі. Учні легше і швидше засвоюють матеріал, стають упевненішими у власних силах й ініціативними в мовленнєвій діяльності. І це закономірно, тому що для учнів середніх класів гра продовжує бути основною діяльністю, а впровадження ігрових елементів створює ситуацію успіху для кожного, хто залучений у гру, незалежно від рівня знань.

Гейміфікація не лише підвищує ефективність засвоєння знань, а й формує низку компетентностей:

1) *комунікативну*, бо учні розвивають усне та писемне мовлення, вчаться висловлювати свої думки й аргументувати їх;

2) *соціально*, навчаючи працювати в команді, дотримуватися правил та відповідати за спільний результат;

3) *інформаційно-цифрову*, використовуючи онлайн-ресурси, платформи, працюючи з інтерактивними вправами;

4) *культурну*, адже через ігри учні засвоюють мовні норми й опановують питання культури мови.

Упровадження гейміфікації в процес навчання мови ґрунтується на створенні ситуацій, які потребують активного вияву мовленнєвих навичок та вмінь. На думку С. Дубяги та О. Чумаченка, «корисним є застосування інтерактивних мовних додатків, як-от: Duolingo або Lingokids, де кожне виконане завдання або пройдений рівень винагороджується, що підвищує інтерес до процесу навчання» [2, с. 123].

На думку Л. Кричун та Т. Нестеренко, «гейміфікація сприяє створенню середовища, де учні можуть експериментувати, вільно виражати думки і не боятися помилок, що є важливим для навчання будь-якої мови, у тому числі й української. Крім того, використання ігрових технологій дозволяє вчителям адаптувати завдання під рівень знань учнів, створюючи індивідуальні освітні траєкторії» [4, с. 61]. Автори також наголошують на ефективності «використання мобільних додатків, таких як Kahoot чи Quizlet» [4, с. 61], які дозволяють організувати контроль знань у формі інтерактивних змагань, що сприяє якісному засвоєнню орфографічних норм, збагаченню лексичного запасу та систематизації вивченого матеріалу.

У процесі викладання української мови «гейміфікація є ефективним інструментом, що допомагає полегшити засвоєння орфографічних і граматичних правил, розширити словниковий запас та покращити комунікативні навички» [4, с. 60]

Ігровий контекст сприяє не лише поверховому ознайомленню з навчальним матеріалом, а й глибокому його осмисленню, адже завдяки інтерактивності можна підтримувати високий рівень зацікавленості у вивченні

предмета. Щоправда, ефективність гейміфікації значною мірою залежить від доцільного добору методів і форм роботи. Важливо, щоб ігрові елементи не були самоціллю, а органічно інтегрувалися в освітній процес, корелюючи з дидактичною метою уроку. Серед найбільш результативних прийомів можна виокремити використання мовних квестів, рольових ігор, інтерактивних вікторин, системи балів, рівнів і нагород.

Варто звернути увагу й на індивідуалізацію навчання в умовах гейміфікації, адже завдяки різнорівневим завданням учні мають змогу працювати у власному темпі, що сприяє підвищенню їхньої мотивації та впевненості у власних силах.

Дослідники Л. Кричун та Т. Нестеренко указують також на виклики, із якими стикаються вчителі, запроваджуючи гейміфікацію в освітній процес: «по-перше, багато педагогів потребують додаткової підготовки для розробки ефективних гейміфікованих уроків, що вимагає часу, а також навичок володіння новими технологіями та програмами. По-друге, у багатьох школах недостатньо ресурсів для використання цифрових інструментів, що обмежує можливості впровадження гейміфікації на уроках» [4, с. 61]. Варто наголосити ще й на тому, що ігрові елементи треба використовувати зрідка й на певних етапах уроків, адже надмірне їх використання може відволікати школярів від основної мети, передбаченої структурою й змістом уроку.

З огляду на висловлене можна констатувати, що гейміфікація – ефективний засіб підвищення навчальної мотивації учнів на уроках української мови. Її використання сприяє активізації пізнавальної діяльності школярів, підвищенню їхньої зацікавленості у вивченні предмета та формуванню ключових компетентностей. Водночас ефективність гейміфікації залежить від доцільного та методично обґрунтованого впровадження ігрових елементів у структуру уроку. Важливо дотримуватися балансу між навчальною метою та ігровою формою, а також урахувати

індивідуальні особливості учнів. Отже, гейміфікація має значний потенціал у сучасному освітньому процесі й може стати важливим інструментом удосконалення процесу викладання української мови.

Література

1. Дільна О. А. Гейміфікація на уроках словесності: застосовувати чи уникати? *Культура слова*. 2024. № 100. С. 252–261. DOI: <https://doi.org/10.37919/0201-419X-2024.100.20>

2. Дубяга С., Чумаченко О. Гейміфікація як засіб навчання мови й мовлення молодших школярів. *Наукові записки Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. Запоріжжя, 2024. Вип. 2 (33). С. 13–18. DOI: <https://doi.org/10.33842/22195203-2024-2-33-121-129>

3. Баньої В. Ф., Маринець В. В. Використання цифрових інструментів гейміфікації на уроках української мови в ЗЗСО. *Закарпатські філологічні студії: наук. журн.* Ужгород, 2025. Вип. 44. Т. 1. С. 9–16.

4. Кричун Л. П., Нестеренко Т. А. До питання гейміфікації на уроках української мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький, 2024. Вип. 4 (211). С. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-211-8>

5. Мироненко О. В., Видахвевич Т. І. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів шляхом гейміфікації на уроках української мови. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2022. Вип. 44. Т. 1. С. 154–157. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/1.31>

6. Сербіна С. Гейміфікація на уроках мови й літератури: практичні кейси та платформи. *Джерело педагогічних інновацій*. Харків, 2025. № 3(51). С. 226–229.

Містота Анастасія Русланівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність

035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методика навчання мови.

Вікторія Настенко
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В. В.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «НАЙБІЛЬШ УЖИВАНІ ВСТАВНІ СЛОВА ТА СПОЛУЧЕННЯ СЛІВ» В 5 КЛАСІ НУШ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність використання цифрових технологій на уроках української мови в 5 класі НУШ. Проаналізовано ефективність платформ LearningApps, Wordwall і Quizlet під час вивчення теми «Найбільш уживані вставні слова та сполучення слів». Доведено, що інтерактивні вправи сприяють підвищенню мотивації здобувачів загальної середньої освіти, активізації їхньої діяльності та кращому засвоєнню матеріалу.

Ключові слова: цифрові технології, інтерактивне навчання, урок української мови, вставні слова, нова українська школа.

Abstract. The article substantiates the feasibility of using digital technologies in Ukrainian language lessons in the 5th grade of the New Ukrainian School. It analyzes the effectiveness of the LearningApps, Wordwall, and Quizlet platforms in studying the topic “The Most Commonly Used Parenthetical Words and Word Combinations.” It is proven that interactive exercises enhance students’ motivation, activate their learning activities, and improve the assimilation of educational material.

Keywords: digital technologies, interactive learning, Ukrainian language lesson, parenthetical words, New Ukrainian School.

Сучасний урок української мови в умовах Нової української школи передбачає активне використання цифрових

технологій як засобу підвищення ефективності навчання, розвитку пізнавального інтересу здобувачів загальної середньої освіти та формування їхньої мовної компетентності. Особливо доцільним є впровадження цифрових платформ під час вивчення тем, що потребують не лише теоретичного осмислення, а й систематичного тренування навичок.

Проблему використання цифрових технологій та інтерактивних методів навчання активно досліджують сучасні науковці. Зокрема, О. І. Пометун і Л. В. Пироженко обґрунтовують ефективність інтерактивного навчання як такого, що забезпечує активну взаємодію здобувачів освіти [4]. І. Грод і М. Ягнич доводять, що застосування комп'ютерно-інформаційних технологій під час вивчення української мови в 5 класі підвищує мотивацію здобувачів загальної середньої освіти й полегшує засвоєння матеріалу завдяки візуалізації та багаторазовому тренуванню [3]. М. С. Василюк і І. М. Бакаленко акцентують на можливостях цифрових ресурсів щодо індивідуалізації навчання та ефективної організації дистанційної взаємодії [2]. Водночас В. В. Богатько та М. О. Бевз акцентують на значенні ігрових платформ у розвитку мовної та мовленнєвої компетентностей школярів [1].

Мета наукової розвідки – проаналізувати та обґрунтувати ефективність використання цифрових платформ на уроках української мови на прикладі вивчення теми «Найбільш уживані вставні слова та сполучення слів» в 5 класі НУШ.

Для досягнення поставленої мети передбачено такі завдання:

1. Охарактеризувати можливості інтерактивних платформ для формування мовної компетентності здобувачів загальної середньої освіти.

2. Визначити ефективність розроблених вправ у процесі вивчення зазначеної теми.

Сьогодні вміння взаємодіяти з комп'ютером стає складовою загальної культури особистості. Тому

інформатизація освіти є важливою не лише як засіб швидкого й ефективного засвоєння навчальних дисциплін, а й як невід'ємний елемент життя в інформаційно насиченому суспільстві [3, с. 93].

Використання інтерактивних онлайн-ресурсів дає змогу урізноманітнити навчання, забезпечити його індивідуалізацію та диференціацію, а також створити умови для активної участі кожного здобувача освіти. Застосування цифрових платформ на уроках є доцільним, оскільки «Упровадження інноваційних засобів у освітній процес підвищує якість навчання, зацікавленість здобувачів загальної середньої освіти і вчителів, розвиток компетенцій і є важливою стадією процесу реформування традиційної системи освіти в контексті глобалізації» [1, с. 296]

Однією з ефективних платформ є LearningApps, яка дозволяє створювати інтерактивні вправи різних типів. Під час вивчення теми було використано вправу «Мовна мозаїка» (рис. 1), спрямовану на формування вміння класифікувати вставні слова за значенням. Суть вправи полягає в тому, що здобувачам освіти пропонується розподілити вставні слова між відповідними групами, кожна з яких позначена окремим кольором. Ефективність цієї вправи полягає в тому, що вона сприяє кращому засвоєнню теоретичного матеріалу через візуалізацію та активну діяльність.

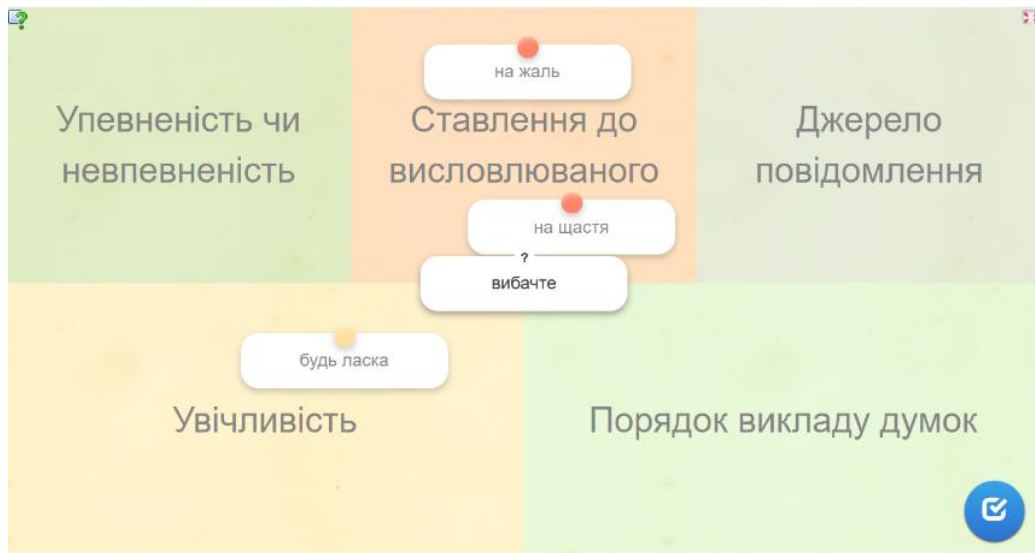

Рис. 1. Вправа «Мовна мозаїка»

Ще однією ефективною платформою є Wordwall, яка дозволяє створювати інтерактивні вправи з елементами гри. У межах теми було розроблено навчальну гру «Влучне слово» (рис. 2), метою якої було формування вміння доречно використовувати вставні слова в контексті речення.

0:02

◀ 1 з 3 ▶

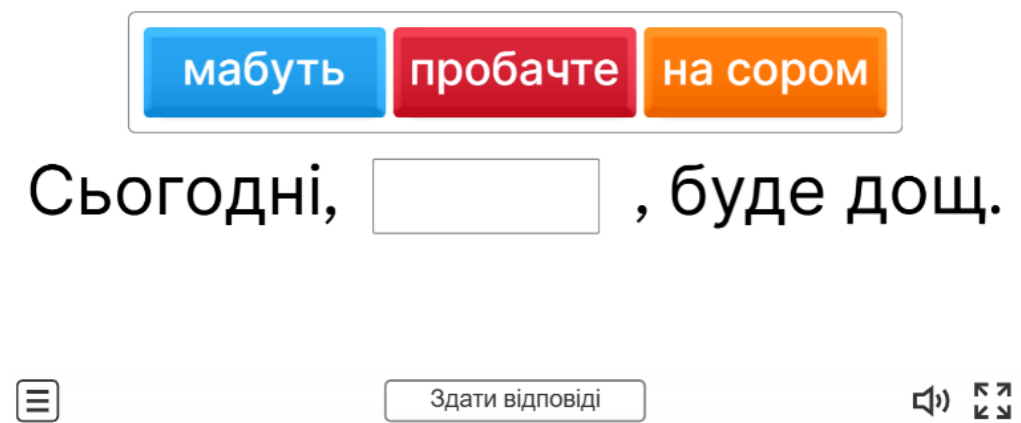
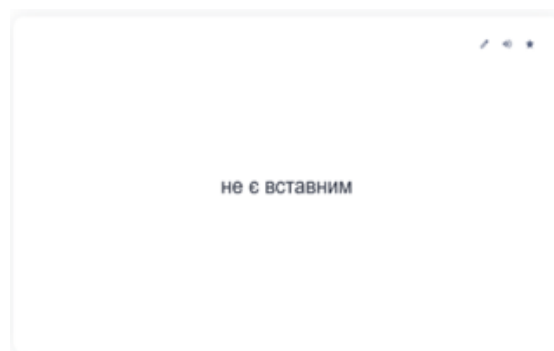

Рис. 2. Навчальна гра «Влучне слово»

Здобувачам освіти потрібно заповнити пропуски в реченнях, обираючи правильне вставне слово із запропонованих варіантів шляхом перетягування. Доцільність використання такої вправи зумовлена тим, що вона орієнтована не лише на впізнавання вставних слів, а й на їх правильне вживання відповідно до змісту висловлювання. Здобувачі освіти аналізують контекст, співвідносять значення вставного

слова з комунікативною ситуацією, що сприяє розвитку мовленнєвих умінь.

Важливе місце в системі цифрових засобів посідає платформа Quizlet, яка пропонує різноманітні режими роботи: картки, заучування, тестування, а також ігрові формати, зокрема гра «Blast». На цій платформі було створено комплекс вправ, спрямованих на розмежування вставних слів і слів, які не є вставними. Ефективність Quizlet полягає в можливості організувати поетапне засвоєння матеріалу: від ознайомлення (використання карток, де з одного боку написано слово, а з іншого відповідь: є воно вставним чи ні (рис. 3) до перевірки знань (рис. 4), а також і закріплення за допомогою гри «Blast» (рис. 5). Такий підхід відповідає принципам поступовості й системності навчання. Особливо цінним є те, що здобувачі

освіти можуть працювати у власному темпі, повторювати матеріал необмежену кількість разів, а також отримувати миттєвий результат своєї діяльності.

Рис. 3. Картки на платформі Quizlet

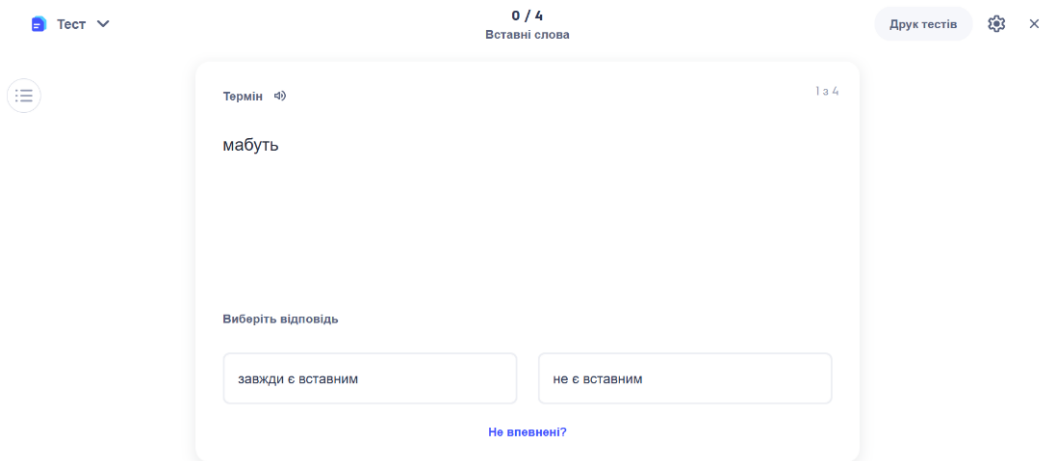

Рис. 4. Тест на платформі Quizlet

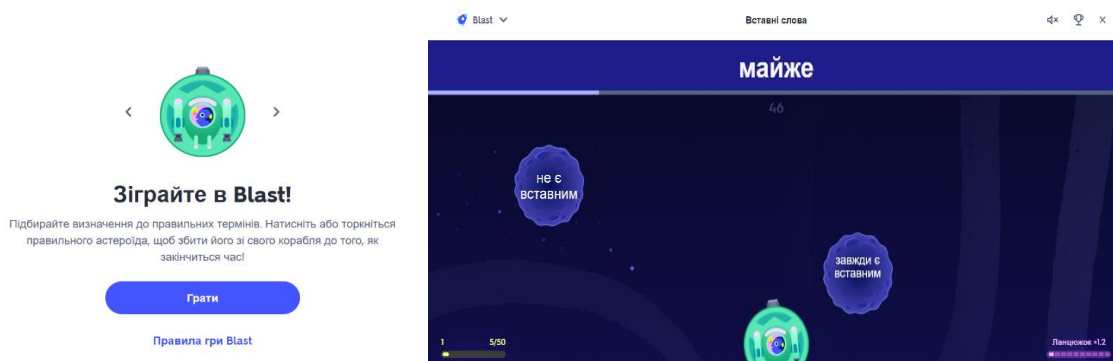

Рис. 5. Гра «Blast» на платформі Quizlet

Отже, використання цифрових технологій під час вивчення теми «Найбільш уживані вставні слова та сполучення слів» у 5 класі є методично доцільним та педагогічно ефективним. Воно сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти, активізації їхньої навчальної діяльності, формуванню стійких мовних навичок і розвитку ключових компетентностей, передбачених концепцією Нової української школи. Застосування зазначених цифрових платформ у комплексі забезпечує різнобічний підхід до вивчення теми.

Література

1. Богатько В. В., Бевз М. О. Удосконалення мовної та мовленнєвої компетентностей школярів на уроках української мови за допомогою інтерактивної платформи Classcraft. *The 2nd International scientific and practical conference "Current*

challenges of science and education” (October 16-18, 2023) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2023. P. 294–299.

2. Василюк М. С., Бакаленко І. М. Особливості використання цифрових технологій у процесі викладання української мови та літератури в умовах дистанційного навчання. *Українська література в просторі культури й цивілізації* : збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. С. 27–30.

3. Грод І., Ягнич М. Використання комп’ютерно-інформаційних технологій в процесі засвоєння розділу «Лексикологія» на уроці української мови у 5 класі. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи* : зб. тез доп. ІХ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 квітня 2022 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 93–96

4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Настенко Вікторія Василівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методичні інновації сучасного уроку української мови.

Діана Новикова
Наук. керівник - к. філол. н., доц. Богатько В.В.

ЧАСТКИ НЕ- ТА НІ- З ЧАСТИНАМИ МОВИ: ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано, що залучення цифрових технологій у закладі загальної середньої освіти є необхідним кроком для подолання сучасних викликів. Розглянуто алгоритми використання сучасних інструментів для вивчення правопису часток, що дозволяє структурувати навчальний матеріал та перетворити процес засвоєння граматики на динамічну й результативну діяльність.

Ключові слова: правопис часток, частки не- та ні-, цифрові інновації, середня школа, мобільне навчання, гейміфікація, онлайн-платформи.

Annotation: *The article substantiates that the integration of digital technologies in secondary school is a necessary step to overcome these challenges. It examines algorithms for using modern tools in studying the spelling of particles, which makes it possible to structure educational material and transform the process of mastering grammar into a dynamic and effective activity.*

Keywords: *spelling of particles, particles ne and ni, digital innovations, secondary school, M-learning, gamification, online platforms.*

Проблематика інновацій в освіті є предметом активних наукових досліджень, що підтверджується значною кількістю праць, присвячених упровадженню новітніх технологій і методів навчання. В. Кухаренко і Г. Бережна досліджують змішане навчання, обґрунтовуючи доцільність поєднання традиційних та інноваційних методів [4]. Н. Болюбаш зосереджується на питаннях розроблення та ефективного використання електронних освітніх ресурсів [1].

У зарубіжних дослідженнях Р. Міллер аналізує роль мобільних технологій у підвищенні ефективності освітнього процесу [5].

Застосування ігрових компонентів у навчанні сприяє зростанню зацікавленості та мотивації здобувачів. За даними досліджень О. Котової, упровадження гейміфікації підвищує ефективність засвоєння матеріалу на 12–15% і суттєво посилює інтерес до освітнього процесу, що впливає на розширення світогляду здобувачів освіти [3].

На уроці з української мови у 7-Б класі ВЛ № 9 застосовано *мобільне навчання (M-learning)*, що ґрунтується на використанні смартфонів і планшетів для доступу до матеріалів, виконання завдань і взаємодії з учасниками освітнього процесу. Серед ключових переваг – постійна доступність навчання, персоналізація контенту, інтерактивність і розвиток цифрової грамотності [5]. Водночас варто контролювати використання учнями мобільних пристроїв під час уроку.

Для забезпечення зручного мобільного навчання створено онлайн-платформи, що надають можливість вчителям у цікавий спосіб перевірити й оцінити знання здобувачів. Сучасні українські освітні платформи, такі як *Всеосвіта* та *На Урок*, відіграють важливу роль у розвитку цифрового навчального середовища. Вони надають педагогам широкий доступ до методичних матеріалів, інтерактивних завдань, тестів і вебінарів, а також можливість створювати власний навчальний контент і організовувати дистанційне навчання.

Платформа *LearningApps* є ефективним інструментом для створення інтерактивних навчальних вправ, що сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів середньої освіти. Вона дозволяє педагогам розробляти різноманітні завдання (вікторини, відповідності, класифікації тощо).

Під час вивчення теми «*Частки НЕ та НІ з частинами мови*» було впроваджено цифрові ресурси й інтерактивні вправи, як-от:

MindMap – інноваційний метод навчання, що передбачає візуалізацію інформації у вигляді структурованої схеми, яка відображає зв'язки між поняттями та ідеями. Вона базується на принципах асоціативного мислення й сприяє кращому розумінню, запам'ятовуванню та систематизації матеріалу. Такий підхід широко застосовується як під час пояснення нового матеріалу, так і для узагальнення чи повторення вивченого.

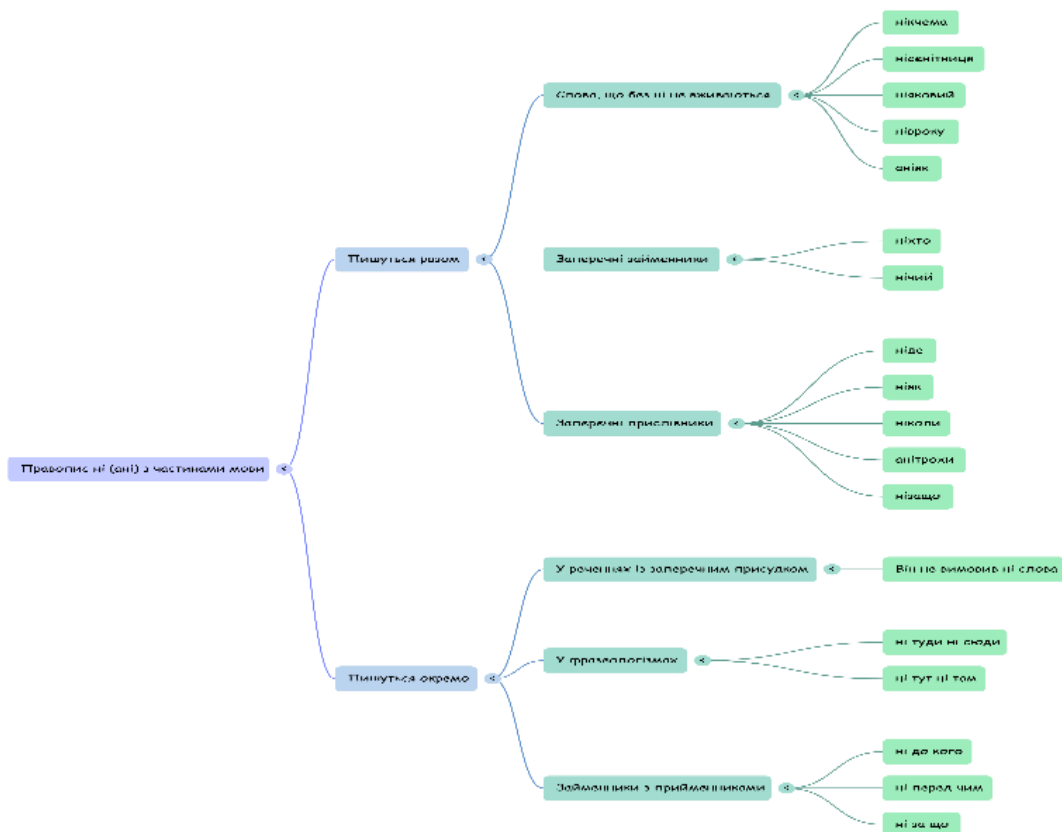

Рис. 1. Ментальна карта «Правопис ні (ані) з частинами мови»

За допомогою *QR-кодів* здобувачі можуть швидко отримувати доступ до додаткових матеріалів: відео, інтерактивних вправ, тестів або довідкових ресурсів, що робить навчання більш динамічним і цікавим. Такий інструмент сприяє організації самостійної роботи, індивідуалізації

навчання та розвитку цифрової компетентності. Крім того, QR-коди ефективно використовуються для проведення квестів, інтерактивних завдань і перевірки знань, підвищуючи мотивацію та залученість здобувачів.

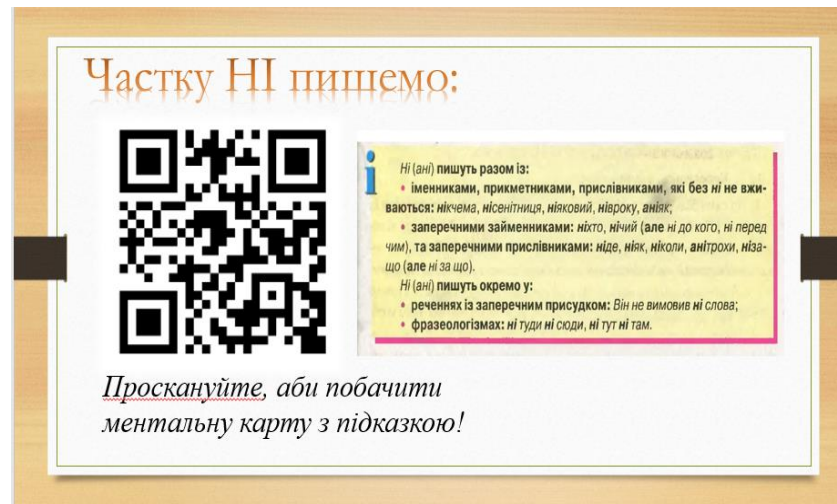

Рис. 2. Спосіб застосування QR-коду

Інтерактивні вправи на платформі LearningApps: здобувачі встановлювали відповідність між дієприслівниками з часткою *не* та їхні значення, групували частки за правописом, складали речення за темою, працюючи на онлайн-платформі.

Рис. 3. Приклад вправи

Також для підбиття підсумків уроку активно впроваджено *відкритий мікрофон* – інтерактивний формат, що передбачає

вільне висловлювання думок, запитань і суджень усіма учасниками освітньої взаємодії.

Отже, сучасна методика викладання української мови характеризується активним упровадженням цифрових технологій, що підвищує ефективність навчання та мотивацію здобувачів. Цифровізація освітнього процесу є важливим чинником підвищення рівня мовної компетентності здобувачів освіти.

Література

1. Болюбаш Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65, № 3. С. 54–69.

2. Жалдак М.І. Віртуальна реальність як інструмент навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 81, № 1. С. 40–52.

3. Котова О.В. Гейміфікація навчального процесу: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69, Т. 2. С. 52–60.

4. Кухаренко В.М., Бережна Г.С. Досвід впровадження змішаного навчання в закладах вищої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2019. № 41. С. 73–88.

5. Miller R. The Impact of Mobile Technologies on Student Learning Outcomes. *Journal of Educational Technology*. 2021. Vol. 15, № 2. P. 125–138.

Новикова Діана Маміконівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія (Українська мова і література та польська мова)). **Наукові інтереси:** інновації на уроках української мови.

Альона Пастернак
Наук. керівник – д. філол. н., проф. Завальнюк І. Я.

ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ У ФОРМУВАННІ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

***Анотація.** Статтю присвячено використанню цифрових освітніх платформ-конструкторів у процесі формування риторичної компетентності старшокласників на уроках української мови. Проаналізовано потенціал інтерактивних технологій для розвитку навичок переконливого мовлення, критичного мислення та комунікативної взаємодії. Запропоновано приклади вправ, створені на основі сучасних освітніх платформ і спрямовані на вдосконалення усного мовлення, розвиток умінь аналізувати мовленнєві контексти, добирати ефективні риторичні засоби відповідно до комунікативної мети. Доведено, що інтерактивні вправи на освітніх цифрових платформах сприяють ефективному формуванню риторичної компетентності та розвитку комунікативної культури учнів старшої школи.*

***Ключові слова:** риторична компетентність, українська мова, цифрові освітні платформи, онлайн-конструктор, інтерактивні вправи, інтерактивні технології, освітній процес.*

***Annotation.** The article is devoted to the use of digital educational platforms-constructors in the process of forming rhetorical competence of high school students in Ukrainian language lessons. The potential of interactive technologies for developing skills of persuasive speech, critical thinking and communicative interaction is analyzed. Examples of exercises created on the basis of modern educational platforms are proposed, aimed at improving oral speech, developing the ability to analyze speech contexts, and selecting effective rhetorical means in*

accordance with the communicative goal. It is proven that interactive exercises on educational digital platforms contribute to the effective formation of rhetorical competence and the development of communicative culture of high school students.

Keywords: *rhetorical competence, Ukrainian language, digital educational platforms, online constructor, interactive exercises, interactive technologies, educational process.*

В умовах модернізації освітнього процесу постає потреба пошуку нових методів і підходів для ефективного навчання старшокласників, особливо в контексті формування їхньої риторичної компетенції. Поняття «риторична компетентність» витлумачуємо як «складне динамічне особистісне утворення, що поєднує в собі обсяг риторичних знань, способи критичного та творчого мислення, особистісних цінностей, навичок красномовства, риторичних умінь, інших особистих якостей» [2, с. 7–8], які засвідчують здатність здобувача освіти успішно комунікувати в різних життєвих ситуаціях, доцільно використовувати мовні одиниці в процесі мовленнєвої діяльності.

Сприятливий ресурс для реалізації окресленої проблеми в умовах закладу середньої освіти закладено в дисципліні «Українська мова». На думку С. Дубяги й О. Чумаченка, «українська мова призначена для того, щоб формувати шанобливе ставлення до української мови та культурних цінностей українського народу, бачити свій подальший успіх при бездоганному знанні мови, вміти використовувати її у повсякденному житті» [3, с. 121].

Професійна методика викладання рідної мови, яка поєднує традиції і новаторство, за нашим переконанням, сприятиме опануванню риторичних умінь і навичок. Подібною думки дотримується Л. Галаєвська, зауважуючи, що «для сучасного вчителя-словесника важливим є осмислення класичної системи методів навчання української мови, а також інноваційної, розробленої з урахуванням освітніх потреб і

запитів покоління учнів, сформованих у добу динамічного розвитку інформаційного суспільства» [1, с. 8].

Для формування риторичної компетентності, стилістичної довершеності мовлення учнів старшої школи вчителю доречно послуговуватися сучасними цифровими освітніми платформами. Однією з них є досить цікава, зручна в користуванні платформа, або безкоштовний онлайн-конструктор Learning Apps, яка дає змогу створювати й використовувати інтерактивні навчальні вправи та ігри. Освітня платформа допомагає вчителям урізноманітнювати заняття, залучати учнів до активного навчання і водночас швидко перевіряти знання в ігровій формі.

Зауважимо, що освітні можливості цієї цифрової платформи досить широкі: створення вправ, каталог завдань, створення класів, багатомовність. За наявними шаблонами вчителі (і учні також) отримують змогу створювати завдання, ігри, редагувати вправи відповідно до мети і власних потреб чи обирати завдання з каталогу. Зокрема, перейшовши за покликанням <https://learningapps.org/view51632186>, старшокласники можуть практично відпрацювати навички розрізнення стилів мовлення в ігровій формі, адже запропоновані завдання спрямовані на формування риторичної компетентності.

Вправа 1. Десять карток із репліками потрібно розмістити в різні боки – офіційне спілкування (зелене тло) чи неофіційне спілкування (оранжеве тло). Онлайн-конструктор при цьому застерігає: «Будь уважним! Орієнтуйся не лише на окремі слова, а й на тон».

Такий формат роботи мотивує школярів, поглиблює їхній пізнавальний інтерес, адже основна мета подібних вправ – навчити учнів миттєво класифікувати репліки за типами спілкування (офіційне чи неофіційне), засвоїти базові правила мовленнєвого етикету.

Для глибшого аналізу матеріал ускладнюють мовними «пастками» – використанням іронії чи недоречних бізнес-термінів, що заважає діяти механічно. У такому разі учні змушені комплексно оцінювати контекст, інтонацію, статус співрозмовників та невербальні засоби. Пропонований підхід ефективно розвиває аналітико-риторичне мислення, критичне сприйняття чужого мовлення та навички комунікативного самоконтролю.

Не менш корисною і цікавою для вчителя є освітня платформа «Всеосвіта», яка, поєднуючись з онлайн-конструктором Learning Apps, розширює можливості користувача, більшою мірою задовільняючи запити вчителя. Пропонуємо старшокласникам виконати вправу, перейшовши за покликанням <https://vseosvita.ua/learning/app/7131-3940114-0372ea15af57>.

Вправа 2. Тренажер мовної стійкості. Вправа-з'єднувальник. З огляду на те що українська мова має багату синоніміку, то потрібно знайти для кожного іншомовного слова його іманентний відповідник, поєднавши картки між собою.

Ця дидактична вправа у форматі пошуку логічних пар спрямована на подолання невинного запозичення слів у щоденній комунікації. Головне завдання тренажера – навчити старшокласників бачити багатство рідної мови та свідомо замінювати іншомовні терміни милозвучними українськими відповідниками. Правильне виконання вправи дає змогу отримати таке повідомлення: «Вітаємо! Ви успішно виконали вправу. Блискучий результат! Мовна стійкість – це твоя суперсила! Ти чудово знаєш українські синоніми. Пам'ятай про них у повсякденному спілкуванні та обирай рідне слово!» Такий супровід-похвала неабияк заохочує школярів, спонукає до подальшої роботи над словом й аспектами його нормативного використання.

Працюючи із подібними завданнями, учні відточують уміння миттєво орієнтуватися в синонімічних нюансах, що

безпосередньо покращує їхню ораторську майстерність та мовну стійкість. Завдяки інтерактивному формату старшокласники самостійно аналізують власні помилки, збагачують активний словниковий запас та формують індивідуальний, природний стиль висловлення для майбутніх виступів чи дискусій.

Розвитку риторичної компетентності старшокласників сприяє методика вебквестів, яка вчить знаходити інформацію, аналізувати її, систематизовувати матеріал. Перейшовши за покликанням <https://surl.li/olbyzr>, учні зможуть практично відпрацювати навички вживання фразеологічних одиниць, простежити в їхніх межах явища синонімії, антонімії та полісемії в ігровій формі.

Вправа 3. Пройти квест.

Під час проходження квесту учні досліджують віртуальну кімнату, узаємодіють з об'єктами, розгадують візуальні ребуси (наприклад, карикатуру до виразу «водити за ніс»), виконують ролі редактора блогу чи оратора та долають мовні «пастки». Це активізує пізнавальний інтерес, розвиває аналітико-риторичне мислення, мовленнєву стійкість і гнучкість, комунікативні навички й уміння. Основна мета такого квесту – навчити старшокласників аналізувати контекст живого мовлення, розпізнавати приховані підтексти, доречно добирати образні вислови й уникати мовленнєвих помилок.

Дослідниця І. Шелудько справедливо констатує, що «серед характерологічних особливостей творчої особистості виділяють: відхилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, наполегливість, високу самоорганізацію, працездатність» [4, с. 63]. Ці особливості, на її думку, можна зреалізувати, проводячи вебквести, побудовані на завданнях, які зумовлюють розвиток окреслених характеристик.

Отже, в умовах сьогодення інтерактивність постає важливим складником реформування традиційної системи освіти в контексті глобалізації. Використання цифрових

освітніх платформ-конструкторів, упровадження інтерактивних технологій – вебквестів, інтерактивних вправ, ментальних карт та ін. в освітній процес загалом і в царину вивчення української мови зокрема сприяють не лише розвитку риторичної компетентності, а й підвищенню якості навчання, зацікавленості учнів та вчителів у досягненні запланованого результату.

Література

1. Галаєвська Л. Методи формування діалогічних умінь учнів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. Київ, 2022. № 2. С. 8–11.

2. Горобець С. І. Методика формування риторичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2021. 20 с.

3. Дубяга С., Чумаченко О. Гейміфікація як засіб навчання мови й мовлення молодших школярів. *Наукові записки Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. Запоріжжя, 2024. Вип. 2 (33). С. 13–18.

4. Шелудько І. Веб-квест як інноваційний метод формування творчої особистості. *Молодь і ринок*. Київ, 2018. № 6 (161). С. 61–65.

Пастернак Альона Олегівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність А 4 Середня освіта (Українська мова і література)). *Наукові інтереси*: Методика навчання мови.

Юлія Подолян
Наук. керівник – к. філолог. наук, доц. Кухар Н.І.

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ВИМОГИ
ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТУ ЯК ЗАСОБУ
ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ**

Анотація. У статті обґрунтовано зв'язок емоційного інтелекту з комунікативною компетентністю здобувачів освіти. Схарактеризовано лінгводидактичні вимоги до використання тексту на уроці української мови в 10-11 класах закладів загальної середньої освіти, визначено принципи добору текстів та етапи роботи з ними для формування здатності учнів розуміти власні та чужі емоції й почуття.

Ключові слова: мовна освіта, лінгводидактика, текст, текстоцентричний підхід, емоційний інтелект.

Abstract. The article substantiates the relationship between emotional intelligence and the communicative competence of students. It characterizes the linguodidactic requirements for the use of texts in Ukrainian language lessons in grades 10–11 of general secondary education institutions, and identifies the principles for selecting texts as well as the stages of working with them in order to develop students' ability to understand their own and others' emotions and feelings.

Keywords: language education, linguodidactics, text, text-centered approach, emotional intelligence.

Завдання сучасної освіти – органічно поєднати засвоєння знань із розвитком особистості учнів. В освітніх стандартах наголошено на необхідності розвитку критичного мислення школярів, вміння висловлювати власну думку, здатності розпізнавати емоції, ефективно комунікувати в цифровому просторі. Емоційний інтелект дослідники потрактовують як вміння розуміти власні та чужі емоції й почуття, а також

здатність керувати своїм станом і настроєм. У контексті лінгводидактики емоційний інтелект пов'язаний із комунікативною компетентністю здобувачів освіти, зокрема навичками усного й писемного мовлення, точністю й виразністю висловлювань, ідентифікацією комунікативних стратегій мовців, вмінням нівелювати деструктивні прояви у спілкуванні. Розвиток емоційного інтелекту у старшому шкільному віці супроводжується інтенсивним особистісним самовизначенням, формуванням світогляду, потребі в рефлексії.

З-поміж загальнометодичних принципів лінгводидактики текстоцентричний має особливе значення, бо «саме в контексті реалізується семантика мовних одиниць усіх рівнів» [2, с. 92]. Л. Галаєвська визначила специфіку використання текстоцентричного підходу у формуванні комунікативної компетентності здобувачів освіти, науковиця проаналізувала структуру і характеристики тексту, схарактеризувала його функції [4]. О. Андрієць виокремила текстоцентризм як складову компетентнісного підходу, що поєднує знаннєвий, діяльнісний і ціннісний компоненти [1]. Специфіку формування емоційного інтелекту на уроках української мови досліджують В. Підгурська, І. Голубовська [7].

Мета статті – систематизувати і проаналізувати лінгводидактичні вимоги до використання тексту як засобу розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти старшої ланки на уроках української мови.

У сучасній методиці навчання української мови текст як модель комунікативних актів визнано головним дидактичним інструментом, транслятором емоційного та соціокультурного досвіду етносу. З. Бакум наголошує: «У лінгводидактиці тривалий час зосереджувалася увага на мові як знарядді пізнання. Однак останнім часом із урахуванням функцій феномену мови в методичній науці та практиці переглядаються усталені підходи, принципи й обирається курс на усвідомлення

мови як поліфункціонального явища, завдяки якому відбувається спілкування, регулюються міжособистісні й соціальні стосунки людей, координується практична діяльність, формується свідомість, самосвідомість і світогляд особистості» [2, с. 93].

На думку О. Андрієць, текст є основним засобом для розвитку дискурсної компетентності учнів 10-11 класів, бо саме в контексті «здійснюється ефективно формування базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь та навичок школярів, реалізується семантика мовних одиниць усіх рівнів» [1, с. 98]. Окрім того, для здобувачів освіти читання й аналіз текстів уможлиблює рефлексію щодо власних почуттів й емоцій та переживань інших людей, емпатичні відчуття, зіставлення й осмислення емоційного досвіду.

З. Бакум у статті «Текстоцентризм у сучасній системі принципів навчання української мови» вказує, що робота з текстами допомагає школярам долучатися до різноматичної інформації, розуміти логіку побудови висловлювання, збагачувати словниковий запас, опанувати граматичні засоби, удосконалювати навички свідомого й інтонаційно правильного читання, переказування, обґрунтування ставлення до прочитаного. Аналіз тексту, обговорення його змісту, відповіді на запитання, формулювання та аргументування власної позиції розвивають критичне мислення здобувачів освіти. Для формування емоційного інтелекту учнів, на думку дослідниці, важливо зосередитись на особливостях функціонування фонетичних і лексичних одиниць у мовленні: «інтонація пов'язана з вираженням емоцій людини. За допомогою інтонації висловленню можна надавати різноманітних емоційних відтінків, тобто в інтонації є емоція, яка завжди відображає стан мовця або його бажання певним чином подіяти на мовця. Чітко виділяють дві групи емоцій (позитивні – задоволення, радість, захоплення; негативні –

невдоволення, гнів, роздратування). Емоційність висловлення залежить від екстралінгвістичного чинника, що створює в мовця або слухача певний емоційний настрій. За цієї умови одне й те ж висловлення може нести різний емоційний настрій, проте емоції не впливають на комунікативну установку висловлення» [2, с. 93].

Якщо в початковій і середній ланках мовної освіти розвиток емоційного інтелекту учнів переважно пов'язаний із засвоєнням інтонаційного багатства української мови, вивченням емоційно-експресивної лексики, фразеологічної системи, стилістичних засобів, то в 10-11 класі учителю варто зосередитися на закріпленні мовленнєвої компетентності здобувачів освіти: здатності емоційно налаштуватися на сприйняття інформації, ідентифікувати маркери почуттів у тексті, за потреби – вербалізувати їх, розуміти іронію, сарказм, алегорію, підтекст, висловлювати власне ставлення до прочитаного.

Л. Галаєвська вважає, що «саме текстоцентричний підхід є найбільш продуктивним з погляду вимог сучасного суспільства до конкретних мовленнєво-комунікативних умінь (доводити чи спростовувати окремі положення, будувати діалоги, змінювати обсяг і жанр написаного, висловлювати згоду чи незгоду, встановлювати комунікативні позиції). Формування умінь – складний процес, який потребує досконалого знання мовних особливостей і мети комунікативного акту, відповідності запиту щодо мовлення» [4, с. 72]. Дослідниця виокремила і детально проаналізувала функції тексту як ефективного лінгводидактичного інструменту, який забезпечує єдність навчання мови, розвитку мовлення та виховання особистості, з-поміж них функція поповнення знань учнів про систему мови, функція тренування, функція розвитку смислового сприймання тексту, функція розвитку усного мовлення [4, с. 73].

Процес формування емоційного інтелекту учнів 10-11 класів пов'язуємо насамперед із функцією розвитку смислового

сприймання тексту – «розуміння прослуханого або прочитаного словесного цілого. Реалізація цієї функції залежить від характеру завдань, які насамперед мають бути спрямовані на перевірку розуміння сприйнятого тексту або на виокремлення в ньому різних смислових чи формальних елементів, що дають змогу правильно розуміти зміст тексту» [4, с. 72]. Щоб текст ефективно розвивав емоційний інтелект учнів 10-11 класів, він повинен бути комунікативно зорієнтованим: відображати типові ситуації спілкування, містити монологи (внутрішні монологи) / діалоги / полілоги, демонструвати різні комунікативні тактики й стратегії, зокрема й деструктивні. Важливо використовувати різножанрові та різностильові тексти, особливо сучасну публіцистику, для формування вміння раціонально аналізувати емоції та важливі суспільні проблеми. У лінгводидактичній теорії також вказано на значний потенціал психологічної новелістики, в якій художні акценти зміщено з сюжету на внутрішній емоційний стан персонажів, та філософської й інтимної лірики як найвищих форм концентрації почуттів ліричних героїв.

Зауважимо також, що такі тексти мають високу щільність емоційних маркерів, переважно лексики на позначення почуттів, психологічно забарвлених тропів (епітетів, порівнянь, метафор), стилістичних засобів, тому вже на етапі початкового ознайомлення мають емоційний резонанс. Окрім того, тексти цієї тематики корелюють із світоглядними запитамі старшокласників, для яких актуальними є проблеми пошуку сенсу життя, конфлікти поколінь і однолітків, самотність, пошук професії, моральний вибір в екстремальних ситуаціях.

У методиці навчання української мови напрацьовано різні способи роботи з текстами. Наприклад, апробовано поетапну модель розуміння тексту: 1) розуміння змісту прочитаного; 2) смисловий аналіз тексту; 3) структурний аналіз прочитаного; 4) «взаємодія» реципієнта з текстом [5, с. 14-16]. Для розвитку емоційного інтелекту старшокласників важливо зреалізувати

дотекстовий етап – емоційне налаштування, актуалізацію досвіду, наприклад, прийом «асоціативний куш» до ключового слова-емоції (емпатія, апатія, тривожність, екстаз, фрустрація, катарсис, меланхолія тощо), робота з епіграфом, прогнозування емоційного стану за назвою.

Безпосередня робота з текстом – це глибокий лінгвістичний аналіз для виявлення різнорівневих емоційних маркерів, декодування почуттів, виокремлення засобів вираження внутрішнього стану (підтекст, паузи, невербальні засоби спілкування, обставини комунікації).

Післятекстовий етап роботи старшокласників має рефлексивно-креативний характер, бо важливо, щоб після сприйняття й ідентифікації емоцій здобувачі освіти усвідомили причини та наслідки відповідних станів, динаміку почуттів, зіставили емоційний досвід персонажів із власним. Приклади завдань: написання есе-відгуку, дискусія «Як би вчинив я?», рольова гра «Інтерв'ю з героєм», творче переписування фіналу з позиції іншої емоції.

Отже, використання тексту як засобу формування емоційного інтелекту учнів 10-11 класів є ефективним інструментом для навчання мови, розвитку комунікативної компетентності та загалом особистості старшокласника. Критеріями відбору навчальних текстів є: комунікативна зорієнтованість, жанрово-стильова різноманітність та наповненість емоційними маркерами, вікова відповідність. Використання текстоцентричного підходу для розвитку емоційного інтелекту старшокласників забезпечує поступовий перехід від аналізу різнорівневих мовних засобів (емоційних маркерів) тексту до рефлексії здобувачів освіти у форматі комунікативно-творчих завдань.

Література

1. Андрієць О.М. Текстоцентризм у розвитку дискурсної компетентності сучасного старшокласника. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* №3 (326), 2019. С. 97-106.

2. Бакум З.П. Текстодцентризм у сучасній системі принципів навчання української мови. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. 2008. Вип. 47. С.91-94.

3. Бондаренко Н. Текстодцентрична система вивчення державної мови: теоретичний і практичний аспекти. *Державотворча й об'єднувальна функції української мови: реалії, здобутки, перспективи. Матеріали Міжнар. наук.-метод. семінару*. Ужгород, 2009. С. 143-153.

4. Галаєвська Л. В. Текстодцентричний підхід до формування мовленнєвих умінь і навичок учнів та його реалізація в підручнику української мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2017. Вип. 19. С. 68-79.

5. Ігнатенко Н. В. Дидактичне забезпечення розуміння навчальних текстів учнями початкових класів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.09 Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2001. 20 с.

6. Пентиліук М. І. Текстодцентричний аспект формування риторичних умінь і навичок. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей*. Київ: Ленвіт, 2011. С. 96-108.

7. Підгурська В., Голубовська І. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. 2024. Вип. 72, том 3. С. 269-275.

Подолян Юлія – студентка I курсу магістратури факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. **Наукові інтереси:** текстодцентричний підхід у навчанні української мови, формування емоційного інтелекту учнів, сучасні інтерактивні технології навчання, розвиток комунікативної компетентності.

Анна Рябінчук

Наук. керівник – д. філол. н., проф. Павликівська Н. М.

НОВІТНІ ПСЕВДОНІМИ ХХІ СТОЛІТТЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто новітні псевдоніми ХХІ століття як засіб формування комунікативної компетентності учнів. З'ясовано, що літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні та комп'ютерні нікнейми є актуальним мовним матеріалом, який дає змогу простежити зв'язок між мовною формою, самопрезентацією особистості та комунікативною метою. Обґрунтовано доцільність використання таких назв для розвитку мовного аналізу, аргументації, культури мовлення, цифрового етикету й мовної творчості школярів.

Ключові слова: псевдонім, позивний, нікнейм, власна назва, мовний аналіз, комунікативна компетентність, лінгводидактика.

Abstract. The article examines modern twenty-first-century pseudonyms as a means of developing students' communicative competence. It has been found that literary and artistic pseudonyms, military call signs, and computer nicknames are relevant linguistic material that makes it possible to trace the connection between language form, personal self-presentation, and communicative purpose. The relevance of using such names for developing linguistic analysis, argumentation, speech culture, digital etiquette, and students' linguistic creativity is substantiated.

Keywords: pseudonym, call sign, nickname, proper name, linguistic analysis, communicative competence, linguodidactics.

Сучасна освіта в Україні зорієнтована не лише на засвоєння мовних норм, а й на формування здатності

ефективно спілкуватися в різних життєвих ситуаціях. У цьому контексті актуальним є використання на уроках української мови матеріалу, близького до сучасного мовного досвіду учнів. Одним із таких засобів можуть стати новітні псевдоніми XXI століття: літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні та комп'ютерні нікнейми.

Новітні псевдоніми, що функціонують у культурі, медіапросторі, військовому середовищі та інтернет-комунікації, є важливим матеріалом для уроків української мови. Вони не лише називають людину, а й відображають її образ, спосіб самопрезентації та належність до певної спільноти. У шкільній практиці такі назви здебільшого використовуються епізодично, хоча можуть виконувати ширшу методичну функцію – сприяти формуванню мовної, мовленнєвої, соціокультурної та цифрової компетентностей учнів.

Мета статті – з'ясувати особливості використання новітніх псевдонімів XXI століття на уроках української мови та обґрунтувати їхній потенціал у формуванні комунікативної компетентності учнів.

У контексті цієї статті новітні псевдоніми доцільно розуміти як неофіційні особові назви, що активно функціонують у публічній, військовій та цифровій комунікації сучасності. Це не лише заміна офіційного імені, а й спосіб лаконічно подати інформацію про себе, сконструювати певний образ, увиразнити життєву або творчу позицію, установити дистанцію чи, навпаки, наблизитися до адресата. На уроці української мови такі назви можна аналізувати як мовні одиниці, що мають значення, форму, емоційне забарвлення, мотив творення й комунікативну мету. Наприклад, учні можуть визначати, чи псевдонім побудований на рисі характеру, зовнішності, професії, захопленні, скороченні імені або бажанні приховати справжню особу. Використання псевдонімного матеріалу відповідає вимогам стандарту, який орієнтує учня на аналіз мовних явищ, творення власних висловлень, осмислену

взаємодію в різних комунікативних ситуаціях і мовну творчість [4, с. 7].

Літературно-мистецькі псевдоніми є цінним матеріалом для уроків української мови, оскільки поєднують лексикологію, стилістику, словотвір, графіку й культуру мовлення з актуальним медійним простором. Як зазначають В. Соприкіна та О. Маленко, сучасний псевдонім часто не приховує особистість, а виконує роль бренду, формує творче «я» митця та реалізує номінативну, експресивну й характеристичну функції [5, с. 85]. Такі назви нерідко містять графічні трансформації: використання латиниці, поєднання латиниці й кирилиці, великих літер, подвоєнь, крапок чи інших засобів мовного експериментування [5, с. 198]. Тому їх аналіз дає змогу навчати учнів визначати мотиви номінації, пояснювати стилістичний ефект, розрізняти норму літературної мови й авторське відхилення, а також оцінювати комунікативний вплив імені на адресата [4, с. 5]. На практиці це можна реалізувати через аналіз псевдонімів сучасних письменників, виконавців, блогерів або митців. Учням доцільно запропонувати з'ясувати, які асоціації викликає обрана самоназва, чи легко вона запам'ятовується, чи створює певний творчий образ, які графічні або словотвірні засоби в ній використано. Наприклад, школярі можуть порівняти офіційне ім'я митця та його псевдонім і пояснити, чому саме псевдонім є зручнішим для публічної комунікації.

Військові позивні мають значний дидактичний потенціал, адже демонструють зв'язок мови з особистістю, досвідом і соціальним середовищем. Л. Белей виокремлює різні моделі їх творення: від імені, професії, хобі, рис характеру, зовнішності, бойової історії, регіону походження, відомих персонажів або дитячих прізвиськ [1, с. 54]. На уроках української мови такі приклади можна використовувати для класифікації назв за мотивацією, пояснення конотацій, створення стислих характеристик, коментарів і аргументованих висловлень.

Водночас робота з цим матеріалом потребує особливої педагогічної етики. Доцільно використовувати лише оприлюднені або умовні приклади позивних, не розкривати персональні дані військовослужбовців, не обговорювати приватні обставини їхнього життя й уникати жартівливого або зневажливого тлумачення таких назв. Учитель має спрямовувати увагу школярів не на оцінювання конкретної особи, а на механізм творення позивного, його стислість, образність, мотивацію та роль у комунікації. Такий підхід дає змогу поєднати мовний аналіз із вихованням поваги до захисників України [4, с. 5].

Комп'ютерні нікнейми безпосередньо пов'язані з цифровою комунікацією учнів. За І. Омелюх, нікнейм є мережевим ім'ям, що виконує функцію самопрезентації, може мати нестандартну форму, приховувати реальну особу або моделювати нову віртуальну ідентичність [3, с. 80]. Тому аналіз нікнеймів допомагає формувати в учнів уміння оцінювати доречність, виразність та етичність цифрового імені. Наприклад, умовні нікнейми на зразок *NoName*, *kotyk_2010*, *DarkAngel*, *UkrainianGirl*, *CrazyBoy* можуть стати матеріалом для обговорення того, яку інформацію користувач повідомляє про себе, чи є така самоназва нейтральною, жартівливою, емоційно забарвленою або етично проблемною, а також як вона впливає на перше враження в онлайн-середовищі. Важливо, щоб учні усвідомили межу між самовираженням і порушенням мовного та цифрового етикету.

Порівняння літературно-мистецьких псевдонімів, військових позивних і комп'ютерних нікнеймів допомагає учням зрозуміти, що вибір самоназви залежить від середовища спілкування. Псевдонім митця формує творчий образ, військовий позивний виконує розпізнавальну функцію, а нікнейм є засобом самопрезентації в інтернеті.

Методично найбільш продуктивними у роботі з таким матеріалом є комунікативні методи, які виділяє О. Кучерук:

бесіда, дискусія, «розумовий штурм», кейс-метод, діалогування, рольові та ділові ігри [2, с. 7]. Їх доцільно поєднувати з мовним аналізом, редагуванням, створенням власних висловлень і моделюванням комунікативних ситуацій. На уроках української мови можна використовувати такі типи завдань: семантико-прагматичний коментар до псевдоніма; визначення мотиву творення назви; зіставлення офіційного імені та псевдоніма, позивного або нікнейма; редагування невдалих самоназв; створення діалогів про доречність імені; написання мініесе про самопрезентацію в культурному, військовому чи цифровому просторі. Перевага таких завдань полягає в тому, що вони не обмежуються відтворенням теоретичних знань, а спонукають учнів пояснювати, оцінювати, аргументувати й самостійно добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування.

Наприклад, під час вивчення теми «Власні назви» можна запропонувати вправу «Поясни вибір імені»: учні аналізують літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні або комп'ютерні нікнейми, визначають можливий мотив їх творення, пояснюють, яку інформацію така назва передає про людину, її образ, діяльність чи належність до певної спільноти, а також обґрунтовують, у якій комунікативній ситуації вона є доречною. Для розвитку культури цифрового мовлення ефективною може бути вправа «Відредагуй нікнейм»: школярі розглядають приклади невдалих, етично проблемних або стилістично недоречних нікнеймів, пропонують комунікативно влучні варіанти та аргументують власний вибір. Такі завдання поєднують мовний аналіз із формуванням культури мовлення й цифрового етикету.

Такі вправи доцільно використовувати в 6–7 класах під час вивчення тем «Власні назви», «Лексичне значення слова», «Пряме й переносне значення слова», «Стилістично забарвлена лексика», а також на уроках розвитку мовлення. На етапі актуалізації знань учні можуть пригадувати відомі їм

псевдоніми й нікнейми, на етапі засвоєння нового матеріалу – аналізувати їхню будову, значення й мотив творення, а на етапі закріплення – створювати власні приклади доречних самоназв і пояснювати свій вибір.

Отже, новітні псевдоніми ХХІ століття є ефективним засобом формування комунікативної компетентності учнів на уроках української мови. Їхня лінгводидактична цінність полягає в тому, що вони вводять школярів у простір сучасної комунікації, де ім'я виконує номінативну, самопрезентаційну, експресивну, прагматичну та ідентифікаційну функції. Літературно-мистецькі псевдоніми, військові позивні й комп'ютерні нікнейми дають змогу поєднати мовний аналіз із розвитком аргументації, мовної творчості та культури спілкування. Робота з таким матеріалом робить уроки української мови ближчими до реального комунікативного досвіду учнів.

Література

1. Белей Л. Л. Позивні учасників АТО й ООС – творення та функціонування. Мовознавство. 2020. № 3. С. 49-62. URL: <https://surl.li/bago9r>
2. Кучерук О.А. Лінгводидактичні засади формування комунікативної компетентності учнів основної школи. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. 2013. Вип. XLIX. С. 184-189. URL: <https://surli.cc/rddkpg>
3. Омелюх І. Поняття нікнейма: сутність, основні функції. Acta Academiae Beregsasiensis. Philologica. 2024. Т. 3, № 1. С. 77-88. URL: <https://surl.li/ogpwjd>
4. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://surl.li/pvhefg>
5. Соприкіна В., Маленко О. Псевдонімікон української культурно-мистецької сфери початку ХХІ століття: лінгвістична інтерпретація. Харків: ХНПУ ; ХІФТ, 2021. 264 с. URL: <https://surl.li/flsreo>

Рябінчук Анна Олександрівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** сучасні мовні явища та їх використання в навчанні української мови.

Катерина Савіцька
Наук. керівник – д-р. ф. н., проф. Завальнюк І. Я.

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ PowerPoint ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто методика застосування мультимедійних презентацій PowerPoint як ефективного засобу активізації пізнавальної діяльності здобувачів середньої освіти на уроках української мови. Увагу зосереджено на можливостях й алгоритмі створення інтерактивних вправ та ігор у середовищі цієї програми. Обґрунтовано доцільність використання мультимедійних презентацій у сучасному освітньому процесі.

Ключові слова: мультимедійна презентація, PowerPoint, інтерактивні вправи, ігрові технології.

Annotation. The article discusses the methodology of using PowerPoint multimedia presentations as an effective means of stimulating cognitive activity among students in Ukrainian language classes. The focus is on the possibilities and algorithms for creating interactive exercises and games in this software. The appropriateness of using multimedia presentations in the modern educational process is justified.

Keywords: *multimedia presentation, PowerPoint, interactive exercises, game technologies.*

У сучасному освітньому середовищі дедалі більше використовують інформаційні комп'ютерні технології. Передусім це зумовлено особливостями сприйняття навчального матеріалу здобувачами освіти нового покоління, котрі звикли отримувати великі потоки інформації, поданої динамічно та яскраво, і мають так зване кліпове мислення, що є причиною скорочення концентрації уваги. Тож сьогодні педагоги мають завдання не лише навчати, але й привертати увагу учнів до навчального матеріалу так, щоб не нівелювати реальний технічний прогрес, але й не перенавантажувати освітній процес роботою з гаджетами.

Одним з актуальних засобів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови є використання мультимедійних презентацій PowerPoint, можливості яких не обмежуються лише статичною демонстрацією матеріалу, адже середовище цієї програми дозволяє створювати інтерактивні вправи, ігри та тестування. Виконання таких завдань безпосередньо залучає здобувачів освіти до активної розумової діяльності, сприяє утриманню уваги, розвитку критичного мислення, підвищенню мотивації й робить процес навчання цікавим.

До теми використання презентацій *PowerPoint* під час вивчення української мови звертається низка науковців та вчителів-методистів у своїх працях. Зокрема І. Кучеренко та М. Пентелюк указують на ефективність та результативність презентацій як інструменту відображення дидактичного матеріалу під час дистанційного навчання [4], що й досі актуально з огляду на те що нині частина ЗЗСО в Україні працює в змішаному або онлайн-форматі. В. Кілочок окреслює подвійну перевагу від систематичного використання презентації на уроках: здобуття учнями нових знань та мимовільне отримання уявлення про можливості роботи

програми *PowerPoint* і грамотне оформлення слайдів у ній [2, с.228–229]. Н. Юрійчук звертає увагу на особливості встановлення міжпредметних зв'язків за допомогою презентацій [6].

Метою пропонованої статті є дослідження методичного потенціалу використання мультимедійних презентацій *PowerPoint* на уроках української мови.

Мультимедійні презентації – це один із провідних засобів наочності, ефективність застосування якого нині употужнює наявність у класах SMART Boards. Слайди можна наповнювати текстом, таблицями, елементами SmartArt, зображеннями, зокрема з підручника, аудіозаписами, відео з пристрою чи безпосередньо з YouTube. Крім цього, у програмі *PowerPoint* наявні інструменти, за допомогою яких можна створювати інтерактивні вправи. Н. Солодюк слушно зауважує, що «провідною якістю інтерактивних методів навчання є їхня здатність забезпечувати активність учнів, що позитивно впливає на процес засвоєння навчального матеріалу» [5, с. 110].

Пропонуємо приклади таких вправ для учнів 7-го класу до тем «Букви Е, И на позначення ненаголошених голосних у корені слова» і «Букви И, І в словах іншомовного походження» розроблених на основі завдань підручника «Українська мова 7 клас» авторів В. Заболотного й О. Заболотного [1].

Вправа 1. «Осінній врожай грамотності» (за вправою 69 [1, с. 31]):

Завдання:

I. Зберіть яблука в кошики, уставляючи на місці пропуску букву *e* або *и*. Відновлене слово запишіть та обґрунтуйте написання.

II. Складіть і запишіть з одним словом (на вибір) складне речення. Підкресліть пунктограму «Кома між частинами складного речення».

Алгоритм реалізації інтерактивної вправи:

1) у верхній частині слайда розміщене зображення яблука з написаним на ньому словом із пропущеною буквою (наприклад, *т...рновий*);

2) у нижній – два зображення кошиків, на кожному написано відповідну букву – *е* та *и*;

3) інтерактивності досягають завдяки використанню інструментів анімаційного поля та налаштуванню тригерів: після натискання на кошик із правильним варіантом відповіді (у цьому слові з буквою *е*) яблуко переміщується в середину нього, у разі помилкового вибору активується інший анімаційний ефект – погойдування кошика, що сигналізує про хибність відповіді.

Вправа 2. «З'їж печивко» (за вправою 71 [1, с. 32]):

Завдання:

Вставте на місці пропуску букву *и* або *і*. Підкресліть та обґрунтуйте орфограму «Букви *И, І* в словах іншомовного походження».

Алгоритм реалізації інтерактивної вправи:

1) у центрі слайда розміщене зображення чашки із написом слова з пропущеною буквою (наприклад, *г...рлянда*),

2) по обидва боки – зображення печив позначених буквами *и* та *і*;

3) під час вибору правильної відповіді (букви *і*) спрацьовує анімація «Переміщення вгору», після натискання на зображення із неправильною відповіддю – анімація «Виокремлення об'єкта» червоним кольором.

Також презентацію *PowerPoint* можна наповнити інтерактивною мозаїкою. Це елементи, котрі розміщені одне біля одного й натискаючи на які відкривається прихований напис, зображення, відео тощо. Наведемо приклад мозаїки до уроку на тему «Неозначена форма дієслова. Особова форма дієслова» для 7-го класу, яку доцільно використовувати на етапі актуалізації опорних знань. Вона складається із шести прямокутників, оформлених із використанням прийому

«Незакінчене речення», на яких подано написи: «Дієслово – це...», «Дієслово відповідає на питання...», «У реченні дієслово найчастіше виступає...», «Деякі дієслова можна змінити за...», «Незмінними називаємо слова, які...», «В українській мові є такі особові займенники...». Після натискання на кожен елемент спрацьовує анімаційний ефект «Вицвітання» й поступово відкривається прихований текст – тема уроку.

Застосування анімаційних ефектів та тригерів у програмі *PowerPoint* дозволяє зробити статичні кросворди й тести інтерактивними. Адже вони дають змогу автоматично заповнювати клітинки буквами, а правильні чи хибні відповіді у тексті виділяти кольором або жирним шрифтом, додавати поруч зображення або додаткове пояснення.

Поряд із цим у сучасній освіті набуває популярності використання на уроках ігрових технологій. Цьому сприяє зацікавленість покоління «альфа» комп'ютерними іграми, що зумовлює розуміння його представниками таких понять, як-от: «рівень», «бал», «досягнення», «винагорода» тощо. Дослідники Л. Кричун та Т. Нестеренко у науковій праці зазначають, що «у контексті викладання української мови гейміфікація є ефективним інструментом, що допомагає полегшити засвоєння орфографічних і граматичних правил, розширити словниковий запас та покращити комунікативні навички» [3, с. 60].

Доцільним є створення ігор або їхніх елементів у середовищі *PowerPoint* для уроків узагальнення та систематизації знань, адже така гра покликана допомогти комплексно повторити навчальний матеріал і зробити процес виконання вправ різного рівня складності цікавим. Збільшити мотивацію для роботи на уроці можна завдяки поділу класу на команди, додаванню накопичувальної системи балів, яскравих персонажів і винагороди наприкінці. Програму *PowerPoint* вирізняє наявність багатьох можливостей для розроблення гри, зокрема вставлення покликань на вебсторінки чи окремі слайди, що можуть, наприклад, повертати до переліку завдань

або плану, а також створення за допомогою анімації інтерактивної довідки. Крім того, інструменти для редагування фото, а також наявність різноманітних фігур та піктограм дозволяють зробити візуальне оформлення слайдів естетичним і зручним для сприймання. Перевагою роботи на уроці української мови в середовищі цієї програми є і відсутність потреби під'єднання до мережі «Інтернет», звичайно, якщо урок не є дистанційним.

Наприклад, гра «Подорож осіннім лісом» для учнів 7-го класу до уроку на тему «Узагальнення вивченого з розділу “Повторення та узагальнення вивченого. Орфографічний практикум”» створена у форматі мандрівки й містить слайд із відповідною картою, де під час натискання на зображення із місцем зупинки за допомогою гіперпосилання відкривається слайд із вправою, а кнопка «Назад» повертає до неї. Персонажем-гідом, що пояснює завдання, є Пані Сова. Створена атмосфера подорожі покликана поєднати виконання вправ на повторення з переживанням позитивних емоцій та очікуванням винагороди наприкінці маршруту.

Отже, використання мультимедійних презентацій у програмі *Microsoft PowerPoint* на уроках української мови сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, оскільки цей застосунок дає змогу створювати різноманітні інтерактивні вправи, мозаїки, кросворди, тестування, повноцінні ігри чи їхні елементи, що сприяє зацікавленості учнів навчальним матеріалом, його запам'ятовуванню та активній роботі на уроці. Зауважимо також, що наша наукова розвідка не претендує на вичерпність, адже функціональні можливості цієї програми є невичерпними, як і педагогічний досвід та творча фантазія кожного вчителя-методиста.

Література

1. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова : підруч. для 7-го кл. заг. серед. освіти. Київ, 2024. 272 с.

2. Кілочок В. А. Використання ІКТ на уроках української мови й літератури та у виховній роботі класного керівника. *Таврійський вісник освіти*. 2016. Вип. 4. С. 226–231. URL: <https://surl.lu/ynokte>

3. Кричун Л. П., Нестеренко Т. А. До питання гейміфікації на уроках української мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. Вип. 4 (211). С. 58–62. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-211-8>

4. Кучеренко І. А., Пентелюк М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови: навч.-метод. посіб. Херсон, 2022. 352 с.

5. Солодюк Н. Поняття «інтерактивний метод навчання» як лінгводидактична категорія. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. Вип. 1 (298). С. 107–114. URL: <https://surl.li/sqbrdm>

6. Юрійчук Н. Використання інтернет-ресурсів на уроках української мови. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2021. Вип. 14-15. С. 151–154. URL: <https://surl.li/xlbjcs>

Савіцька Катерина Петрівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методика навчання української мови, лінгвістика.

Катерина Савіцька
Наук. керівник – д-р філософії, доц. Павлюк О. П.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті йдеться про методику формування лінгвокраїнознавчої компетентності здобувачів середньої освіти на уроках польської мови. Розкрито сутність поняття лінгвокраїнознавчої компетенції та виокремлено її основні компоненти. Окреслено методичний потенціал інтеграції країнознавчого матеріалу під час проведення уроків у форматі віртуальних подорожей, роботи з текстами, аудіо- та відеоматеріалами, організації проєктної діяльності. Акцентовано на важливості вивчення національно й культурно маркованої лексики.

Ключові слова: лінгвокраїнознавча компетентність, міжкультурна комунікація, урок-подорож.

Annotation. This article explores methods for developing students' language-and-country studies competence in Polish language lessons. It examines the essence of the concept of language-and-country studies competence and identifies its key components. It outlines the methodological potential of integrating cultural studies material into lessons through virtual travel, work with texts, audio and video materials, and the organization of project-based activities. Emphasis is placed on studying nationally and culturally marked vocabulary.

Keywords: language-and-country studies competence, intercultural communication, travel lesson.

В умовах сучасних процесів глобалізації, що, зокрема, включають культурну інтеграцію та уніфікацію, особливого значення набуває формування у здобувачів освіти лінгвокраїнознавчої компетенції. Вивчення польської мови як

другої іноземної передбачає ознайомлення й формування уявлення про культурні особливості, суспільні й історичні реалії, національні риси поляків та географію Польщі. Ефективність цього значною мірою залежить від використання методів і прийомів навчання, які інтегрують мовознавчий та країнознавчий матеріал.

Дослідження лінгвокраїнознавчої компетенції в контексті вивчення іноземних мов входить до кола наукових інтересів І. Бронетко, А. Вітренко, Н. Литвин, С. Полякової і Л. Мамонової, І. Судук, М. Титової та ін.

Метою нашої статті є дослідження особливостей методики формування лінгвокраїнознавчої компетентності здобувачів середньої освіти на уроках польської мови.

Поняття *лінгвокраїнознавчої компетенції* тлумачать як цілісну систему уявлень про національно-культурні особливості певної країни, що передбачає володіння особливостями мовленнєвої та немовленнєвої поведінки в процесі комунікації [3, с. 184–185].

Її основними компонентами є мова, мовлення та знання про країну, однак чільне місце займає саме лінгвістична складова. Тому Бронетко І. слушно зауважує: аби сформувати лінгвокраїнознавчу компетенцію «потрібне не знання країнознавства як комплексу наукових дисциплін, а так звані фонові знання (background knowledge), тобто знання про країну та її культуру» [3, с. 185]. Акцентують на цьому й С. Полякова і Л. Мамонова визначаючи головною метою лінгвокраїнознавства забезпечення комунікативної компетенції під час міжкультурної комунікації та вивчення мовних одиниць, які найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу [8]. Тож, вивчаючи країнознавчий матеріал, насамперед потрібно працювати зі словом і його семантикою.

Робота з лексичним матеріалом сприяє формуванню уявлень про культурні особливості, звичаї та традиції поляків,

відображає національний колорит, зокрема через фольклорну спадщину, та містить реалії, які є своєрідними маркерами національно-культурного контексту [7, с. 173]. Крім цього, на особливу увагу заслуговує робота з фразеологічними одиницями, адже вони акумулюють у собі мудрість народу та його світоглядні особливості.

Країнознавчий матеріал доцільно використовувати на різних етапах уроку польської мови та інтегрувати в різноманітні види роботи – як традиційні, так й інтерактивні. Науковці наголошують на необхідності запозичення «польського досвіду щодо добору й подання вправ у підручниках, посібниках із вивчення польської мови, інтегруючи краєзнавчий матеріал про різні регіони України» [5, с. 87]. Цьому сприяє проведення нетрадиційних уроків польської мови, насамперед уроків-подорожей.

Наприклад, у 8-му класі за підручником польської мови авторів М. Мацькович, К. Квятковської, М. Румінської вивчається тема «Подорожі малі та великі» («Podróże małe i duże») [6]. Із країнознавчого погляду важливою є робота з блогом Домініка, текстами «W czterdzieści dni dookoła Polski», «Wizytówki Ukrainy: co koniecznie trzeba zobaczyć?». Також змістове наповнення цієї теми є своєрідним підґрунтям для проведення уроків у форматі віртуальних подорожей, які знайомлять учнів із цікавими місцями Польщі й України. Наочний матеріал на уроках-подорожах допомагає репрезентувати географію країн, визначні пам'ятки архітектури та скульптури, легенди, пов'язані з ними, природні об'єкти, регіональну кухню, традиційні ремесла кожної з країн тощо.

Поряд із програмовими підручниками, варто виділити й ті, що за змістом побудовані у формі мандрівки Польщею, як-от: «Мовна подорож Польщею» Катажини Шостак-Круль [2], «Подорожі Польщею» Богуслава Кубяка [1].

Варто зазначити, що, окрім роботи з підручником, використання на уроках аудіо- та відеоматеріалів є не менш

ефективним для формування лінгвокраїнознавчої компетентності. До прикладу, прослуховування подкастів, польських, чи перекладених польською українських пісень («Пісня про рушник» Андрія Малишка, «Їхав козак за Дунай» Семена Климівського, «Мамо», «Шампанські очі» гурту «Скрябін» та інші [5, с. 86]), перегляд та обговорення фрагментів програм польського журналіста й кулінарного критика Роберта Макловича, які є джерелом автентичної інформації про регіони Польщі, їхню гастрономічну специфіку та культурну самобутність.

Вивченню країнознавчого матеріалу сприяє залучення здобувачів освіти до проєктної діяльності. Підготовка індивідуальних чи групових проєктів спонукає до самостійного дослідження національно-культурних особливостей Польщі й поглиблює знання польської мови.

Порівняння окремих польських та українських культурних явищ, безумовно, допомагає розвивати критичне мислення, міжкультурну толерантність та є стимулом для міжкультурного діалогу. Це також створює уявлення про самобутність кожної нації, адже, навіть якщо держави мають спільні кордони, кожній притаманні певні іманентні риси.

Отже, формування лінгвокраїнознавчої компетенції здобувачів середньої освіти на уроках польської мови відбувається завдяки роботі з національно й культурно маркованою лексикою, використанню різноманітних видів навчальної діяльності: роботи з підручниками, аудіо- та відеоматеріалами, організацією проєктної діяльності, проведення нетрадиційних уроків-подорожей тощо. У сучасному освітньому середовищі розвиток цієї компетенції є важливим складником успішної міжкультурної комунікації. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вдосконаленні методичних підходів до інтеграції країнознавчого матеріалу в процес навчання польської мови.

Література

1. Kubiak B. *Podróże po Polsce. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego na poziomach C1 i C2*. Poznań, 2021. 256 s.
2. Szostak-Król K. *Językowa podróż po Polsce. Podręcznik do nauki języka polskiego jako obcego dla dzieci i młodzieży rozpoczynających naukę w polskiej szkole (wiek 11 – 15 lat)*. Warszawa, 2019. 153 s.
3. Бронетко І. *Методика формування лінгвосоціокультурної компетенції учнів загальноосвітніх шкіл. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки*. 2014. Кн. 3. С. 183–186. URL: <https://surl.lt/hdcnwd>
4. Вітренко А. *Основні компоненти лінгвокраїнознавчої компетенції. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 29. С. 138–143. URL: <https://surl.lt/mnfkzw>
5. Колган О., Колган Т. *Розвиток країнознавчої компетентності студентів засобами краєзнавства під час вивчення польської мови як іноземної. Стан і перспективи методики вивчення польської мови у закладах середньої та вищої освіти: зб. тез доповідей*. 2024. С. 85–89. URL: <https://surl.li/ttcfpn>
6. Мацькович М., Квятковска К., Румінська М. *Польська мова (4-й рік навчання, друга іноземна мова): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти (з аудіосупроводом)*. Чернівці, 2025. 176 с.
7. Нікішова Т., Башманівський О., Яриновська К. *Методика викладання польської мови в Новій українській школі: навчальний посібник*. Житомир, 2024. 230 с.
8. Полякова С., Мамонова Л. *Лінгвокраїнознавство – освіта засобами іноземної мови*. URL: <https://surl.li/gwefkm>
9. Судук І., Литвин Н., Титова М. *Шляхи формування лінгвокраїнознавчої компетенції на заняттях з української мови*

як іноземної. *Вісник ОНУ. Сер.: Філологія*. 2016. Т. 21, Вип. 2(14). С. 153–161. URL: <https://surl.li/zivzou>

Савіцька Катерина Петрівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методика навчання польської мови.

Олександра Сидоренко
Наук. керівник – док. філол. н., проф. Завальнюк І. Я.

КВЕСТ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ

Анотація. У статті розглянуто трактування поняття «квест» різними науковцями, а також описано його переваги. Закцентовано на вмінні працювати в команді, яке є базовим елементом у класифікації м'яких навичок. Розвідка містить опис позитивних аспектів колективної діяльності, а також важливих етапів для її успішної реалізації. Визначено низку вмінь та навичок, які формуються під час командної праці, а також запропоновано приклади ефективності квесту як інструменту творення навичок роботи в колективах, що змагаються між собою.

Ключові слова: квест, м'які навички, вміння, українська мова, колективна діяльність, команда, робота в команді.

Annotation. The article examines the interpretation of the concept of 'quest' by various scholars and describes its advantages. It focuses on teamwork skills, which are a basic element in the classification of soft skills. The study contains a description of the positive aspects of collective activity, as well as important stages for its successful implementation. A number of skills and abilities that

are formed during teamwork are identified, and examples of the effectiveness of quests as a tool for developing skills for working in competing teams are given.

Keywords: *quest, soft skills, abilities, Ukrainian language, collective activity, team, teamwork.*

Розвиток інноваційних технологій став поштовхом до пошуку нових підходів та методів роботи на уроках. Увага сучасних здобувачів освіти легко розсіюється, тому потрібно застосовувати нестандартні рішення до проведення занять. Квест не лише зберігає фокус зосередженості завдяки швидкій зміні завдань, але й дозволяє покращити навички командної роботи.

Квест-технологію розглянуто в працях таких науковців, як А. Кобобел [7], Д. Книша [5], І. Сокол [9], В. Трайно, Н. Кабусь [10]. Командна робота привертала увагу М. Єпіхіної та В. Желанової [2], О. Коберника та С. Котлового [6], С. Калюжною, І. Миколайчук [4].

Поняття «квест» по-різному трактують у науковій літературі. На думку В. Трайно та Н. Кабусь, квест – це «інтерактивна розвивальна ігрова технологія, що може мати найрізноманітніше змістовне наповнення й спрямована на вирішення командами чи гравцями системи пошуково-творчих завдань з метою отримати приз» [10, с. 127]. Натомість у статті Л. Дягілевої та О. Орлової є тлумачення, яке визначає квест як «аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями» [1, с. 75]. За переконанням К. Журби та І. Шкільної, квест – це «пошук відповідей, пригод» [3, с. 44]. Дослідниця І. Сокіл влучно зауважує, що всі визначення, зрештою, розкривають поняття квесту, як «рольової гри (проблемного завдання), для розвитку пізнавальної та дослідницької діяльності, критичного та логічного мислення, аналітичного та творчого мислення учнів» [9, с. 169].

Як слушно зауважують Л. Кричун та Т. Нестеренко, квест дає змогу сформуванню глибше розуміння теоретичних понять ті водночас підтримувати зацікавленість у вивченні предмета [8, с. 60]. Дослідниці К. Журба та І. Шкільна в цьому контексті наголошують, що емоційне переживання подій та нестандартне використання знань зумовлюють розвиток нових умінь та компетенцій, і зазначають, що перевагою квесту є формування командних навичок, стійких спільних інтересів, творення моральних якостей, зокрема лідерства, взаємопідтримки та взаємодопомоги [3, с. 46].

З огляду на те, що змагання передбачає поділ на команди, то під час заняття учасники спільно переживають позитивні емоції, відчувають себе частиною спільноти та мають можливість більше спілкуватися [3, с. 47]. Попри конкуренцію, квест дає змогу створити динамічне середовище, у якому учні можуть виявити аналітичні, творчі здібності, логіку, лідерські якості, а також рівень засвоєння матеріалу [5, с. 134].

Потрактування терміна «команда» подають дослідниці М. Єпіхіна та В. Желанова, стверджуючи, що «...це згуртована група учнів навколо лідера, об'єднаних спільною метою, мотивацією, спільною роботою для її досягнення та взаємною відповідальністю за результат діяльності всієї команди». Вони виділяють також основні його риси: комунікативний контакт, рівноправність між членами, спільна мета, наявність лідера та взаємодопомога [2, с. 5].

З цього приводу дослідниці О. Коберник та С. Котловий зауважують, що вміння працювати в команді є базовим у класифікації м'яких навичок (soft skills). Воно передбачає здатність слухати, бачити єдину мету та знаходити шляхи її досягнення, готовність підтримати, вправність переконувати, знаходити компроміс, а також хист поєднувати власні амбіції з колективною справою. Поняття «командна робота» визначають як «спільну діяльність людей на основі чітко визначених

правил, які зорієнтовані на досягнення конкретної мети» [6, с. 195].

Ефективність командної роботи в проходженні квесту виявляється в багатьох аспектах. По-перше, колектив має більше переваг, ніж один учень, адже кожен має свої думки щодо розв'язання певного завдання. По-друге, здобувачі мають простір для прояву емпатії, взаєморозуміння, толерантності. Це може стати поштовхом для формування доброзичливих взаємин у класі, налагодження симпатій між членами команди. По-третє, робота в команді зменшує ймовірність помилок при виконанні завдань, адже учні мають змогу порадитися одне з одним, попросити про допомогу [6, с. 196–197]. По-четверте, спільна діяльність сприяє обміну знаннями та досвідом, тому кожен учасник відчуває себе цінним і важливим [11, с. 46].

Для успішного формування команди педагог має обрати вдалий прийом, аби всім учасникам було комфортно. Дослідники О. Коберник та С. Котловий пропонують три ідеї: учні самостійно діляться на групи, учитель формує їх згідно з потенціалом кожного, розподіл здійснюють за допомогою закритих карток. Важливим елементом квесту є закріплення ролей у сформованому колективі. Передусім учням потрібно обрати капітана. Найпоширенішим варіантом є демократичний спосіб, коли учасники серед усього складу самі обирають керівника, визнаючи його лідерські навички. Передумовою успішної командної роботи є також розподіл завдань між членами колективу залежно від їхніх індивідуальних можливостей: учитель має контролювати цей процес, аби кожен мав змогу виявити свої знання. [6, с. 198–199].

Робота в команді передбачає рівність між учасниками. Під час квесту формуються вміння чути інших, конструктивно висловлювати думку, адекватно сприймати зауваження. Комунікативні навички покращуються під час усіх етапів змагання: обговорення вимагає поваги до думки кожного, незалежно від того, як члени команди ставляться одне до

одного [6, с. 199]. У процесі навчальних змагань в учнів формуються комунікативні навички (уміння висловлювати свої думки, співпрацювати, ділити обов'язки), розвиваються лідерські (уміння приймати рішення, організовувати роботу колективу) та творчі (використання власного досвіду та знань для вирішення завдань, пошук нестандартних рішень) навички, з'являється вправність розв'язувати конфлікти (пошук компромісів, узгодження різних бачень), а також критично мислити (аргументація власної думки, аналіз і синтез інформації) [2, с. 6–7].

За період проходження педагогічної практики нам удалося провести два квести: у 5 та 7 класах. П'ятикласники та семикласники самостійно створювали команди, обирали капітанів, які присвоювали кожному якийсь обов'язок: хто швидше пише – занотовуватиме відповіді, найкреативніші – допомагатимуть у розв'язанні творчих завдань. Квест «Лексичні перегони» відбувався в чотири етапи, кожен із яких певною мірою формував командні навички. Наприклад, у першому турі п'ятикласникам потрібно було дібрати якомога більше синонімів до запропонованих слів, тому до генерування списку долучався кожен, і завдяки спільним зусиллям групи могли отримати більше балів. Розвитку творчих навичок сприяло креативне завдання, сутність якого полягала в тому, щоб скласти змістовний каламбур із якомога більшою кількістю запропонованих пар омонімів. Усі учасники команди могли виявити свій хист, відчути власний унесок у досягнення спільної мети, а також продемонструвати гарне володіння теоретичними знаннями.

У 7 класі квест «Орфографічна магія» сприяв злагодженій роботі між членами кожної з команд. Перше завдання вимагало від учасників не лише теоретичних знань, але й згуртованості. Вони отримували паличку, кожна зі сторін якої позначала префікс (з- та с-), а метою учасників був вибір правильного варіанта відповіді, до того ж потрібно було

швидко передати інструмент, щоб упоратися за обмежену кількість часу. Аби перепочити від змагання, усіх було запрошено до розминки, яка перевіряла, як добре семикласники засвоїли написання великої літери. Це дало змогу учасникам відчувати себе частиною спільноти, виявити критичне мислення, адже вони мали не лише почути слово, пригадати його написання, але й зайняти відповідну позицію. Розвитку комунікативних навичок сприяв раунд «Мовний еліас», за вимогами якого потрібно було визначити двох учасників, які б виявили не лише теоретичні знання, а й уміння належно пояснити загадане слово (один учасник) і записати його правильно (другий учасник). Це завдання сприяло покращенню здатності висловлювати власні думки, шукати нестандартні пояснення, узгоджувати різні бачення, а також аргументувати рішення. Залученню всіх членів команди до спільного результату слугував раунд «Промов це». Учасники групи вишиковувалися в лінію й мали по черзі назвати літеру або орфограму почутого слова. Це завдання виявило лідерські навички капітанів, дозволило розвинути вправність розв'язувати конфлікти.

Отже, квест на уроках української мови, завдяки змаганням між командами, які виконують заздалегідь підготовлені завдання, сприяє пізнавальному розвитку, активізує логічне та критичне мислення, творчу уяву. Квест слугує інструментом до досягнення однієї з важливих цілей програми НУШ – розвитку м'яких навичок (soft skills). Інтерактивність квесту сприяє появі в учнів зацікавленості предметом, а спільний досвід – розвитку навичок командної роботи. Така діяльність формує вміння висловлювати думки, співпрацювати з іншими, приймати рішення, організовувати діяльність колективу, шукати компроміси, нестандартні підходи й аналізувати інформацію.

Література

1. Дягілева Л. Д., Орлова О. О. Квест-технології у професійному навчанні (аспект навчання іноземних мов). *Polish Science Journal*. 2020. № 7. С. 73–80.

2. Желанова В., Єпіхіна М. Сутність та потенціал командної роботи в контексті партнерської взаємодії у початковій школі. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 6. С. 4–8.

3. Журба К. О., Шкільна І. М. Квест як засіб формування національно-культурної ідентичності підлітків. *Рідна школа*. 2017. № 11. С. 44–52.

4. Калюжна С. І., Миколайчук І. П. Ефективна командна робота: стратегії успіху та інструменти досягнення: матеріали ХХ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17–18 квітня 2024 р. Київ, 2024. С. 217–218.

5. Книш Д. Особливості застосування квест-технології у освітньому процесі закладів загальної середньої освіти // Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє : матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Умань, 10 жовтня 2024 р.) / за ред. Ткачука С. І. Умань, 2024. С. 133–135.

6. Коберник О. М., Котловий С. А. Формування у здобувачів освіти м'яких навичок («soft-skills») у процесі командної роботи. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 11. С. 190–201.

7. Кобобел А. Квест-технологія як інноваційна форма організації дозвіллевої діяльності дітей із особливими освітніми потребами. *Українська професійна освіта*. 2022. № 11. С. 157–168.

8. Кричун Л. П., Нестеренко Т. А. До питання гейміфікації на уроках української мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 4. С. 58–62.

9. Сокол І. М. Квест як сучасна інноваційна технологія навчання. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2013. № 7. С. 168–171.

10. Трайно В. І., Кабусь Н. Д. Квест-технологія як засіб соціального виховання підлітків: матеріали Всеукр. науково-практич. конф. здобувачів вищої освіти, присвяченої 220-річчю від дня заснування Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (м. Харків, 23 травня 2024 р.). Харків, 2024. С. 126–130.

11. Хлебнікова Т. М., Гречаник О. Є., Темченко О. В. Ефективність командної роботи та колективного прийняття рішень в організації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2024. № 7. С. 44–54.

Сидоренко Олександра Андріївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методика навчання української мови, лінгвістика.

Олександра Сидоренко
Наук. керівник – доц. Павлюк О. П.

ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛІ

Анотація. У статті розглянуто основні принципи вивчення лексикології. Сформульовано мету вивчення лексики, поради щодо кращого подання цього розділу мови для учнів. Вказано на проблему відображення в кожній мові різного світогляду, виділено чотири функції лексики як носія соціокультурної та соціолінгвістичної інформації. Зауважено про інтерференційні труднощі. Виділо два етапи засвоєння

нових слів та доповнено їх методами, які допоможуть краще опанувати нову лексику. Розвідка містить перелік кількох словників, які сприятимуть оволодінню іноземними словами.

Ключові слова: лексикологія, польська мова, методика викладання, лексичні одиниці, словники, комунікативні функції.

Annotation. *This article presents the basic principles of studying lexicology. It defines the purpose of studying vocabulary and offers advice on how best to present this aspect of language to pupils. It highlights the issue of how each language reflects a different worldview, and identifies four functions of vocabulary as a vehicle for sociocultural and sociolinguistic information. It notes the problem of interference. It identifies two stages of learning new words and adds methods to help improve the mastery of new vocabulary. The study includes a list of several dictionaries that will help in mastering foreign words.*

Keywords: *lexicology, Polish language, teaching methodology, lexical items, dictionaries, communicative functions.*

Вивчення іноземної мови завжди потребує базового лексичного запасу. Саме його достатня кількість дозволить вільно комунікувати з носіями. Важливо знати, як саме треба будувати урок, щоб учень не лише записував нове слово до зошита, але й міг використати його в тексті чи в розмові.

Мовознавиця Ганна Коморовська виділяє 6 принципів вивчення лексикології. Перший – словниковий запас є невід’ємною складовою формування комунікативних компетентностей учнів, тому не варто зосереджуватися лише на їх граматичній правильності. Другий – закріплення матеріалу має стосуватися як нового, так і вже вивченого матеріалу. Третій – закріплення та повторення вже засвоєного матеріалу має відбуватися регулярно. Четвертий – вони мають відбуватися в одній і тій самій послідовності. П’ятий – закріплення має відбуватися в ході передкомунікативних та комунікативних вправ, що спрямовані як на окремі слова, так і

на висловлювання з ними. Останній, шостий – умовою успіху у вивченні лексики іноземною мовою є різноманітність графічних, тематичних, візуальних та граматичних асоціацій [1, с. 163].

На думку авторів «Дидактики й методики навчання польської мови як іноземної в українському контексті», метою вивчення лексики є постійне розширення словникового запасу учнів, які мають уміти виражати інформацію та виконувати комунікативні функції, передбачені для кожного з рівнів. Учитель має вводити нову лексику, ознайомлювати учнів із відтінками значень знайомих слів, їх конотацією та синтаксично-семантичною сполучуваністю [2, с. 179].

Алла Кравчук та Єжи Ковальський влучно зауважили, що словниковий запас є дуже важливим елементом вивчення іноземної мови, адже забезпечує комунікацію. Від рівня засвоєння словникового запасу залежить можливість передачі інформації за допомогою мови. Мовознавиця застерігає про вплив так званих «фальшивих друзів перекладача» або ж міжмовних омонімів, які можуть спричиняти непорозуміння. Рекомендує учням, які вчать польську мову, вести власні словники та вносити туди всі лексеми, адже в потрібний момент навіть найлегше слово буде важко згадати [3, с. 238-240].

У словниковому запасі кожної мови – польської та української – відображено різні реальності. Алла Миколаївна та Єжи Ковальський наголошують, що вчитель має пильно стежити, щоб звернути увагу на відмінності, тонкощі значень, а також на особливості лексико-семантичної сумісності польських слів. Також варто готувати вправи, які б перевіряли розрізнення підступних слів (наприклад, «Proponuję następane/następujące ćwiczenie»), вчити правильно добирати синоніми, використовуючи вправи з рядами, які міститимуть слова-«пастки». При вивченні лексикології важливо звертати увагу на лексико-семантичну сполучуваність. Часто

словосполучення, які в українській мові мають не тотожні відповідники, становлять найбільшу проблему (наприклад, Центральна Європа – Europa Środkowa, а не Centralna). Алла Миколаївна та Єжи Ковальський підсумовують, що лексика мови, близької рідній, може містити безліч інтерференційних пасток. Лексична система менш регульована і більш динамічна, ніж граматична. Для її опанування треба великі зусилля пам'яті, а також ретельний аналіз смислових тонкощів та правил поєднання слів між собою. Методистка рекомендує вводити слова у вправи різного типу, старших учнів варто ознайомлювати з контекстами, визначеннями нових слів [3, с. 240-246].

Є два етапи засвоєння нових слів: перший – презентація нових слів, другий – закріплення та повторення нової лексики. Для *першого етапу* можна використовувати пояснення за допомогою схем, ілюстрацій, предметів тощо, коротких історій, що ілюструють значення нових слів, пояснення через синоніми або антоніми, використання номіналізації, деривації чи композиції, застосування коротких визначень, узятих з тлумачного словника. Варто заохочувати учнів використовувати їх мовну здогадку на основі контексту чи лексичної структури. Для *другого етапу* можна використати декілька видів вправ. Віднесення слів до певної категорії за заданим критерієм, виокремлення зайвого слова, завдання, де учні називають слова, що належать до певної категорії – це *тематичні вправи*. Заповнення пропусків, таблиць чи схем, вибір правильної лексичної форми в певному контексті, підбір відповідних словосполучень та фразеологізмів, складання речень з вже відомими словами, зіставлення визначень зі словами, впорядкування слів на основі заданого критерію, пошук синонімів та антонімів до поданих слів, розроблення «карти думок», складання асоціограм, перефразування речень чи фрагментів тексту – це *лексичні вправи*. Остання група, *вправи на асоціації*, передбачає завдання, де учні називатимуть

слова, що асоціюються з поданими лексемами, готуватимуть списки слів, які можуть бути корисними для обговорення на задану тему [2, с. 180-181].

Варто згадати про словники, які допоможуть в опануванні лексики польської мови. Насамперед, це одномовний словник «*Ilustrowany słownik podstawowy języka polskiego*» Зофії Кужової, що містить 5000 словникових гасел, що розташовані в алфавітному порядку. Праця, яка заслуговує на увагу тих, хто розширює свій словниковий запас – це «*Słownik tematyczny języka polskiego*» Малгожати Кіти та Едварда Полянського. Матеріал, що вміщено в ньому впорядковано за тематичними колами. У пригоді стане також словник з картинками «*A co to takiego? Obrazkowy słownik języka polskiego*» Анни Серетни, адже він містить 2000 лексичних одиниць, що охоплюють 32 семантичних поля [2, с. 182-183].

Лексика має *чотири функції* як носій соціокультурної та соціолінгвістичної інформації. По-перше, вона сприяє формуванню уявлень про особливості іншої культури, побуту, звичок та традицій носіїв мови. По-друге, лексика ознайомлює з нормами поведінки, правилами приватного та ділового спілкування. По-третє, вона відображає національний колорит, а по-четверте, містить реалії, які є своєрідними маркерами національно-культурного контексту. Варто зважати на декілька критерії відбору лексичних одиниць. Частота та поширеність є частиною статистичних, сполучуваність, словотвірна цінність, багатозначність, стилістична необмеженість та зразковість – лінгвістичних, а тематична відповідність та семантична цінність – методичні [4, с. 173].

Авторами навчального посібника «Методика викладання польської мови в новій українській школі» виділено три етапи навчання лексики: орієнтовно-підготовчий, тренувальний, ситуативно-варіативний. *Перший етап* передбачає оголошення теми, визначення пізнавальної комунікативної задачі. Потім потрібно ввести та семантизувати нові лексичні одиниці. Це

можна зробити за допомогою зв'язної розповіді з елементами бесіди чи за допомогою пошукових технологій (асоціації, тематичне дерево, синонімічні ряди тощо). Вчителю варто вголос повторювати нові слова з учнями, опираючись на наочність. Слова необхідно записувати до зошита-словника або ж користуватися лексичними картками. Для закріплення учні мають самостійно спробувати скласти речення з новими словами. *Другий етап* складається з підготовчих та мовленнєвих вправ. Підготовчі мають два види: на засвоєння форм і значення лексичних одиниць (повторення слів за вчителем/диктором з виділенням наголосу, важкого звуку чи звукосполучення, диференціювання тематичної лексики, групування за різними формальними ознаками, заповнення пропусків у реченнях, лексичні ігри) та на засвоєння їх сполучуваності (розширення речень, пошук еквівалента в рідній мові, складання пари слів у словосполучення). Мовленнєві вправи реалізуються за допомогою відповідей учнів на загальні запитання, імітації мовленнєвого зразка, його трансформації, завершення чи розширення, а також у підстановці слів. *На завершальному етапі* вчитель може використовувати усні комунікативні вправи, групову роботу, лексичні ігри на початковому ступені вивчення польської, на середньому – письмові вправи, на старшому – самостійну роботу з новою лексикою [4, с. 174-176].

При проходженні практики з польської мови мені вдалося провести 6 уроків класах з різними віковими категоріями. У шостому при вивченні теми «Moje mieszkanie» на початковому етапі ми слухали слова та повторювали їх за диктором. Були застосовані картки, де з однієї сторони були нові слова, а з іншої – фото та переклад. При засвоєнні нової лексики я старалася унаочнити запам'ятовування за допомогою предметів у класі. При повторенні дітям потрібно було з'єднати картинку зі словом, вписати потрібне слово в речення (наприклад, «*Są tam wszystkie ubrania – garderoba*»), назвати, що зображено на

фото, підписати предмети в кімнаті за допомогою запропонованих слів. У сьомому класі при вивченні теми «Moje zdrowie» ми з учнями переглядали відео, повторюючи нові слова за диктором, а також відтворюючи рухи головного героя, потім семикласникам треба було підписати частини тіла за допомогою слів із рамки. Для повторення було застосовано вправи, де дітям потрібно було з'єднати слово з його значенням, записати текст, де пропущені слова були замінені фотографіями вивчених слів, а також розшифрувати анаграми, вписавши готове слово до його значення (наприклад, «Tam kuruje się lekarstwa – apteka»). У дев'ятому класі при вивченні теми «Podróże» учням потрібно було розподілити вивчені слова по чотирьох категоріях: туристичне спорядження, рід відпочинку, транспортні засоби, місця, де можна переночувати.

Отже, при вивченні лексики не варто зосереджувати всю увагу лише на граматичну побудову речень у мовленні учня, потрібно регулярно закріплювати вже вивчений лексичний матеріал в чіткій послідовності, застосовуючи різні асоціації. На заняттях варто вказувати про явища міжмовної омонімії, звертати увагу учнів, що кожна мова відображає різну реальність, а деякі слова не мають тотожних відповідників в українській. Учням потрібно вести власні зошити-словники, в які вони записуватимуть нові та невідомі їм лексеми, а вчитель акцентуватиме на тонкощі їхніх значень та лексико-семантичній сумісності. Необхідно зосереджувати увагу й на словниках, якими за потреби користуватимуться здобувачі освіти.

Література

1. Komorowska H. *Metodyka nauczania języków obcych*. Warszawa : Fraszka Edukacyjna, 2005. 272 p.
2. Гембаль П., Мьодунка В., Васейко Ю. *Дидактика й методика навчання польської мови як іноземної в українському*

контексті. Краків : Księgarnia Akademicka Publishing, 2024. 366 с.

3. Ковалевський Є., Кравчук А. Методика викладання польської мови. Київ : Інкос, 2017. 324 с.

4. Нікішова Т., Башманівський О., Яриновська К. Методика викладання польської мови в Новій українській школі : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 230 с.

Сидоренко Олександра Андріївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методика навчання мов.

Софія Скарбовійчук
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В. В.

**ІНТЕРАКТИВНІ ВПРАВИ НА ПЛАТФОРМІ
LEARNINGAPPS ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СКЛАДНІ
РЕЧЕННЯ ЗІ СПОЛУЧНИКОВИМ І
БЕЗСПОЛУЧНИКОВИМ ЗВ'ЯЗКОМ. КОМА МІЖ
ЧАСТИНАМИ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ» У 5 КЛАСІ
НУШ**

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність використання інтерактивних вправ на платформі LearningApps під час вивчення теми «Складні речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Кома між частинами складного речення» у 5 класі Нової української школи. Проаналізовано ефективність різних типів завдань (встановлення відповідностей, заповнення пропусків, тестові завдання) для формування мовної компетентності здобувачів загальної середньої освіти. Доведено, що інтерактивні вправи

сприяють підвищенню пізнавальної активності учнів, розвитку логічного мислення та кращому засвоєнню синтаксичних норм української мови.

Ключові слова: *інтерактивне навчання, платформа LearningApps, складне речення, сполучниковий і безсполучниковий зв'язок, урок української мови, Нова українська школа.*

Abstract. *The article substantiates the feasibility of using interactive exercises on the LearningApps platform when studying the topic “Complex sentences with and without conjunctions. Comma between parts of a complex sentence” in the 5th grade of the New Ukrainian School. The effectiveness of different types of tasks (establishing correspondences, filling in the gaps, test tasks) for the formation of language competence of students is analyzed. It is proven that interactive exercises contribute to increasing students’ cognitive activity, developing logical thinking, and better mastering the syntactic norms of the Ukrainian language.*

Keywords: *interactive learning, LearningApps, complex sentence, conjunction and without conjunctions, Ukrainian language lesson, New Ukrainian School.*

Проблема впровадження інтерактивних цифрових ресурсів у процес навчання української мови в умовах НУШ посідає важливе місце в сучасній лінгводидактиці. Питання методично обґрунтованого використання цифрових освітніх платформ, зокрема інтерактивних вправ, розглядали у своїх працях провідні українські науковці. Так, М. І. Пентилюк наголошує на необхідності поєднання традиційних і цифрових методів навчання, підкреслюючи, що інтерактивні технології сприяють розвитку критичного мислення та формуванню стійких умінь [4, с. 112-115].

О. М. Горошкіна у своїх дослідженнях акцентує на дидактичному потенціалі мультимедійних засобів і важливості їхнього використання під час опрацювання складних

синтаксичних конструкцій, зокрема складних речень [2, с. 64-68].

Л. С. Дубовик у методичному посібнику для вчителів НУШ зауважує, що інтерактивні вправи на платформах LearningApps, Wordwall та подібних ресурсах забезпечують індивідуалізацію навчання, підвищують мотивацію та дозволяють ефективно формувати синтаксичні компетентності здобувачів загальної середньої освіти [3, с. 89-93].

О. М. Біляєв і Г. Т. Шелехова також звертають увагу на важливість діяльнісного підходу та використання цифрових інструментів для вивчення синтаксису в основній школі [1, с. 145-148].

У розрізі вивчення теми «Складні речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком» інтерактивні вправи набувають особливого значення. Оскільки дозволяють здобувачам 5 класу НУШ не лише засвоїти правила вживання коми між частинами складного речення, а й застосовувати їх у практичних ситуаціях, виконуючи завдання у форматі миттєвого зворотного зв'язку, самоперевірки та диференціації.

Актуальність нашої статті зумовлена потребою модернізації методики навчання української мови відповідно до вимог Концепції нової української школи, яка передбачає активне використання цифрових технологій, інтерактивних інструментів та діяльнісних методів. У 5 класі, де здобувачі вперше системно знайомляться зі складними реченнями, особливо важливо забезпечити доступні, наочні та динамічні способи опрацювання синтаксичного матеріалу. Платформа LearningApps дає можливість створювати вправи, що поєднують ігрові елементи, аналітичні завдання та тренувальні модулі, що відповідають віковим особливостям п'ятикласників, сприяючи формуванню ключових та предметних компетентностей. Саме тому дослідження методики використання інтерактивних вправ на LearningApps під час вивчення складних речень у 5-му класі НУШ є своєчасним,

практично значущим і спрямованим на підвищення ефективності сучасного уроку української мови.

Мета наукової статті – обґрунтувати ефективність використання інтерактивних вправ на платформі LearningApps під час вивчення теми «Складні речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Кома між частинами складного речення» в 5 класі НУШ.

Завдання дослідження, які було передбачено для досягнення поставленої мети:

1. Охарактеризувати можливості платформи LearningApps для формування синтаксичної компетентності здобувачів загальної середньої освіти.

2. Визначити ефективність використання різних типів інтерактивних вправ під час засвоєння теми складного речення.

У межах дослідження було розроблено й апробовано три інтерактивні вправи на платформі LearningApps, які відповідають різним типам завдань і спрямовані на формування синтаксичної компетентності здобувачів 5 класу під час вивчення теми складного речення.

Вправа «Склади прислів'я: поєднай частини складних речень» належить до типу «Знайти пару» (встановлення відповідностей). Її зміст полягає в поєднанні розрізнених частин речень таким чином, щоб утворилися правильні за змістом і граматичною будовою прислів'я.

Виконання цього завдання вимагає від здобувачів не лише механічного співвіднесення елементів, а й глибокого осмислення логічних зв'язків між частинами висловлювання. У процесі роботи школярі аналізують зміст, співвідносять частини складного речення та встановлюють між ними смислові відношення. Такі вправи є ефективними, оскільки сприяють розвитку логічного мислення, формуванню мовного чуття, а також активізують пізнавальну діяльність завдяки ігровому формату. Крім того, використання прислів'їв

забезпечує міжпредметні зв'язки та поглиблює культурологічний компонент навчання (Рис. 1-3).

Посилання: <https://learningapps.org/view51090602>

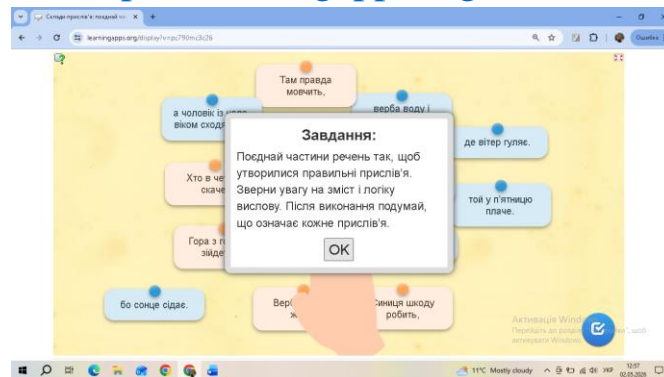

Рис. 1. Завдання інтерактивної вправи «Склади прислів'я: поєднай частини складних речень» для встановлення відповідностей між частинами складних речень (утворення прислів'їв)

Рис. 2. Виконання інтерактивної вправи «Склади прислів'я: поєднай частини складних речень» для встановлення відповідностей між частинами складних речень (утворення прислів'їв)

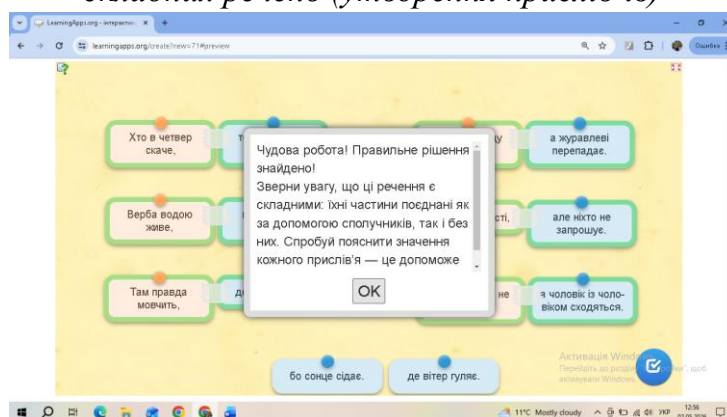

Рис. 3. Перевірка інтерактивної вправи «Склади прислів'я: поєднай частини складних речень» для встановлення відповідностей між частинами складних речень (утворення прислів'їв)

Сутність вправи «Добери сполучник: утвори складне речення» реалізує тип «Заповнити пропуски» полягає у відновленні цілісності складного речення шляхом добору відповідних сполучників із запропонованого переліку. Здобувачі мають ураховувати зміст речення, характер смислових відношень між його частинами та граматичні особливості сполучникового зв'язку. Виконання цього завдання спрямоване на формування вмінь правильно використовувати сполучники, розрізняти їх функції, а також усвідомлювати роль цих службових слів у побудові складних синтаксичних конструкцій. Ефективність вправи полягає в тому, що вона поєднує аналітичну та практичну діяльність, сприяє закріпленню теоретичних знань і формує навички грамотного мовлення. Водночас обмеження щодо одноразового використання кожного сполучника стимулює уважність і самоконтроль здобувачів (Рис. 4–6):

<https://learningapps.org/view51090969>

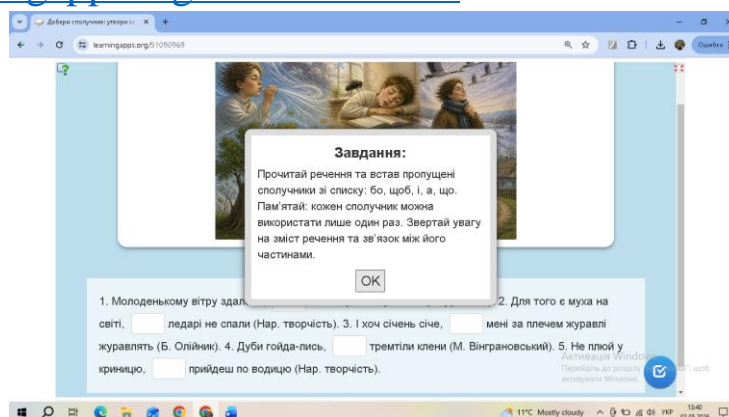

Рис. 4. Завдання інтерактивної вправи «Добери сполучник: утвори складне речення» для добору сполучників у складних реченнях

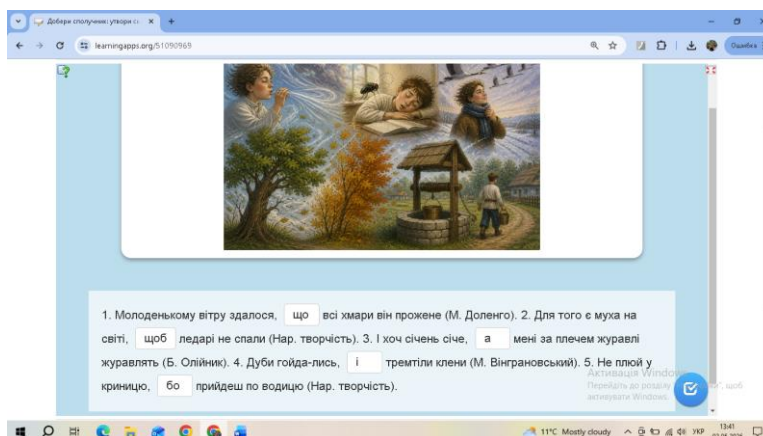

Рис. 5. Виконання інтерактивної вправи «Добери сполучник: утвори складне речення» для добору сполучників у складних реченнях

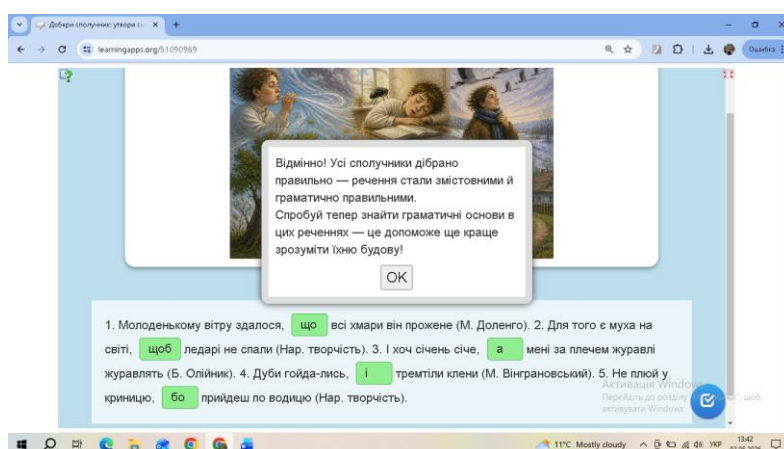

Рис. 6. Перевірка інтерактивної вправи «Добери сполучник: утвори складне речення» для добору сполучників у складних реченнях

Вправа «Кома: так чи ні?» відповідає типу «Вікторина (одна правильна відповідь)» і має тестовий характер. Її зміст передбачає вибір правильної відповіді щодо вживання коми в складному реченні. Учні аналізують подані речення та визначають, чи потрібно ставити розділовий знак перед сполучником, зокрема перед «і», або в інших позиціях. Така форма роботи сприяє закріпленню пунктуаційних правил і формує навички їх практичного застосування. Ефективність вправи зумовлена можливістю оперативної перевірки знань, наданням миттєвого зворотного зв'язку та розвитком уміння швидко приймати рішення. Крім того, тестовий формат дозволяє об'єктивно

оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу (Рис. 7–10):
<https://learningapps.org/view51091616>

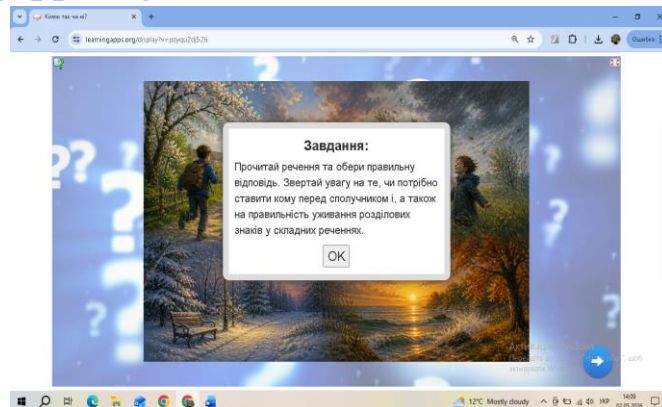

Рис. 7. Завдання інтерактивної вправи «Кома: так чи ні?» для перевірки вмінь уживання коми в складних реченнях

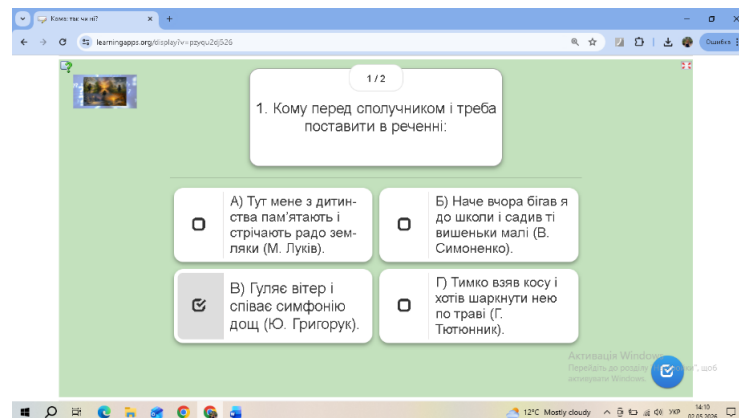

Рис. 8. Виконання інтерактивної вправи «Кома: так чи ні?» для перевірки вмінь уживання коми в складних реченнях

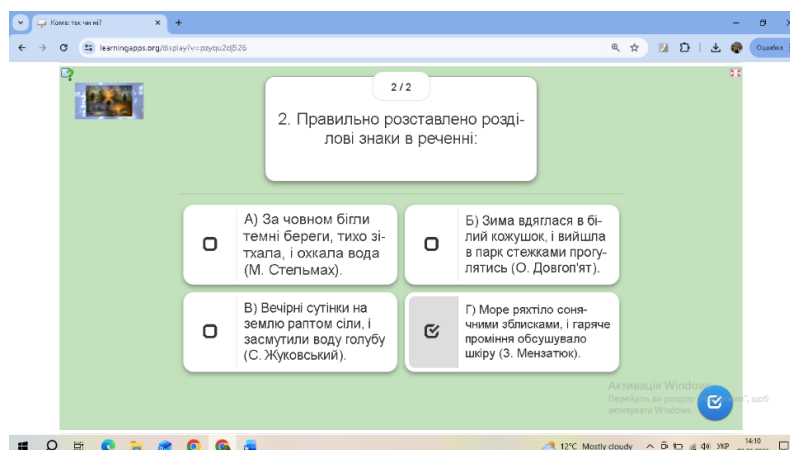

Рис. 9. Завдання інтерактивної вправи «Кома: так чи ні?» для перевірки вмінь уживання коми в складних реченнях

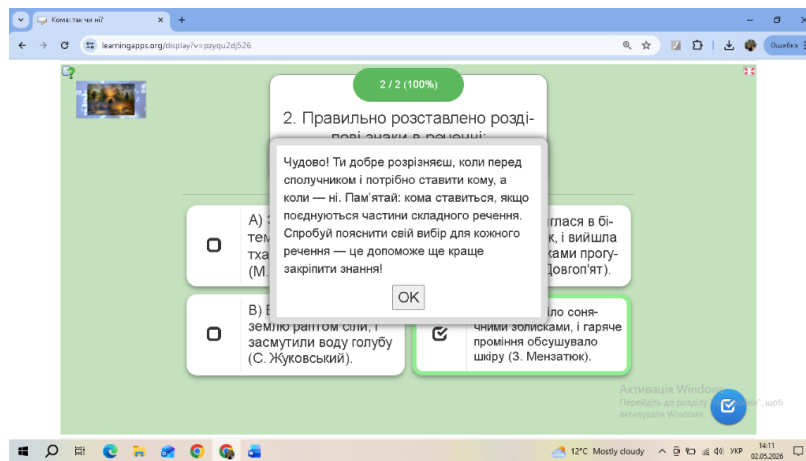

Рис. 10. *Перевірка інтерактивної вправи «Кома: так чи ні?» для перевірки вмінь уживання коми в складних реченнях*

У висновку можемо зазначити, що використання різних типів інтерактивних вправ забезпечує комплексний підхід до формування синтаксичної компетентності: установлення відповідностей сприяє осмисленню структури речення, заповнення пропусків – формуванню граматичних умінь, а тестові завдання – перевірці та закріпленню пунктуаційних навичок. Сукупне застосування таких вправ підвищує ефективність навчального процесу, активізує пізнавальну діяльність здобувачів та забезпечує більш глибоке засвоєння освітнього матеріалу.

Література

1. Біляєв О. М., Шелехова Г. Т. *Методика навчання української мови в середній школі*. Київ : Ленвіт, 2012. 256 с.
2. Горошкіна О. М. *Методика навчання української мови: теорія і практика*. Київ: Академія, 2018. 240 с.
3. Дубовик Л. С. *Методика навчання української мови в умовах Нової української школи: методичний посібник*. Полтава: ПНПУ, 2024. 152 с.
4. Пентилюк М. І. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах*. Київ : Ленвіт, 2005. 400 с.

Скарбовійчук Софія Василівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені

Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: методичні інновації сучасного уроку української мови.

Ірина Совинська
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Кухар Н. І.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. У статті розглянуто теоретико-методичні засади використання інтерактивних технологій у процесі навчання української мови старшокласників. Визначено їхній вплив на розвиток комунікативної компетентності, критичного мислення, творчості та мотивації старшокласників.

Ключові слова: інтерактивні технології, комунікативна компетентність, критичне мислення, мотивація навчання, метод проєктів.

Annotation. The article examines the theoretical and methodological foundations of using interactive technologies in the process of teaching the Ukrainian language to senior high school students. Their impact on the development of communicative competence, critical thinking, creativity, and learning motivation of senior students is determined.

Keywords: interactive technologies, communicative competence, critical thinking, learning motivation, project-based learning.

У сучасному динамічному світі освіта переживає глибоку трансформацію, зумовлену швидким розвитком інформаційних технологій, зміною потреб нового покоління та необхідністю

формувати компетентну, креативну й мотивовану особистість. Особливого значення набуває якісне викладання української мови як державної, адже саме вона є основою національної ідентичності, комунікації та когнітивного розвитку учнів. Однак традиційні методи навчання, орієнтовані переважно на репродуктивне засвоєння матеріалу, часто не забезпечують достатнього рівня зацікавленості та активної участі старшокласників у навчальному процесі. Унаслідок цього спостерігається зниження мотивації, поверхнєве сприйняття мовних явищ та недостатній розвиток критичного мислення. Сучасні інтерактивні технології навчання відкривають нові можливості для подолання цих викликів. Вони дозволяють перетворити урок української мови з пасивного сприйняття інформації на активну інтелектуальну діяльність, де учень виступає не об'єктом, а суб'єктом пізнання. Використання інтерактивних платформ, онлайн-симуляцій, гейміфікацій, віртуальних колаборативних просторів, чат-ботів, інтерактивних дошок та мультимедійних ресурсів дає змогу залучати старшокласників до розв'язання проблемних завдань, дискусій, проєктної діяльності та творчого оперування мовним матеріалом.

В. Попов наголошує: «Активізація мовленнєвої діяльності старшокласників безпосередньо залежить від задоволення їхніх комунікативних потреб, які в цьому віці набувають особливого значення. Спілкування для учнів 10-11 класів є не лише засобом обміну інформацією, але й каналом самореалізації, формування ідентичності та встановлення міжособистісних зв'язків. Старшокласники прагнуть висловлювати власну думку з актуальних для них питань, дискутувати, аргументувати свою позицію та впливати на думку інших. Використання інтерактивних методів дозволяє перетворити урок на простір реального спілкування, де учні можуть задовольнити свої комунікативні потреби в процесі виконання навчальних завдань» [4, с. 98]. У свою чергу Н. Бібік зауважує, що:

«старшокласники вже не сприймають себе як пасивних реципієнтів знань, вони потребують можливості впливати на зміст, методи та форми організації навчання. Інтерактивні методи на уроках задовольняють цю потребу, надаючи учням право вибору тем для обговорення, ролей у грі, способів презентації результатів роботи. Така організація навчання формує відповідальність за власне навчання та розвиває навички самоосвіти, необхідні для подальшого життя» [1, с. 52]. М. Морозова у своїй праці «Поняття «інтерактивність» крізь призму педагогічної освіти» зазначає, що: «термін «інтерактивність» походить від англійського слова «interact», що означає взаємодіяти, перебувати в режимі діалогу з кимось або чимось. У педагогічному контексті інтерактивне навчання розглядається як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть методу полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів, при цьому педагог виступає в ролі організатора та координатора спілкування» [2, с. 187]. Д. Остапчук та Н. Мирончук за характером комунікативної взаємодії інтерактивні методи поділяють на: «дискусійні, ігрові та тренінгові. Дискусійні методи включають групові дискусії, дебати, аналіз конкретних ситуацій та моделювання професійних ситуацій, що вимагають аргументації власної позиції іноземною мовою. Ігрові методи охоплюють рольові та ділові ігри, драматизації, симуляції реальних життєвих ситуацій. Тренінгові методи спрямовані на відпрацювання конкретних мовленнєвих навичок через систему вправ та завдань, що виконуються в режимі активної взаємодії між учасниками освітнього процесу» [3, с. 141].

Сучасний етап розвитку шкільної мовної освіти характеризується переорієнтацією з репродуктивних форм навчання на діяльнісні, комунікативні та компетентнісно

зорієнтовані підходи. Особливої актуальності це набуває у викладанні граматики, зокрема морфології іменника, яка традиційно сприймається учнями як складна та формалізована галузь мовознавства. У цьому контексті інтерактивні технології постають ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності старшокласників, формування їхньої комунікативної компетентності та розвитку критичного мислення.

На основі теоретичних положень досліджень, присвячених інтерактивному навчанню української мови, у межах шкільної практики було розроблено та апробовано серію інноваційних уроків у 10 класах, спрямованих на опанування складних тем, пов'язаних з іменником. Методична модель цих занять передбачала поєднання дискусійних, кооперативних, ігрових методів та методу проєктів, що дозволило трансформувати традиційне вивчення морфології у процес активної взаємодії, творчого пошуку та реального мовленнєвого застосування знань.

Однією з ключових тем стала проблема іменників спільного і подвійного роду, а також визначення роду невідмінюваних іменників та абревіатур. У межах заняття було застосовано такі інтерактивні форми роботи, як мозковий штурм у форматі «Мікрофон», парна взаємоперевірка, лінгвістична дуель та створення міні-проєктів у вигляді інфографік. Використання цифрових платформ сприяло візуалізації складного матеріалу та підвищенню залученості учнів. Рефлексивний етап, організований через короткі письмові висловлювання, засвідчив зростання усвідомленості у засвоєнні граматичних категорій. Уроком вивчення іменників, що мають лише форму однини або множини, було передбачено використання методу «Акваріум», який дозволяє моделювати дискусію в центрі класу, а також організацію «каруселі» для обміну ідеями. Завдання на творче письмо у форматі есе сприяли інтеграції граматичних знань у реальний мовленнєвий контекст. Групова рефлексія за моделлю «Старт – Стоп –

Продовжити» допомогла учням оцінити власний навчальний результат. Особливу увагу було приділено складним випадкам відмінювання іменників, зокрема формам орудного відмінка іменників першої відміни. У межах відповідного уроку застосовувалися мозковий штурм, робота в парах та гра «Коректор», що передбачала редагування текстів із типовими помилками. Така діяльність сприяла формуванню практичних навичок мовленнєвого контролю та самокорекції. Самооцінювання за шкалою дозволило учням критично осмислити власний рівень засвоєння матеріалу. Не менш важливою була тема варіативності закінчень іменників чоловічого роду другої відміни в родовому відмінку, а також залежності вибору закінчення від семантики слова. Урок було побудовано на основі групових дискусій, рольових ігор та створення міні-проектів типу «Словник-розрізнявач». Залучення учнів до ролі екскурсовода забезпечило практичне застосування знань у змодельованих комунікативних ситуаціях. Рефлексивні есе продемонстрували глибше розуміння функціонального аспекту граматики. Проблема паралельних закінчень іменників у різних відмінках була розкрита через дебати, аналіз текстів та створення діалогів. Такий підхід дозволив учням усвідомити варіативність мовних норм і навчитися аргументовано обирати мовні засоби залежно від контексту. Використання спільних цифрових документів сприяло розвитку навичок колективної роботи та відповідальності за спільний результат. Завершальним етапом стало опрацювання особливостей орудного відмінка іменників третьої відміни. Урок передбачав проведення лінгвістичної дуелі та створення відеопроєктів із поясненням правил. Така форма роботи стимулювала не лише засвоєння матеріалу, а й розвиток медіаграмотності та презентаційних умінь.

Апробація розробленої системи уроків упродовж практики, засвідчила її високу ефективність. Насамперед було зафіксовано значне зростання мотивації до навчання.

Інтерактивні форми роботи забезпечили активну участь більшості учнів, що істотно перевищує показники традиційних уроків. Крім того, спостерігалось суттєве покращення комунікативної компетентності: учні впевненіше використовували складні граматичні форми у власному мовленні, а кількість помилок значно зменшилася. Важливим результатом стало також формування критичного мислення та творчих здібностей. Завдання, спрямовані на аналіз, інтерпретацію та створення власних мовних продуктів, сприяли переходу від механічного запам'ятовування до глибокого розуміння мовних явищ. Регулярне застосування рефлексивних практик забезпечило розвиток навичок самооцінювання та самоосвіти. Водночас у процесі реалізації інтерактивного навчання виникали певні труднощі, зокрема нерівномірна активність учнів у групах та технічні обмеження. Проте ці виклики були подолані завдяки диференціації завдань, чіткому розподілу ролей та використанню альтернативних форм роботи. Практичний досвід підтверджує доцільність і результативність застосування інтерактивних технологій у викладанні української мови. Вони перетворюють урок на простір активної комунікації, сприяють глибокому засвоєнню знань і формуванню ключових компетентностей. Використання таких підходів у навчанні морфології іменника дозволяє зробити процес навчання змістовним, динамічним і наближеним до реального мовного життя.

Таким чином, інтерактивні технології навчання української мови є ефективним засобом активізації пізнавальної діяльності старшокласників у сучасних умовах. Вони дозволяють подолати обмеження традиційного репродуктивного підходу, перетворюючи урок на динамічний, комунікативно спрямований і мотивуючий процес, у якому учень виступає активним суб'єктом власного пізнання. Аналіз психолого-педагогічних основ та методичних особливостей інтерактивного навчання свідчить, що його застосування

задовольняє ключові потреби старшокласників: потребу в самореалізації, спілкуванні, самоствердженні та впливі на зміст і форми навчальної діяльності. Різноманітні форми інтерактивних технологій – колективно-групового та кооперативного навчання, ситуативного моделювання, дискусійні методи, гейміфікація, метод проєктів, мозковий штурм, лінгвістична дуель та інші – сприяють розвитку критичного мислення, комунікативної компетентності, творчості та метакогнітивних навичок. Особливо цінним є те, що інтерактивні технології не лише підвищують мотивацію до вивчення української мови, а й формують уміння працювати в команді, аргументовано відстоювати власну позицію, толерантно сприймати інші думки та відповідально ставитися до результатів спільної діяльності. Вони створюють умови для реального використання мови як засобу мислення, спілкування та впливу, що є запорукою глибокого засвоєння матеріалу та розвитку мовленнєвої особистості.

Отже, впровадження інтерактивних технологій у практику старшої школи відповідає вимогам Нової української школи, сприяє підвищенню якості мовної освіти та гармонійно поєднує традиційні цінності української педагогіки з сучасними цифровими та комунікативними можливостями.

Література

1. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58.
2. Морозова М. В. Поняття «інтерактивність» крізь призму педагогічної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* : Педагогічні науки. 2021. № 6 (344), жовтень. Ч. 2. С. 182–192.
3. Остапчук Д., Мирончук Н. М. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном*. 2014. С. 140–143.

4. Попов В. Д. Формування мовленнєвої культури старшокласників у позакласній діяльності. *Педагогіка та психологія*. 2016. № 54. С. 97–106.

Совинська Ірина Олександрівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність В11.01 Філологія (Українська мова і література) **Наукові інтереси:** *Методика навчання мови.*

Аліна Стужук

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Богатько В.В.

ВІРТУАЛЬНИЙ ПАЗЛ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. *У статті розглянуто методику використання віртуальних пазлів як засобу візуалізації навчального матеріалу на уроках української мови. Звернено увагу на цифровізації освітнього процесу та ігрових технологіях як важливих складниках сучасної освіти. Проаналізовано можливості застосування віртуальних пазлів під час вивчення теми «Інформація, її види та джерела» та розвитку зв'язного мовлення.*

З'ясовано, що використання цього методу сприяє підвищенню навчальної мотивації, активізації пізнавальної діяльності здобувачів загальної середньої освіти, розвитку логічного мислення, уваги, пам'яті та комунікативних умінь. Окреслено переваги використання цифрових ресурсів у шкільній практиці та визначено перспективи впровадження гейміфікованих форм навчання української мови.

Ключові слова: *інноваційні методи, віртуальний пазл, цифровізація, українська мова, гейміфікація, інтерактивне навчання.*

Abstract. *This article examines a methodology for using virtual puzzles as a tool for visualizing educational material in Ukrainian language classes. Attention is drawn to the digitization of the educational process and gaming technologies as important components of modern education. The article analyzes the potential for using virtual puzzles when studying the topic “Information, Its Types and Sources” and for developing coherent speech. It has been established that the use of this method contributes to increasing learning motivation, stimulating students’ cognitive activity, and developing logical thinking, attention, memory, and communication skills. The advantages of using digital resources in school practice are outlined, and the prospects for implementing gamified forms of Ukrainian language instruction are identified.*

Keywords: *innovative methods, virtual puzzle, digitalization, Ukrainian language, gamification, interactive learning.*

Сучасний етап розвитку української освіти характеризується активною цифровізацією, що зумовлює необхідність упровадження методів і технологій в освітній процес. Нові Державні стандарти базової та повної загальної середньої освіти орієнтують учителя на формування в здобувачів загальної середньої освіти ключових компетентностей, розвиток критичного мислення, вміння працювати з інформацією та застосовувати цифрові інструменти в освітній діяльності. У цьому контексті особливої актуальності набувають інтерактивні засоби навчання, які поєднують ігрові, візуальні та когнітивні компоненти, сприяючи підвищенню мотивації та залученості здобувачів ЗСО.

Одним із таких інструментів є *візуальні пазли*, що дозволяють організовувати освітню діяльність у форматі інтерактивної взаємодії, забезпечують візуалізацію мовних явищ, сприяють розвитку логічного мислення, уваги, мовленнєвої активності та навичок співпраці. Попри зростання інтересу до цифрових освітніх ресурсів, питання методично

обґрунтованого використання візуальних пазлів у процесі навчання української мови залишається недостатньо дослідженим.

Проблематику інноваційних технологій у мовній освіті активно розробляють сучасні українські лінгводидакти, зокрема О. Горошкіна [3], С. Караман [4], Л. Мацько [5], М. Пентилюк [9], О. Пометун [10], О. Ткаченко [12], які наголошують на важливості діяльнісного, компетентнісного та текстоцентричного підходів у навчанні української мови. Значний унесок у розвиток цифрової дидактики здійснили В. Биков [1], Н. Морзе [6], О. Спірін [11], які наголошують на необхідності використання інтерактивних цифрових ресурсів для формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів середньої освіти. Однак питання щодо застосування віртуальних пазлів як окремого інноваційного методу вивчення української мови в їхніх працях розглянуто лише фрагментарно. Саме відсутність системного, наково обґрунтованого підходу до використання віртуальних пазлів у мовній освіті й зумовлює *актуальність* нашого дослідження.

Мета статті – науково обґрунтувати дидактичний потенціал віртуальних пазлів у процесі навчання української мови, визначити їхні можливості ефективного застосування, а також розробити методичні підходи до інтеграції віртуальних пазлів в систему уроків української мови з урахуванням компетентнісних вимог сучасної освіти.

Сучасна мовна освіта в Україні проходить етап активної цифрової трансформації. Упровадження інноваційних інструментів не тільки відповідає вимогам часу, але й є обов'язковою умовою для збереження пізнавального інтересу здобувачів. Серед різноманіття мультимедійних засобів особливу увагу заслуговує метод віртуального пазла, який поєднує в собі елементи гейміфікації та когнітивної візуалізації.

Зважаючи на необхідність наявності інтерактивного компоненту, здобувачам вищої освіти можна запропонувати метод проведення занять із методики навчання мови: навчання-пазл, де кожен із здобувачів готує якусь окрему частину матеріалу, а під час заняття, об'єднують це все в цілісну картину [15]. Віртуальний пазл або навчання-пазл – це цифровий аналог класичної головоломки, створений за допомогою спеціалізованих вебплатформ. У контексті навчання української мови цей метод дозволяє реалізувати принцип активного навчання.

Практичне застосування віртуальних пазлів є ефективним при вивченні різних розділів мовознавства. Наприклад, у темі «Інформація. Її види та джерела» за допомогою пазлів можна конструювати схеми класифікації частин мови, а також спонукати учнів до виконання завдань, щоб швидко та якісно засвоїти матеріал. Здобувач, поєднуючи фрагменти, візуально фіксує ієрархію лінгвістичних понять. У роботі з текстом на уроках розвитку мовлення пазл дозволяє відтворювати деформовані висловлення, що сприяє розумінню логіко-композиційної структури тексту.

До прикладу, здобувачі 6 класу з легкістю та ентузіазмом виконували вказані в пазлі завдання (Рис. 1). Це вправа на класифікацію: здобувач ЗСО має знайти «зайве» слово за сенсорним принципом. Суть завдання: віртуальний пазл пропонує два списки:

✓ **Слухаємо:** *музику, спів пташок, колір машин, розмову.*

У цьому пазлі один елемент не належить до слухової інформації.

✓ **Бачимо:** *літери, картину, смак яблука, світло світлофора.*

Тут один елемент не належить до зорової інформації.

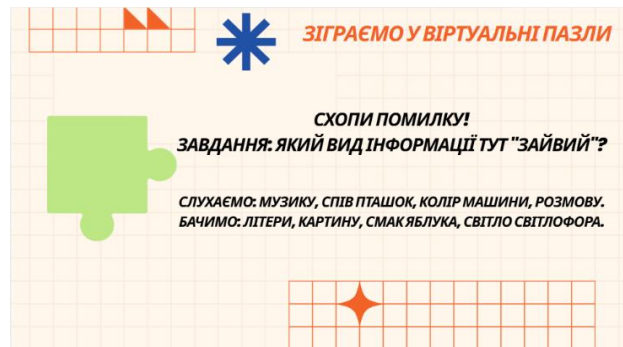

Рис. 1.

Такий пазл тренує: увадність, логічне мислення, уміння класифікувати інформацію, розуміння роботи органів чуття.

Інший віртуальний пазл (Рис. 2) – це яскрава навчальна картка, створена як інтерактивне поле з дев'яти кольорових пазликів, кожен із яких символізує окреме міні-завдання або інформаційний блок. У центрі зображено квадрат із дев'яти пазлів, розташованих у форматі 3x3. Кожен пазлик має свій колір: *зелений, синій, фіолетовий, жовтий, рожевий, коричневий, бірюзовий тощо*. Фоном слугує сітка, що нагадує сторінку зошита. Декоративні елементи – геометричні фігури (*трикутники, зірки, сітки*), які створюють динаміку та асоціацію з логічними іграми.

Рис. 2

Угорі заголовок: «*Зіграємо у віртуальні пазли*», що задає ігровий формат. Унизу – пояснення: «*Вирішуючи завдання в кожному пазлику, ви дізнаєтеся нові відомості по темі*». Кожен пазлик – це окреме завдання або інформаційний фрагмент, який здобувач середньої освіти має виконати чи опрацювати. Разом вони утворюють цілісну систему.

Такий формат виконання завдання підвищує мотивацію здобувачів, робить навчання ігровим, дозволяє дозувати інформацію, допомагає структурувати опрацьований матеріал, стимулює дослідницьку та пізнавальну активність.

Таким чином, опрацьований матеріал демонструє, що віртуальний пазл не лише допомагає структурувати навчальний зміст, а й створює умови для активного залучення здобувачів в освітній процес. Особливо важливим є те, що віртуальний пазл дозволяє враховувати індивідуальні особливості школярів, темп їхньої роботи та потребу в позитивних емоціях під час навчання. У викладанні української мови цей інструмент відкриває нові можливості для осмислення мовних явищ, формування стійкого інтересу до рідного слова та адаптації освітнього процесу до викликів цифрового суспільства. Саме тому впровадження віртуальних пазлів доцільно розглядати як перспективний напрям модернізації сучасної мовної освіти, у центрі якого перебуває особистість учасника освітнього процесу, його розвиток і успіх.

Література

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ: Атіка, 2008. 684 с.
2. Глазунова О. Г. Цифрові технології в освіті: теорія і практика. Київ : КНЕУ, 2020. 312 с.
3. Горошкіна О. М. Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2019. 368 с.
4. Караман С. О. Методика навчання української мови в старшій школі. Київ : Академвидав, 2015. 256 с.
5. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
6. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Цифрова компетентність сучасного вчителя: теорія і практика. Київ : КНЕУ, 2021. 228 с.

7. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Авт. кол.; За ред. Ю. І. Машбиця / Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ : ІЗМН, 1997. 264 с.
8. Пінчук О. П. Проблема визначення мультимедіа в освіті: технологічний аспект. *Нові технології навчання*. 2007. № 46. С. 55-58.
9. Пентилюк М. І. Методика навчання української мови в школі. Київ: Генеза, 2011. 328 с.
10. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
11. Спирін О. М. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: теоретичні засади та практичні рішення. Київ: Педагогічна думка, 2013. 280 с.
12. Ткаченко О. М. Методика розвитку мовлення учнів: теорія і практика. Київ: Либідь, 2017. 240 с.
13. Шишкіна М. П. Інформаційно-освітнє середовище сучасного закладу освіти. Київ : Педагогічна думка, 2018. 256 с.
14. Яценко Т. О. Інноваційні технології навчання української мови: теорія і практика. Харків : Основа, 2020. 144 с.
15. 15 innovatsiinykh metodiv navchannia na 2023 rik [15 innovative teaching methods for 2023]. Retrieved from: ahaslides.com [in Ukrainian].

Стужук Аліна Володимирівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** методика навчання української мови.

Розділ II.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Наталія Горбенко
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О. А.

МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ У ШКІЛЬНОМУ ПРОСТОРІ: ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ОСМИСЛЕННЯ ЙОГО ЖИТТЄПИСУ

Анотація. У статті розглянуто особливості вивчення постаті Михайла Коцюбинського у шкільному курсі української літератури. Акцентовано увагу на наскрізному та особистісно орієнтованому підходах до вивчення біографії письменника. Проаналізовано ефективні методи роботи з учнями різних вікових категорій. Окрему увагу приділено використанню цифрових технологій та інтерактивних платформ в процесі вивчення життєпису митця. Наголошено на важливості поєднання традиційних та інноваційних форм роботи для глибшого осмислення творчості митця.

Ключові слова: Михайло Коцюбинський, наскрізне вивчення біографії, особистісно орієнтований підхід, інтерактивні методи навчання.

Abstract. This article examines the specific features of studying the figure of Mykhailo Kotsyubynsky in the school curriculum for Ukrainian literature. It focuses on cross-curricular and student-centred approaches to studying the writer's biography. Effective methods for working with pupils of different age groups are analysed. Particular attention is paid to the use of digital technologies and interactive platforms in the process of studying the artist's biography. The importance of combining traditional and

innovative forms of work for a deeper understanding of the artist's work is emphasised.

Keywords: *Mykhailo Kotsyubynskyi, cross-curricular study of biography, person-centred approach, interactive teaching methods.*

Постать Михайла Коцюбинського в шкільному курсі української літератури часто опиняється між двома крайнощами. З одного боку – канонізований «портрет у рамці», з іншого – перелік дат, які учні чемно забувають одразу після контрольної. Проте сучасна методика наполягає на іншому підході: біографія письменника має стати не додатком до творчості, а ключем до її розуміння. З'являється необхідність наскрізного й особистісно орієнтованого вивчення біографії, що сприяє глибшому розумінню художнього тексту.

Проблема вивчення біографії письменника в шкільному курсі літератури неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Так, відома вчена Н. Волошина обґрунтовує, що біографічні відомості не можна вивчати ізольовано від художніх текстів [1]. О. Демчук пропонує низку нестандартних форм роботи з біографічним матеріалом, які сприяють активізації пізнавальної діяльності школярів [2, с. 41]. У праці Л. Овдійчук запропоновано комплексний підхід до розкриття життєпису митця для підвищення учнівського інтересу до предмета [3]. Науковиця Г. Токмань розглядає вивчення особистості письменника крізь призму екзистенційно-діалогічного підходу, акцентуючи увагу на особистісному сприйнятті літератури [6, с. 125]. Сучасні дослідники, зокрема О. Слижук, підкреслюють важливість особистісного контексту та адаптації біографічного матеріалу до вікових особливостей учнів Нової української школи [5, с. 68]. Питання виховного потенціалу творчості Михайла Коцюбинського висвітлено у праці О. Пойди, де акцентовано на формуванні моральних цінностей школярів під час вивчення творів письменника [4, с. 330].

Наскрізне вивчення життєпису письменника передбачає систематичне й послідовне повернення до фактів його життя впродовж усього навчання. Основним принципом цього методу є аналітичне осмислення [1, с. 22]. Учень має бачити, як життєві обставини формують світогляд митця, як особистий досвід трансформується в художній образ.

Особливо це стосується Михайла Коцюбинського, адже його творчість неможливо повноцінно зрозуміти без урахування життєвого досвіду письменника, його духовних пошуків, естетичних уподобань та складного внутрішнього світу. Важливо уникати шаблонного підходу, коли біографія подається як перелік героїчних або винятково «правильних» фактів. Натомість доцільніше зосереджувати увагу на внутрішніх мотивах письменника, його сумнівах, моральних виборах, психологічних переживаннях. Саме це дозволяє учням побачити в авторові живу людину, а не чергове прізвище у змісті підручника.

Методично ефективним є принцип концентризму: у молодших класах учні знайомляться з окремими цікавими епізодами життя письменника, а в старшій школі поступово переходять до глибшого аналітичного осмислення його постаті [6, с. 134]. Для учнів 5-6 класів важливою є емоційність подачі матеріалу, тому доречно використовувати бесіди за ілюстраціями, відеофрагменти, рольові мініігри, створення «життєвого дерева» письменника чи ребуси із зашифрованими біографічними поняттями. Такі методи допомагають зробити процес запам'ятовування менш механічним і викликають зацікавлення особистістю митця.

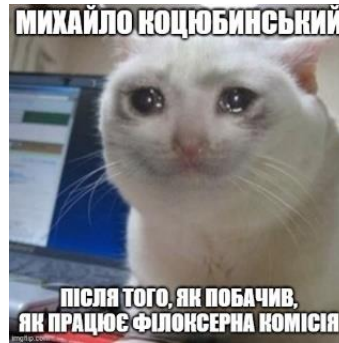
У 7–8 класах біографія письменника потребує більшої аналітичності, оскільки учні вже здатні встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формулювати власні висновки. Ефективними стають групові дослідницькі завдання, робота з хронологічними таблицями, літературними картами, уривками листів чи спогадів сучасників. Особливо результативним є

створення «карти життя» Михайла Коцюбинського, що дозволяє поєднати літературу з географією та візуалізувати життєвий і творчий шлях автора. Тут може прислужитись сучасне видання – фотоальбом із елементами навчально-наочного посібника «Шляхами Михайла Коцюбинського: від Вінниці до Чернігова», здійснене колективом кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського у 2024 р. [7].

У старших класах акцент зміщується на критичне осмислення біографічного матеріалу. Учні працюють із мемуарами, епістолярієм, літературознавчою критикою, порівнюють різні джерела інформації. Ефективними у старших класах є проблемно-пошукові завдання та дискусії, які спонукають здобувачів освіти мислити, аналізувати, сперечатися, а не просто переказувати інформацію, що видавчат GPT.

Сучасний шкільний простір уже неможливо уявити без цифрових технологій. Онлайн-платформи на кшталт Quizlet, Wordwall чи LearningApps допомагають створювати інтерактивні вправи, літературні вікторини, тематичні квести тощо. Біографія письменника перестає бути «сухою темою» й починає працювати як живий освітній контент. Важливо лише пам'ятати, що вибір вправи та її вміст має відповідати віковим особливостям здобувачів освіти та обсягу матеріалу уроку.

Цікавим сучасним прийомом є також використання мемів. Звісно, йдеться не про спрощення постаті письменника до рівня жарту, а про створення асоціативного зв'язку між учнем і літературою. Щоб зрозуміти літературний мем, потрібно знати контекст. А отже – читати, аналізувати, співвідносити факти. Використовувати мему з метою пояснення біографії Михайла Коцюбинського можна у всіх класах, але варто звертати на вікові особливості здобувачів освіти та матеріал, який подається у тій чи тій навчальній програмі.

Мене завжди насторожувала фраза «Він дивиться на неї, як на сонце», тому що зазвичай люди дивляться на сонце так

Окремої уваги заслуговує використання штучного інтелекту та соціальних мереж у процесі вивчення біографії письменника. Створення сторінки Михайла Коцюбинського в Instagram чи TikTok, літературних чатів між письменниками, відеороликів від імені автора – усе це допомагає «оживити» постать митця в уяві учнів. Водночас такі методи формують навички роботи з інформацією та медіаграмотність, що є надзвичайно важливим у сучасному освітньому просторі.

Проте важливо пам'ятати: жодна інтерактивна вправа не замінить живого слова вчителя. Саме педагог створює той емоційний і смисловий місток між учнем та письменником, без якого навіть найсучасніша презентація залишиться лише гарною анімацією. Біографія митця повинна не перевантажувати датами, а відкривати людину – з її слабкостями, сумнівами, пошуками та красою внутрішнього світу.

Отже, ефективно вивчення життєпису Михайла Коцюбинського у шкільному просторі потребує поєднання традиційних та інноваційних методів навчання. Завдяки наскрізному аналізу біографії, інтерактивним методам,

цифровим інструментам та проблемному навчанню література відкривається учням не як сухий фактаж, а як простір живого людського досвіду. Бо зрештою, найбільша трагедія для митця в школі – залишитися в пам'яті лише «для контрольної», так і не ставши для учня живою особистістю.

Література

1. Волошина Н.Й. Вивчення біографії письменника в єдності з його творчістю. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 8. С. 2–5.

2. Демчук О. В. Життєпис письменника: Конспекти нестандартних уроків. Київ : Педагогічна преса, 2002. 192 с.

3. Овдійчук Л. М. Вивчення особи письменника. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 4. С. 34–40.

4. Пойда О. А. Формування моральних цінностей у школярів при вивченні творів Михайла Коцюбинського. *XX століття від модерності до традиції: зб. наук. праць Випуск 4. Михайло Коцюбинський і український модернізм XX століття: до 150-річчя від дня народження письменника*. Вінниця : ТОВ фірма "Планер", 2015. С.329–336.

5. Слижук О. Вивчення життєпису сучасного письменника в 5-7 класах НУШ: особистісний контекст. *Науково-методичний вісник*. 2023. №1. С. 67–70. URL: <https://surl.li/pbkult>

6. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенційно-діалогічна концепція. Київ : Мілленіум, 2002. 320 с.

7. Шляхами Михайла Коцюбинського: від Вінниці до Чернігова. Серія «Митці Поділля» : фотоальбом із елементами навчально-наочного посібника / редколегія: Н. І. Лазаренко (голова), А. П. Віннічук, В. І. Ткаченко та ін. Житомир : ТОВ "Видавничий дім «Бук-Друк», 2024. 108 с.

Горбенко Наталія Володимирівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського. (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). **Наукові інтереси:** *Методика навчання літератури.*

Софія Дітковська
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О.А.

ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ ЖИТТЄПІСУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ У 10 КЛАСІ)

Анотація. *У статті окреслено методичні рекомендації щодо проведення віртуальної екскурсії на уроках української літератури, де вивчається життєпис Лесі Українки. Особливу увагу звернено на фільм «7 чудес Волині», автором сценарію та режисер якого є Віталій Герасимлюк. Закцентовано на тому, що завдяки візуальній екскурсії увага та уява учня переноситься до тієї епохи, в яку жив і творив митець, відтак є можливість осмислити його життєвий і творчий простір.*

Ключові слова. *Інноваційні технології, віртуальна екскурсія, Леся Українка, життєпис, Волинь, фільм.*

Annotation. *The article outlines methodological recommendations for conducting a virtual excursion in Ukrainian literature lessons, where the biography of Lesya Ukrainka is studied. Particular attention is paid to the film "7 Wonders of Volhynia", the author of the script and director of which is Vitaliy Gerasymlyuk. It is emphasized that thanks to the visual excursion, the student's attention and imagination are transferred to the era in which the artist lived and created, therefore there is an opportunity to comprehend his life and creative space.*

Keywords: *Innovative technologies, virtual tour, Lesya Ukrainka, biography, Volyn, film.*

Постановка проблеми. *Дистанційне навчання створює передумови для інтенсифікації інноваційних технологій, які, на*

думку А. Віннічук, уможлиблюють «модельовання креативного освітнього середовища, сприятливих умов для творчості, реалізації природної суті й соціальних потреб людини» [1, с. 36]. Цікавими й цілком доречними стають віртуальні екскурсії, потенціал яких розширюється у зв'язку із тим, що учні зможуть віртуально побувати у визначних місцях життя та творчості митців незалежно від свого географічного розташування, тобто учні із Вінниці можуть миттєво перенестися на простори Полтавщини, Київщини, Львівщини тощо.

Аналіз досліджень. О. Коваленко пише, що під віртуальною екскурсією варто розглядати «мультимедійну панораму, в яку можна помістити відео, фото, графіку, текст, гіпервідсилання» [3, с. 96]. Для порівняння, О. Чуча подає таке визначення вказаному поняттю: «віртуальна екскурсія – організована підбірка фото та відео зображень про видатні місця, іноді з текстовим або аудіосупроводом та засобами навігації; також – перегляд такої підбірки» [5, с. 222]. Найбільш доцільним нам видається визначення А. Дробіна, який вважає, що віртуальна екскурсія – «це така форма організації освітнього процесу, що передбачає наочну демонстрацію цифровими засобами віртуального відображення реально існуючих об'єктів (парків, музеїв, галерей, курортів, виробничих або природних об'єктів, пам'яток)...» [2, с. 241].

Варто звернути увагу на думку О. А. Пойди про те, що «віртуальну екскурсію як форму уроку чи позакласного заходу слід віднести до такої доволі поширеної категорії нестандартних уроків як «уявні екскурсії», назва якої підказана темою і специфікою навчального матеріалу. За своєю дидактичною метою ці заняття можуть бути віднесені, як правило, до уроків засвоєння нових знань, коли вчитель, перетворюючись на екскурсовода, «проводить» школярів-туристів по визначних місцях чи запрошує завітати до уявного музею» [4, с. 59].

Метою статті є окреслення найефективніших методів та прийомів проведення віртуальної екскурсії під час вивчення життєпису Лесі Українки у 10 класі.

Виклад основного матеріалу. Леся Українка (1871–1913рр.) – видатна українська поетеса, перекладачка, громадська та культурна діячка, фольклористка, публіцистка тощо. Її внесок у різні суспільні сфери на скільки визначний, що до зволяє говорити про неї як про одну із найвидатніших діячок кінця ХІХ–початку ХХ століття. До вивчення її творчості школярі звертаються, починаючи із початкової школи, зокрема у 2-му класі читають казки письменниці, і поступово поглиблюють знання творчості та життєпису у 6, 7 та 10 класах.

У 10-му класі учні повторюють та вдосконалюють знання життєпису письменниці, а також вивчаються такі твори, як «*Contra spem spero!*», «Слово, чому ти не твердая криця...», «Мріє, не зрадь», «Стояла я і слухала весну...», «Лісова пісня».

Учитель повинен узагальнити важливі факти із життя письменниці, не вдаючись до надто дрібних деталей. Акцент, звісно, варто зробити на юних роках майбутньої письменниці. Так, при вивченні життєпису доцільним буде наголосити, де у коли народилася авторка.

Детальну увагу варто присвятити її батькам, адже Мати, Ольга Драгоманова-Косач – дворянка за походженням, поетеса й дитяча письменниця під псевдонімом Олена Пчілка, була активісткою українського жіночого руху, видавала альманах «Перший вінок». Батько Петро Косач також був високоосвічений, любив літературу та був юристом за освітою. Важливу роль у становленні письменниці також відіграв дядько Михайло Драгоманов. Крім цього, педагог повинен відзначити, що в сім'ї Косачів виховувалося 6 дітей в українських традиціях, у дружбі та злагоді.

Ще одне важливе питання при розгляді життєпису авторки – її вміння, хист та характер. Дівчина була напрочуд

талановита, навчилася читати у віці 4-ох років, із 12-ти почала самостійно вивчати іноземні мови, причому у значній кількості (знала понад 10 мов). А перший вірш Леся Українка написала, коли їй було 9 років під впливом подій, що трапилися із її тіткою, яку відправили на заслання через участь у революційних рухах («Надія»).

У вільному доступі на сьогодні є низка віртуальних екскурсій музеями Лесі Українки, що розташовані у різних містах України – у Києві, Новоград-Волинську, Ялті тощо. Але зважаючи на те, що в основі драми-феєрії «Лісова пісня», яку вивчають учні у 10-класі лежить полісько-волинський фольклор детальніше варто зосередити увагу на Волині: у Новограді-Волинському (1871 – весна 1879), Луцьку (весна 1879 – травень 1882), у селі Колодяжне (з травня 1882), що під Ковелем. Тому, на наш погляд, найбільш доцільно використати віртуальну екскурсію до літературно-меморіального музею у с. Колодяжне Ковельського району Волинської області, що доступний за посиланням: <https://surl.lu/eqlbzs>.

Сюди Леся переїхала 11-річною дівчинкою і прожила до 36 років. Саме на основі вражень від місцевої природи було написано драму-феєрію «Лісова пісня». Про те ж Колодяжне Леся писала, що «ніде так не добре, як удома, і робота тут найліпше робиться». Низку поезій, драматургії, публіцистики авторка також написала тут.

Вказана екскурсія є частиною фільму «7 чудес Волині», автор сценарію та режисер фільму Віталій Герасимлюк. Тривалість вказаної віртуальної екскурсії – 7 хвилин, що дозволяє у короткий час презентувати учням будинок-садибу письменниці, предмети побуту, меблі, якими користувалася сім'я Косачів. Привертає також увагу легка художня форма подачі матеріалу, що близька учням 6-го класу.

Розглянемо детальніше потенціал вказаної екскурсії. На початку ролику наголошується, де саме розташований музей та які особливості цього краю: «Волинь – край блакитних озер,

лісових пуцц, край казкової поліської природи і живої пісні. Рай, що був цілющим джерелом, з якого Леся Українка черпала свою наснагу. Геніальна, високоосвічена жінка, інтелектуалка, філософ, публіцист, людина надзвичайної сили волі написала на Волині близько 80 творів. На основі волинського фольклору вона створила невмирущу драму-феєрію «Лісова пісня» (<https://surl.lu/eqlbzs>).

Учні побачать, з яких будинків складається музейний-садиба (зокрема комплекс музейних споруд: «Білий» будинок, «Сірий» будинок і літературний музей з експозиціями про життя і творчість поетеси), а також шлях до цих будинків. Для того, аби картина була більш повною, відеоряд доповнений старими фотознімками, що допомагають передати колорит будівель безпосередньо, коли там проживала сім'я Косачів.

У ході екскурсії школярі побачать експозицію музеїв та почують короткі коментарі, що вважаємо необхідним для учнів старшого шкільного віку, що дозволить їм більше дізнатися про різноманіття посуду, меблів тощо, якими користувалися українців наприкінці ХІХ століття: «[сірий будинок] має три кімнати, кухню, дві веранди. У вечірні години кімнату освітлювала підвісна лампа, підсвічник зі свічками... На маленькому столику – меморіальні речі: шкатулка Лесі Українки з гудзиками, з голками, з гачком для в'язання» (<https://surl.lu/eqlbzs>).

Екскурсія плавно переходить від одного будинку до іншого, зокрема, чимало уваги приділено «білому» будинку, де в одній із кімнат була спальня та одночасно робочий кабінет Лесі Українки. Наприклад, на столі учні можуть побачити посуд письменниці, зокрема, чашки та вази, рукописи Лесі, які для збереження покладені у сучасний прозорий файл. Для того, аби додати ефекту присутності глядачів у музеї додано імітацію відкривання дверей, ніби до їх щойно зайшли відвідувачі. Таким чином, учні зможуть уявити себе в межах

реальної екскурсії, відчуті колорит будинку та в цілому особливості життя українців кінця ХІХ початку ХХ століття.

У ході озвучення маршруту також зроблено низку акцентів, на тому, де саме розміщені ті чи інші меблі, предмети побуту, що додають зображеному реалістичності: «Ліворуч від дверей – ліжко з червоного дерева. У кутку – туалетний столик з овальним дзеркалом» (<https://surl.lu/eqlbzs>).

Низка предметів в екскурсії подана таким чином, аби учні могли зрозуміти, яку роль ці предмети відігравали у житті Лесі або її сім'ї: «Біля стіни невисокий м'який диван з високою спинкою, оббитий зеленим оксамитом. В домику у різний час працювали і гостювали діячі української культури – Іван Франко, Микола Лисенко, Михайло Старицький, Модест Левицький та інші» (<https://surl.lu/eqlbzs>).

Також можемо зауважити й використання народних вірувань та традицій, наприклад годинник після смерті господаря, за народним звичаєм, більше не буде йти вперед. На одному із кадрів показаний цей годинник: «У кутку кімнати – великий годинник, він показує години смерті поетеси».

Перевага такої віртуальної екскурсії полягає у тому, що учні змогли побачити, де і як жила Леся Українка, під впливом чого написала драму-феєрію. Використання сучасних технологій виправдано насамперед через те, що садиба розташована у селі Колодяжне на Волині, тому до неї доволі складно добиратися учням з усієї України, навіть лучанам потрібно витратити близько однієї години, аби дістатися до музею.

З іншого боку віртуальні екскурсії на уроках літератури допомагають учням відчуті колорит епохи, особливості Волинського краю в цілому із його озерами, лісами, витонченою природою та багатим фольклором. Також учні можуть спробувати себе в ролі дослідників, це можливість для кожного ознайомитися з музейними експонатами, уявити, що тим чи іншим предметом могла робити письменниця.

Висновки. Аналізований матеріал, який можна використовувати як екскурсію, має й певні недоліки, зокрема, що стосується фрагментарності розповіді про останній із відбудованих споруд. Крім цього, педагог може не тільки використовувати матеріал із доступних відео, а також продумувати свої композиційно завершені віртуальні екскурсії.

Отже, використання інноваційних технологій вносить істотні зміни в діяльність педагога та розвиток учня як особистості. Таким чином, віртуальні екскурсії допомагають, у порівняно короткий проміжок часу, перенести учня до тієї епохи, в яку жив і творив митець, відтак, осмислити його життєвий і творчий простір.

Література

1. Віннічук А., Крупка В. Інноваційні технології активізації читацької діяльності школярів. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2024. Vol. 3. № 1. Р. 35–46.

2. Дробін А. А. Віртуальна екскурсія як форма організації освітнього процесу природничої дисципліни: методичні особливості. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 46. С. 239–243.

3. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 9(1). С. 94–97.

4. Пойда О. А. Особливості проведення віртуальних екскурсій на уроках української літератури (на прикладі вивчення життєпису Т. Шевченка). *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тарас Шевченко в новітніх парадигмах наукового знання»* (м. Хмельницький, 20–21 лютого 2014 р.). Хмельницький : ХГПА, 2014. С. 58–65.

5. Чуча О. А. Віртуальні екскурсії як одна з ефективних форм організації навчального процесу на уроці літератури. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 1(2). С. 220–225.

Дітковська Софія Олексіївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені

*Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** інноваційні технології навчання на уроці української літератури.*

*Софія Дубова
Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н. В.*

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

***Анотація.** У статті досліджено потенціал використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) у процесі викладання української літератури в умовах Нової української школи (НУШ). На основі аналізу сучасних наукових розвідок обґрунтовано доцільність трансформації ролі вчителя та учня в епоху генеративних нейромереж. Розкрито методіку використання ШІ не як засобу плагіату, а як завдання для розвитку навичок критичного мислення: верифікації даних, виявлення логічних помилок, порівняльного аналізу та аргументації. Запропоновано практичні сценарії уроків із використанням ChatGPT та аналогів.*

***Ключові слова:** українська література, критичне мислення, штучний інтелект, ChatGPT, медіаграмотність, Нова українська школа, цифрові інструменти, академічна доброчесність.*

***Abstract.** The article explores the potential of using artificial intelligence (AI) tools in teaching Ukrainian literature within the framework of the New Ukrainian School (NUS). Based on the analysis of current scientific research, the expediency of transforming the roles of teachers and students in the era of generative neural networks is substantiated. The methodology of*

using AI is revealed not as a tool for plagiarism, but as a task for developing critical thinking skills: data verification, identification of logical fallacies, comparative analysis, and argumentation. Practical lesson scenarios using ChatGPT and its alternatives are proposed.

Keywords: *Ukrainian literature, critical thinking, artificial intelligence, ChatGPT, media literacy, New Ukrainian School, digital tools, academic integrity.*

Сучасна освітня парадигма України, що реалізується через концепцію Нової української школи (НУШ), визначає критичне мислення як одну з ключових наскрізних компетентностей.

В умовах стрімкої цифровізації та зміни інформаційного ландшафту, вчитель літератури стикається з викликом: як зацікавити покоління «цифрових аборигенів», для яких смартфон є основним інструментом пізнання світу. Водночас поява та масове поширення генеративного штучного інтелекту (ChatGPT, Gemini, Claude) створили нову реальність, яку неможливо ігнорувати.

Як зазначають дослідники, сучасний етап розвитку освіти характеризується переходом від накопичення знань до формування вмінь оперувати інформацією. У цьому контексті викладання української літератури потребує кардинального перегляду: від репродуктивного відтворення біографій та сюжетів до глибокого аналізу, інтерпретації та дискусії. Штучний інтелект (ШІ) у цьому процесі виступає як «дволикий Янус»: він несе загрози академічній доброчесності, але водночас пропонує безпрецедентні можливості для персоналізації навчання та розвитку аналітичних здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впровадження ШІ в освітній процес активно розробляється сучасними науковцями. Н. Фурманова досліджує використання ChatGPT для підготовки до занять, акцентуючи на можливостях персоналізації навчальних траєкторій [6]. А. Колесніков детально аналізує переваги та загрози ШІ, зокрема етичні

аспекти та питання безпеки даних [8]. У збірниках наукових праць, присвячених тенденціям розвитку освіти в Україні, наголошується на необхідності цифрової трансформації як відповіді на виклики часу [9]. Дослідники з Київського університету ім. Б. Грінченка та Вінницького державного педагогічного університету розглядають цифрові інструменти як засіб підвищення ефективності дистанційного та змішаного навчання [2; 3; 4]. Однак, використання ШІ саме на уроках української літератури для розвитку критичного мислення потребує подальшої деталізації.

Метою статті є обґрунтування методики використання генеративного ШІ як дидактичного інструменту для розвитку критичного мислення учнів на уроках української літератури, а також аналіз практичних кейсів взаємодії «учень – ШІ – учитель».

Критичне мислення в літературі – це здатність не просто сприймати текст, а піддавати сумніву авторські тези, розуміти контекст, розрізняти факти й художній вимисел, а також формувати власну аргументовану позицію. Традиційно ці навички формувалися через діалог з учителем або однокласниками. Сьогодні до цього діалогу долучається третій учасник – штучний інтелект.

Згідно з дослідженнями, основними ризиками використання ШІ є генерування недостовірної інформації («галюцинації»), упередженість алгоритмів та порушення принципів академічної доброчесності. Проте, парадоксальним чином, саме недосконалість ШІ стає ідеальним підґрунтям для навчальних вправ. Коли учень сприймає підручник як джерело абсолютної істини, його критичне мислення «спить». Коли ж учень працює з текстом, згенерованим ШІ, він налаштований (або має бути налаштований учителем) на пошук помилок, що активізує аналітичні центри [8].

Роль учителя трансформується від транслятора знань до фасилітатора та «промпт-інженера», який навчає учнів

грамотно формулювати запити та верифікувати відповіді. Як зазначається у працях щодо використання ChatGPT [6], ефективність роботи з ШІ напряду залежить від якості поставленого завдання (промпту).

Інтеграція ШІ в уроки української літератури може бути реалізована через такі завдання:

1. «Ловець галюцинацій»: верифікація інформації ШІ часто помиляється у фактах української культури через менший обсяг навчальних даних українською мовою порівняно з англійською.

- ✓ Завдання: учитель пропонує учням згенерувати біографічну довідку про письменника «другого ешелону» (наприклад, Валер'яна Підмогильного чи Євгена Плужника) або аналіз маловідомого твору.
- ✓ Дії учнів: використовуючи надійні джерела (підручники, сайти бібліотек, академічні видання), учні мають знайти фактичні помилки у відповіді ШІ.
- ✓ Розвиток навичок: це вчить фактчекінгу, уважності до деталей та розумінню того, що популярність джерела не гарантує його правдивості.

2. Порівняльний аналіз та виявлення стереотипів ШІ, навчений на великих масивах даних, часто видає усереднені, шаблонні інтерпретації творів, інколи спираючись на радянські або спрощені наративи.

- ✓ Завдання: під час вивчення роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», попросити ШІ пояснити причини деградації Чіпки Варениченка.
- ✓ Аналіз: порівняти відповідь ШІ з глибоким літературознавчим аналізом. Чи згадав ШІ про втрату землі? Про вплив батьківської історії? Чи не звів усе до «поганого характеру»?
- ✓ Розвиток навичок: учні вчаться бачити поверхневність суджень і аргументувати власну глибшу позицію.

3. Дебати зі штучним інтелектом (Socratic Method via AI)
ШІ може виступати опонентом у дискусії, що дозволяє учням тренувати навички аргументації в безпечному середовищі.

- ✓ Завдання: тема «Еміграція в новелі В. Стефаника «Камінний хрест»». Учні формулюють тезу про трагедію розриву з рідною землею. ШІ отримує роль «прагматика», який має навести 5 аргументів на користь еміграції як економічного порятунку.
- ✓ Дії учнів: спростувати «прагматичні» аргументи ШІ, використовуючи цитати з тексту та апелюючи до емоційного стану Івана Дідуха.
- ✓ Розвиток навичок: риторика, логіка, емоційний інтелект.

4. Стилiстичне моделювання та редагування

- ✓ Завдання: попросити ШІ переписати уривок із «Тіней забутих предків» у стилі офіційно-ділового документа або сучасного посту в Instagram.
- ✓ Аналіз: обговорення того, що втрачається при такій трансформації (діалектизми, ритмомелодика, міфологічне мислення).
- ✓ Розвиток навичок: відчуття мови, розуміння авторського стилю.

5. Візуалізація та інтермедіальні зв'язки: використання генераторів зображень (Midjourney, Dall-E) для створення ілюстрацій до творів.

- ✓ Проблема: нейронмережі часто плутають елементи українського етнострою з польським.
- ✓ Завдання: створити портрет Мавки або Захара Беркута. Проаналізувати результат: чи відповідає одяг, пейзаж, риси обличчя текстовому опису?
- ✓ Розвиток навичок: культурологічна компетентність, уважне читання описів.

Застосування ШІ вимагає чітких етичних рамок. Як зазначається у матеріалах конференцій [9] та статтях [8], освіта має рухатися від заборони до регулювання.

1. Прозорість: учні мають декларувати використання ШІ. Наприклад, в есе можна додати розділ «Як я використовував ШІ при підготовці» (для пошуку синонімів, структурування плану тощо).

2. Авторство: важливо пояснити, що ШІ – це інструмент (як калькулятор на математиці), а не автор думки. Сліпе копіювання тексту є порушенням академічної доброчесності.

3. Безпека: учителі повинні попередити учнів про небезпеку передачі персональних даних у діалогові вікна чат-ботів.

Отже, інтеграція штучного інтелекту в уроки української літератури є неминучим процесом, який несе в собі значний дидактичний потенціал. ШІ перестає бути «милицею» для лінивих учнів лише тоді, коли вчитель змінює фокус завдання з «напиши» на «проаналізуй написане», «знайди помилку», «спростуй» або «покращ».

Використання завдань критичного аналізу згенерованого контенту дозволяє перетворити загрозу дезінформації на ефективний тренажер для розуму. Це відповідає меті Нової української школи – виховання особистості, здатної критично мислити, швидко адаптуватися та навчатися протягом життя. Перспективи подальших досліджень полягають у створенні методичних посібників із конкретними промптами та сценаріями уроків для різних вікових груп.

Література

1. Заскалета С. Г., Буглай Н. М. Інноваційні підходи до викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти. *Colloquium-journal*. 2024. № 32 (225). С. 50–54. URL: <https://surl.li/txwmyo>

2. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: збірник наукових праць / [колектив авторів]; За ред. В.Г. Кременя, О.І.

Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. К.: 2019. 361 с.
URL: <https://surl.li/xvfaju>

3. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Планер». 2011. 220 с. URL: <https://surl.li/hzqkna>

4. Колесніков А., Карапетян О. М. Штучний інтелект: переваги та загрози використання. *Ефективна економіка*. 2023. URL: <https://surl.li/fruwdp>

5. Морзе Н. В., Вембер В. П., Гладун М. А. Використання цифрових технологій для формувального оцінювання. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. С. 202–212. URL: <https://surl.li/dupott>

6. Паламар С., Науменко М. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 1 (44). С. 68–83. URL: <https://surl.li/bnabdd>

7. Сисоєнко Н. А., Шамбір Н. В. Від ідеї до шедедру: як штучний інтелект допомагає розвивати творчі навички. *Тенденції та перспективи розвитку сучасної освіти в Україні: Нова українська школа* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 квітня 2025 року, м. Херсон) / за ред. І. Я. Жорової, О. В. Кохановської, О. В. Стребної, Л. П. Марецької, В. С. Дереш. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2025. С. 174–177. URL: <https://surl.li/aqduqv>

8. Фурманова Н. І., Фарафонов О. Ю., Онищенко В. Ф. Використання штучного інтелекту для підготовки до занять на прикладі ChatGPT. *Технології добросовісного використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 31 липня – 10 вересня 2023 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 276 с. URL: <https://surl.li/grtuog>

9. Цифрова трансформація в освіті: виклики та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15 – 16 квітня 2025 року, м. Київ) / Упорядники: Твердохліб І.А., Малюх Є.В. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. 324 с. URL: <https://surl.li/prvdju>

Дубова Софія Олександрівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** методика навчання літератури.

Софія Дубова
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О. А.

МЕТОДИЧНІ УМОВИ АКТУАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФОЛЬКЛОРУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті обґрунтовано методичні умови, за яких фольклор стає інструментом внутрішньої самоідентифікації підлітка в умовах війни. Окреслено вікову специфіку сприйняття фольклорних текстів підлітками, проаналізовано структуру етнокультурної компетентності та запропоновано системні методичні підходи до організації освітнього простору, що стимулює процеси самоідентифікації школярів. Розглянуто механізм перетворення зовнішніх культурних стимулів на внутрішні переконання через емоційний резонанс та роботу з архетипами.

Ключові слова: національна самосвідомість, етнокультурна компетентність, фольклор, підлітковий вік, українська література, виховне середовище, самоідентифікація.

Annotation. *The article substantiates the methodological conditions under which folklore becomes a tool for a teenager's internal self-identification during wartime. It outlines the age-specific characteristics of folklore text perception among adolescents and analyzes the structure of ethnocultural competence. The author proposes systemic pedagogical approaches to organizing an educational space that stimulates students' self-identification processes. Furthermore, the article examines the mechanism of transforming external cultural stimuli into internal beliefs through emotional resonance and engagement with archetypes.*

Keywords: *national self-awareness, ethno-cultural competence, folklore, adolescence, Ukrainian literature, educational environment, self-identification.*

Вступ. Проблема формування національної самосвідомості особистості в сучасній українській освіті набуває особливої значущості. Школа сьогодні – це не лише простір для трансляції знань, а й потужний осередок виховання духовно багаті, морально зрілої особистості, здатної ідентифікувати себе з українською культурою. В умовах повномасштабної війни питання етнокультурної ідентичності стає основою духовного опору та запорукою збереження нації. Саме тому звернення до фольклору як відображення душі народу, його історичної пам'яті та моральних ідеалів є надзвичайно актуальним. Фольклорний текст на уроці літератури постає не лише об'єктом аналізу, а й живим джерелом національної енергії, що допомагає підлітку відчувати себе частиною великого історичного роду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності, структури та шляхів формування етнокультурної компетентності розглядаються у працях таких науковців, як І. Бех, Г. Врубель, В. Гончарук, В. Євтух, Н. Миронюк, А. Мітева, Н. Сідельник, В. Уліщенко та ін. Зокрема, В. Євтух визначає її як психологічну здатність індивіда опановувати

ситуації, пов'язані з функціонуванням етнічних культур [4]. С. Стрельбицька наголошує на важливості орієнтації у світі традицій [10], а Н. Юрійчук підкреслює, що основою такої компетентності є володіння рідною мовою та усвідомлення себе носієм національних знань [12]. І. Бех слушно наголошує на особистісно орієнтованому підході, де виховання є внутрішнім процесом саморозвитку, що надзвичайно важливо для підлітків, які шукають власне «Я» [2]. В. Уліщенко розглядає фольклорний текст як генетичний код нації, що дозволяє вчителю інтегрувати традиційні смисли у сучасність [11]. А. Соколова акцентує на вивченні фольклору в контексті ідей НУШ, підкреслюючи роль емоційного занурення у матеріал [9]. Проте, незважаючи на ґрунтовні теоретичні розробки, методичні аспекти реалізації цих умов безпосередньо на уроках літератури в середній ланці потребують подальшого уточнення.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично визначити систему методичних та психолого-педагогічних умов, що забезпечують ефективний розвиток національної самосвідомості підлітків у процесі вивчення фольклору на уроках української літератури.

Етнокультурна компетентність підлітка – це складне багатовимірне утворення, що включає три основні компоненти: когнітивний (знання про культуру, історію, мову), афективний (ціннісне ставлення, емоційний зв'язок) та поведінковий (практичне застосування знань у житті та творчості). Для учнів 5-9 класів розвиток цих компонентів відбувається нерівномірно, що зумовлює необхідність диференціації педагогічних умов [1, 3].

Першою та базовою умовою успішного виховання є врахування вікової психологічної специфіки підлітків. Для учнів 5-6 класів пріоритетною є емоційно-образна сфера. На цьому етапі самосвідомість формується через захоплення героїкою, магією та фантастикою. Вивчення давньоукраїнської

міфології та народних казок (наприклад, «Про Правду і Кривду») дозволяє дітям осмислити дуальність світу через зрозумілі алегорії. Методичною умовою тут є подача матеріалу через візуалізацію та інтерактив: створення коміксів за мотивами легенд («Берегиня», «Неопалима купина»), моделювання «живих образів» та ігрові форми контролю («асоціативний ланцюг», літературні вікторини) [9].

У 7-8 класах на перший план виходить потреба в рефлексії та логічному обґрунтуванні цінностей. Підлітки прагнуть зрозуміти коріння національного характеру. Це період підліткової кризи, коли дитина перестає просто вірити «на слово» (як учні 5-6 класів), а починає аналізувати, порівнювати та шукати своє місце у контексті твору і світу. Тут літературні архетипи безпосередньо впливають на свідомість. Пріоритетним є вивчення дум та історичних пісень. Думи – це маніфест тяглості поколінь [7].

На прикладі пісні «Ой Морозе, Морозенку» вчитель демонструє ідею жертвовності заради вищої мети. Вивчення цього твору є критично важливим для актуалізації національної самосвідомості підлітків, оскільки постать головного героя – освіченого шляхтича, який свідомо обрав шлях служіння народу, – стає для учнів потужним архетипом ідентичності та морального вибору. Методично це реалізується через створення освітнього простору, де поєднується аналіз історичного прототипу Станіслава Морозовицького з емоційним проживанням тексту: використання методу паралелей між подіями на Савур-могілі та сучасною війною дозволяє перетворити фольклорний образ на внутрішнє переконання школяра.

Нині земля, просочена кров'ю, має трагічну долю завдяки тим, у кого національна свідомість та здоровий глузд відсутні. Після запеклих боїв 2014 року оригінальний монумент був майже повністю зруйнований: обеліск зазнав ушкоджень, скульптуру солдата було знищено. Сьогодні курган активно

використовується рф для фальсифікації історії та створення власного міфу про війну.

Важливо наголосити: ті, хто зростав на початку незалежності України, сьогодні захищають її на фронті. Це і є реальна спадкоємність духу. Адже, як зазначає О. Пойда, «однією з найсильніших мотивацій людської поведінки є її усвідомлення національної самоідентичності» [8, с. 36].

У 9 класі формування самосвідомості досягає рівня ідентифікації. Учень починає усвідомлювати культуру як частину свого життєвого проєкту. Робота з родинно-побутовою піснею («Сонце низенько») або творами Марусі Чурай потребує умов для глибокої інтимно-особистісної рефлексії. Тут важливо забезпечити зв'язок між текстом та родинним досвідом учня [2].

Другою обов'язковою умовою є реалізація діяльнісного підходу через інтегроване навчальне середовище. Статика на уроці фольклору вбиває його природу, адже усна народна творчість – це дія. Методика має включати:

1. Дослідницько-пошукову діяльність: проведення міні-експедицій у межах родини чи села, запис прислів'їв, які використовують батьки, опис сімейних оберегів. Це перетворює учня зі споживача інформації на її дослідника.

2. Свідоме переосмислення: впровадження методу «волонтерства пам'яті». Учні мають самостійно збирати сучасні історії про героїв війни (односельців, родичів) та порівнювати їх зі стародавніми легендами. Оскільки Україна сьогодні багата на новітніх героїв, діти бачать, що легенда твориться на їхніх очах.

3. Художньо-естетичну синтезацію: поєднання літературного тексту з прослуховуванням автентичних аудіозаписів, переглядом відеофрагментів фольклорних свят та інсценізацією обрядів (веснянок, колядок) [5, 11].

Третьою умовою, яку неможливо ігнорувати, є культурологічна позиція вчителя. Педагог має виступати не

лише транслятором фактів, а й «культурним медіатором». Якщо вчитель сам виявляє емоційний зв'язок із матеріалом, використовує сучасні методи (QR-квести за фольклорними пам'ятками, створення сторінок персонажів у соцмережах), – це руйнує бар'єр між фольклором та сучасним підлітком. Водночас завданням вчителя є залучати вихованців до дискусії, задаючи питання, що спонукають до реальних роздумів: «Чи хотіли б ви дружити з героєм, чому?»; «Як ви уявляєте його день, якби він опинився у вашому місті сьогодні?»; «Чи був би він схожим на вас у повсякденному побуті? Чи були б ваші щоденні вибори схожими? Чому?» [12].

Не менш важливою частиною роботи педагога є діагностика рівня свідомості. Для аналізу ефективності методики вчителю доцільно провести анкетування до початку вивчення фольклору та після. Питання мають виявляти: а) рівень відчуття зв'язку з історією («Чи вважаю я себе частиною нації?»); б) ціннісні орієнтири («Що для мене є героїзмом?»); в) готовність до дії («Як я можу зберегти пам'ять?») та інше [7, с. 5].

Очікуваними результатами такої методики є якісна трансформація свідомості школяра, що передбачає перехід від пасивного сприйняття тексту до активного ототожнення себе з нацією та її ціннісними орієнтирами. Завдяки роботі з архетипами та емоційним резонансом страх підлітка перед війною трансформується в конструктивну гордість за свій народ, стаючи для нього міцною психологічною опорою. Кінцевим етапом стає глибоке усвідомлення учнем того, що його особистий день є частиною великого історичного ланцюга, який об'єднує минулі та сучасні покоління в єдиному процесі державотворення та захисту власної ідентичності.

Висновки. Успішний розвиток національної самосвідомості можливий лише тоді, коли фольклор перестає бути «експонатом минулого». Завдання вчителя – спонукати учня до внутрішньої рефлексії, саморозвитку та свідомого

вибору. Лише через емоційне ототожнення з безсмертним героєм підліток здобуває стійкість до зовнішніх викликів і стає творцем майбутнього незалежної України.

Література

1. Березюк О. С. Тенденції формування етнокультурної компетентності особистості. *Проблеми освіти*. 2015. № 85 (Спецвипуск). С. 10-14.

2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1. Київ : Либідь, 2003. 206 с.

3. Гончарук В. А. Теоретичні підходи до трактування сутності поняття «етнокультурна компетентність» майбутнього вчителя. *Перспективні напрями розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 8-9 лютого 2019 р.). Харків, 2019. С. 48-51.

4. Євтух В. Б. Етнічність : енциклопедичний довідник. Київ : Фенікс, 2012. 395 с.

5. Корнієнко А. В. Зміст і методи формування етнокультурної компетентності у вихованців гуртків декоративно-вжиткового мистецтва в позашкільних навчальних закладах. Київ : Грамота, 2013. С. 103-108.

6. Куниця Т. Мала група як основа формування навичок конструктивних взаємовідносин підлітків. Київ, 2016. URL: <https://surl.li/euskhl>

7. Мацейків Т. І. Підходи до реалізації етнокультурної компетентності учнів. 2016. URL: <https://surl.li/xodsvt>

8. Пойда О. А. Концепція національної ідентичності в художньому світопросторі Олекси Стороженка *Українська література: історичний досвід і перспективи*, 2024. № 3, С. 31-45. DOI: <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2024-3-03>

9. Соколова А. Вивчення українського фольклору в контексті ідей Нової української школи. *Наук. вісник Ізмаїльського держ. гуманіт. ун-ту*. 2024. № 68. С. 143-153.

10. Стрельбицька С. Особливості формування етнокультурної компетентності майбутніх соціальних

працівників в умовах глобалізації. *Педагогіка – Pedagogy*. 2014. № 3. С. 161-164.

11. Уліщенко В. В. Формування етнокультурної компетентності на уроках української літератури. *Вісник післядипломної освіти*. 2011. Вип. 3. С. 161-166.

12. Юрійчук Н. Етнокультурна компетентність майбутніх учителів-філологів у контексті сучасних вимог до освітнього процесу. URL: <https://cutt.ly/WIlwQO2>

Дубова Софія Олександрівна — здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: *Методика навчання літератури, етнокультурне виховання підлітків, використання фольклору в сучасній школі.*

Юлія Ковальчук

Наук. керівник – ст. викл. Пойда О.А.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ (на прикладі вивчення творчості Лесі Українки в 10 класі)

Анотація. У статті розглянуто проблему виховання національно свідомої особистості засобами української літератури, зокрема через вивчення творчості Лесі Українки. Обґрунтовано роль креативної освіти, інтеграції педагогічних технологій та індивідуального підходу у формуванні патріотизму, громадянської позиції та духовних цінностей учнів. Проаналізовано ефективні методи і форми роботи на уроках української літератури, що сприяють розвитку творчого мислення та національної ідентичності.

Ключові слова: національно свідома особистість, креативна освіта, українська література, Леся Українка, патріотизм, педагогічні технології, творчий розвиток.

Annotation. *The article deals with the problem of forming a nationally conscious personality through the study of Ukrainian literature, particularly the works of Lesya Ukrainka. The role of creative education, integration of pedagogical technologies and individual approach in shaping patriotism, civic position and spiritual values of students is substantiated. Effective teaching methods and forms that contribute to the development of creative thinking and national identity are analyzed.*

Keywords: *national consciousness, creative education, Ukrainian literature, Lesya Ukrainka, patriotism, pedagogical technologies, creative development.*

Сучасне суспільство розвивається в умовах стрімкої інформатизації, що суттєво впливає на освітній процес. Водночас одним із найважливіших завдань освіти залишається виховання національно свідомої особистості — громадянина, який усвідомлює свою приналежність до українського народу, поважає його історію, культуру та традиції.

Особливе місце у цьому процесі належить урокам української літератури, адже саме вони формують духовний світ учня, його моральні орієнтири та ціннісні установки. Художнє слово є потужним засобом впливу на особистість, сприяє розвитку емоційної сфери, мислення та громадянської позиції.

Творчість Лесі Українки займає визначне місце у формуванні національної свідомості молоді. Її твори пройняті ідеями свободи, боротьби, любові до Батьківщини, утвердження людської гідності. Образ сильної, вольової особистості, який постає у поезіях письменниці, є прикладом для наслідування сучасними учнями.

Творча спадщина Лесі Українки, її педагогічні ідеї надзвичайно важливі для сьогодення, як в біографічному,

літературному, публіцистичному, філософському, історико-культурному, так і загальнонаціональному сенсі. Погодимося із думкою багатьох дослідників постаті геніальної українки про те, що чим далі у часовому просторі ми знаходимося від неї, тим ближчою вона стає до нас, тим більше відкривається глибинність її мудрості. Оксана Забужко наголошує: «Кинута Лесею Українкою ниточка від клубка пішла розмотуватися на відстань уже навіть не століть, а, страх сказати, тисячоліть, – і щокрок ставало дедалі ясніше, що саме цю, «Українчину Україну» ми «втратили» аж ніяк не випадково. Повернення її на місце не просто «добудовує» зруйновані поверхи української культури, – воно змушує радикально переглянути цілу її, на сьогодні складену в нашій уяві «архітектоніку» від самих фундаментів» [3, с. 2]

Ефективність виховного впливу значною мірою залежить від організації навчального процесу. Сучасна освіта має бути креативною та особистісно орієнтованою. Креативна освіта передбачає розвиток індивідуальності учня, його творчих здібностей, здатності до самостійного мислення та самореалізації.

У своїх творах письменниця показує, які ефективні засоби завоювання підневільного народу застосовує ворог, як намагається всілякими способами упокорити національну еліту, схилити до національної зради, пристосування («Оргія»). Надзвичайно гостру на початок ХХ ст. і на наші часи проблему збереження національної ідентичності, втрата якої неминуче призводить до моральної катастрофи і національної зради поетка піднімає у драмі «Бояриня». Чи не у кожній своїй драмі, за висловом М.Жулинського, Леся Українка «проводить ідейним лейтмотивом кардинально важливу думку: без внутрішньої свободи не досягти свободи політичної, національної, а внутрішня свобода не сумісна з будь-якими формами компромісу, приватною вигодою, готовністю брати з рук завойовника-колонізатора «дари й ласки» [1, с. 9].

Важливу роль у цьому відіграє індивідуальний підхід, який враховує особливості кожного учня: темперамент, здібності, інтереси. Такий підхід дозволяє створити сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу та формування національної свідомості.

У практиці викладання української літератури доцільно використовувати інтеграцію сучасних педагогічних технологій, зокрема:

- проєктне навчання;
- інтерактивні методи;
- комп'ютерні технології;
- ігрові та тренінгові методики.

Застосування цих технологій сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, формує вміння аналізувати, робити висновки, відстоювати власну позицію.

Особливу ефективність має використання інтерактивних форм роботи: «мозковий штурм», «мікрофон», робота в групах, асоціативні вправи, сенкани. Такі методи стимулюють учнів до творчого мислення, розвивають уяву та сприяють глибшому осмисленню художнього твору.

Вивчення творчості Лесі Українки доцільно організовувати через різні типи уроків: урок-дослідження, урок-моделювання, урок-експеримент. Наприклад, під час аналізу поезії «*Contra spem spero!*» учні не лише розглядають художні засоби, а й осмислюють ідею незламності духу, що формує їхню життєву позицію.

У творчому доробку видатної письменниці значне місце посідають казки для дітей: «Лелія», «Біда навчить», «Три метелики», «Метелик», «Про Оха-чародія», «З казочки дядька Лева», «Давня казка» й ін.. Ці твори вирізняє ігровий, пізнавальний, виховний характер, автор майстерно дотримується традицій української казкової прози: український етнічний колорит, своєрідність композиції, типізованість персонажів, емоційна наснаженість, виховний потенціал. Вони

розширюють уявлення дитини про такі філософські категорії, як добро і зло, простір і час, наголошують єдність людини і природи, потребу дотримання морально-етичних принципів у житті. Дослідники неодноразово підкреслювали таку самобутню рису казок, Лесі Українки, як органічне поєднання в канві твору реальності й домислу, фантазії та справжніх подій: фантастичний, казковий світ квітів і цілком реальні персонажі - Мар'яна, Павлусь («Лелія»); Лукаш, його мати, Килина, дядько Лев і Мавка, Перелесник, Той, що в скалі сидить, Потерчата... (драма-феєрія «Лісова пісня»). До жанру літературної казки також відносять і «Давню казку», адже в цьому творі є ті елементи казковості, котрі надають йому відповідного колориту, за допомогою яких досягається вища мета - перемога правди над несправедливістю, кривдою, добра над злом. Тож «літературна казка як тематична та художньо-поетична інтерпретація, ввібрала мотиви, образи, художні засоби фольклорної казки, створивши нові літературні цінності» [2, с. 82].

Не менш важливим є використання асоціативних методів навчання (гронування, асоціативні кущі, малюнки), які сприяють кращому запам'ятовуванню матеріалу та розвитку образного мислення. Через такі форми роботи учні глибше відчують емоційний зміст творів, співпереживають героям, формують власне ставлення до прочитаного.

Особливе значення має організація творчої діяльності учнів: написання листів до письменниці, створення проєктів, презентацій, інсценізацій. Це сприяє формуванню особистісного ставлення до літератури та розвитку національної самосвідомості.

Отже, творчість Лесі Українки є потужним засобом виховання національно свідомої особистості. Через її твори учні усвідомлюють значення свободи, гідності, любові до Батьківщини. Використання сучасних педагогічних технологій,

креативних методів навчання та індивідуального підходу забезпечує ефективність цього процесу.

Література

1. Вірченко Т. Морально-етичні основи характеротворення у драматургії Лесі Українки: Монографія Київ : Акцент, 2007. 164 с.

2. Дудник О. Виховні можливості казки в історичному розвитку. *Гірська школа українських Карпат*. 2014. № 11. С. 79-83.

3. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. Вид. 3-тє. Київ : Комора, 2018. 656 с.

4. Леся Українка і сучасність: зб. наук. пр. Т. 3. / Упоряд. Н. Сташенко. Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. 576 с.

5. Леся Українка. Сюжети з життя в ілюстраціях і документах : фотокнига / упоряд. Н. Чіп. Київ : Спалах, 2001. 168 с.

Ковальчук Юлія Вячеславівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** методика навчання української літератури, розвиток творчого мислення учнів, національно-патріотичне виховання.

Вікторія Кондратюк

Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н.В.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СЕРЕДНІЙ ЛАНЦІ

Анотація: У статті розглядається застосування технологій віртуальної реальності (VR) на уроках української літератури в середній ланці освіти. Проаналізовано освітні

можливості VR для підвищення мотивації учнів, розвитку їхнього літературного мислення та креативності. Висвітлено практичні приклади застосування VR на уроках та обговорено переваги та потенційні виклики впровадження таких технологій у навчальний процес.

Ключові слова: *цифрові технології, віртуальна реальність, уроки української літератури, середня ланка освіти, інтерактивне навчання, освітні технології.*

Annotation: *The article examines the use of virtual reality (VR) technologies in teaching Ukrainian literature in secondary education. It analyzes the educational potential of VR to enhance students' motivation, literary thinking, and creativity. Practical examples of VR implementation in lessons are presented, along with discussion of the benefits and potential challenges of integrating such technologies into the educational process.*

Keywords: *digital technologies, virtual reality, Ukrainian literature lessons, secondary education, interactive learning, educational technologies.*

Сучасний етап розвитку освіти позначений активною цифровою трансформацією, яка охоплює всі структурні компоненти навчального процесу, зокрема й сферу літературної освіти. Цифрові технології нині розглядаються як ключовий інструментарій організації ефективної взаємодії між учителем і здобувачами освіти, оскільки їх упровадження забезпечує розв'язання широкого спектра дидактичних завдань.

Метою статті є аналіз можливостей використання технологій віртуальної реальності на уроках української літератури в середній ланці.

Під поняттям «цифрові технології» розуміють сукупність технічних, програмних і комунікаційних засобів, що забезпечують створення, обробку, збереження, передавання та використання інформації у цифровій формі. Вони охоплюють широкий спектр цифрових інструментів – від комп'ютерів, планшетів і мобільних пристроїв до мережевих платформ,

хмарних сервісів, навчальних застосунків, штучного інтелекту й інтерактивних освітніх середовищ.

Н. В. Солодюк, В. В. Сахацька, В. М. Олексенко зазначають, що «починаючи з 2020 року, сфера електронного навчання зазнала значних змін. Заклади освіти почали шукати для своєї роботи більш гнучкі й доступні освітні рішення і електронне навчання швидко стало набирати популярність. Наразі, згідно статистичного звіту, інформаційно-аналітичного агентства Polaris на кінець 2025 року прогнозована вартість світового ринку електронного навчання буде становити близько 451,74 млрд. доларів, а у 2030 вона перевищить один трильйон доларів. Це свідчить про те, що популярність електронного навчання в майбутньому буде лише зростати» [4, с. 1664].

Одним із видів цифрових технологій у навчальному процесі є технології віртуальної реальності. Технології віртуальної реальності забезпечують створення інтерактивного середовища, в якому користувачі можуть занурюватися у комп'ютерно змодельований простір та взаємодіяти з його елементами.

У сучасному освітньому процесі застосовують кілька основних типів систем віртуальної реальності:

1. Класична віртуальна реальність - цей тип технологій дозволяє учням та студентам повністю занурюватися у віртуальний світ за допомогою комп'ютерних програм, гарнітур та спеціалізованих пристроїв.

2. Доповнена реальність. Технологія інтегрує комп'ютерно згенеровану інформацію у реальний світ, накладаючи віртуальні об'єкти або дані на зображення реальної дійсності.

3. Змішана реальність. У цьому випадку реальний та віртуальний світи інтегруються, утворюючи єдине взаємопов'язане середовище.

В Веремієно, О. Білюк наголошують на тому, що «застосування технологій віртуальної реальності в освітньому

процесі дає можливість викладачам ілюструвати теоретичні концепції зі сторінок підручників і перетворювати їх у захоплюючий та інтерактивний матеріал у віртуальному освітньому середовищі» [1, с. 292]. Науковці виокремлюють те, що використання технологій віртуальної реальності у навчанні дозволяє проводити відеоконференції та навчальні сесії з більш високим рівнем ефекту присутності у порівнянні з традиційними веб-конференціями. Крім того, технології активно застосовуються для проведення віртуальних подорожей, лабораторних робіт, тренінгів, імітаційних експериментів та моделювання складних процесів, що забезпечує розвиток практичних і аналітичних навичок здобувачів освіти [1, с. 293].

Одним із перспективних напрямів впровадження інноваційних цифрових технологій у процес вивчення української літератури є використання технологій віртуальної реальності (VR), наприклад, на уроці в 5 класі під час опрацювання теми «Леся Українка. Казка «Лелія». Це сприяє створенню такого освітнього середовища, у якому здобувачі освіти можуть у буквальному сенсі взаємодіяти зі світом твору, що значно посилює емоційне сприйняття та рівень розуміння художнього тексту.

Для реалізації VR-компоненту доцільним є використання платформи «Delightex Edu», яка доступна як у вебверсії, так і у вигляді мобільного застосунку. Після реєстрації вчитель отримує можливість створити «віртуальний клас», у межах якого доступна функція моделювання інтерактивних проєктів. Серед наявних інструментів — побудова віртуальних кімнат, розміщення персонажів, додавання текстових реплік, а також візуальна реконструкція простору, що дозволяє сформулювати «літературний світ» за мотивами обраного твору.

У контексті уроку за казкою «Лелія» педагог може змоделювати ключові сюжетні ситуації, відтворивши їх у вигляді послідовних VR-сцен. Наприклад, перша віртуальна

кімната може репрезентувати епізод розмови матері з Павлусем: у центрі простору розташовуються аватари героїв, а задній план оформлюється у стилі ілюстративного супроводу (мати сидить біля ліжка сина та розповідає йому історію) (Рис. 1) . До сцени додаються художні репліки персонажів, зокрема прохання хлопчика: *«Мамочко, голубочко, розкажи мені що-небудь про тих ельфів, я так люблю, як ти про них розказуєш»*, та відповідь матері: *«Вона, Павлусю, зветься Лелія, бо живе у самій найкращій лелії в світі»*.

Рис. 1. Віртуальна сцена розмови Павлуся з матір'ю з казки Лесі Українки «Лелія»

Подальші віртуальні кімнати можуть ілюструвати сцену перебування Павлуся в панському саду, а також розмову двох дівчат під час роботи. Учні, переміщуючись між локаціями, мають змогу аналізувати, який саме епізод відтворено.

Додатковою перевагою «Delightex Edu» є можливість використання елементів доповненої реальності (AR), коли створені сцени проєктуються на реальні об'єкти — наприклад, на поверхню парти чи підручник. Для цього достатньо навести камеру мобільного пристрою на обрану площину та активувати AR-режим.

Під час вивчення теми «Іван Франко. «Захар Беркут» на уроці української літератури у сьомому класі теж можливе ефективне впровадження технологій віртуальної реальності, що

дозволяє організувати інтерактивне занурення учнів у історико-культурний контекст твору. Зокрема, вчитель може створити віртуальну екскурсію до села Тухлі Львівської області під назвою «Подорожуймо Тухлею разом!» (Рис. 2), що є ключовим місцем подій повісті, використовуючи платформу «CloudPano», яка також має мобільний додаток для завантаження на персональні пристрої.

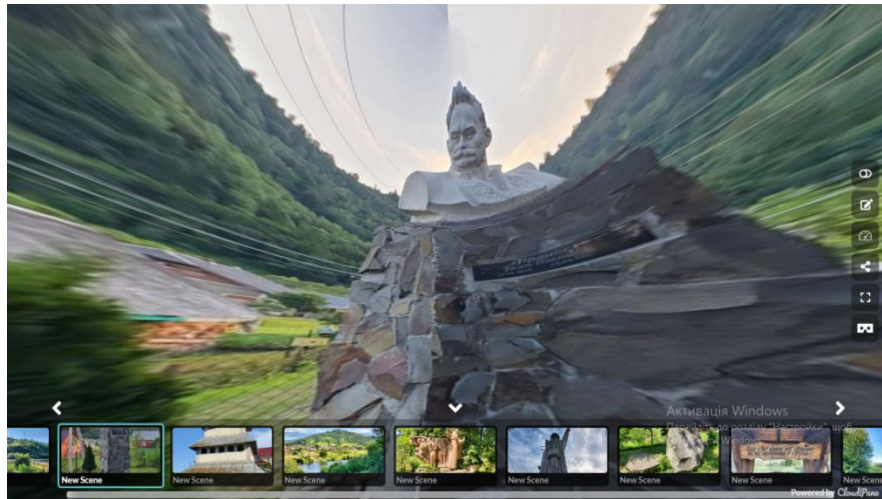

Рис. 2. Віртуальна екскурсія «Подорожуймо Тухлею разом!»

Система «CloudPano» дозволяє перетворювати завантажені зображення у панорами з можливістю обертання на 360 градусів, що створює ефект присутності та поглиблює просторове сприйняття середовища. У межах уроку до такої екскурсії можна додати світлини пам'яток, пов'язаних із Франком і твором «Захар Беркут»: місцевість села Тухлі, пам'ятник Івану Франку, Франківський колодязь, статую Захара Беркута (з урахуванням народних переказів про поховання історичної постаті) та інші культурно-історичні об'єкти.

Учитель має можливість реалізувати віртуальну екскурсію «Подорожуймо Тухлею разом!» у межах уроку кількома способами. По-перше, її можна відобразити на мультимедійній дошці, що дозволяє організувати спільне переглядове заняття, під час якого педагог коментує ключові об'єкти та епізоди, пов'язані з історико-культурним контекстом повісті «Захар Беркут». По-друге, для більшої інтерактивності учні можуть

самостійно долучитися до віртуальної подорожі, скориставшись власними планшетами або смартфонами.

Висновки. Отже, технології віртуальної реальності відкривають нові можливості для занурення учнів у художній світ творів, роблячи уроки української літератури емоційно насиченими й мотивувальними. Вони розширюють межі традиційного навчання, сприяючи глибшому розумінню текстів та формуванню стійкого інтересу до читання.

Література

1. Веремієнко В. О Білюк О. Техною і віртуальної реальності в освітньому процесі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич. 2023. Вип. 62. С. 290-293

2. Волинець В. Використання технологій віртуальної реальності в освіті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. № 2. С. 40-47

3. Климнюк В. Є. Віртуальна реальність в освітньому процесі. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. 2018. № 2. С. 207-212

4. Солодюк Н.В., Сахацька В.В., Олексенко В.М. Вплив цифрових технологій на сучасну педагогіку: можливості та виклики для навчального процесу. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2(42). С.1660-1673

5. Толмач М. Цифрові технології в освіті: можливості й тенденції застосування. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021. № 4(2). С. 159–171.

Кондратюк Вікторія Сергіївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). *Наукові інтереси: Методика навчання літератури.*

Дар'я Корж
Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н. В.

УПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЛІТЕРАТУРНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Анотація. У статті розглянуто особливості впровадження штучного інтелекту (ШІ) у сучасний літературний освітній процес. З'ясовано, що цифровізація освіти спричиняє трансформацію традиційних підходів до вивчення художніх текстів, зокрема через використання технологій машинного навчання, обробки природної мови та адаптивних навчальних систем. Визначено освітній потенціал ШІ у формуванні читацької компетентності, критичного мислення, естетичного сприйняття й аналітичних навичок учнів.

Ключові слова: штучний інтелект, літературна освіта, цифровізація, педагогічні інновації, критичне мислення, академічна доброчесність, читацька компетентність.

Annotation. The article examines the peculiarities of implementing artificial intelligence (AI) in the modern literary educational process. It has been established that the digitalization of education transforms traditional approaches to studying literary texts through the use of machine learning technologies, natural language processing, and adaptive learning systems. The educational potential of AI in developing reading competence, critical thinking, aesthetic perception, and analytical skills among students is identified.

Keywords: artificial intelligence, literary education, digitalization, pedagogical innovation, critical thinking, academic integrity, reading competence.

Сучасний етап розвитку освіти позначений активним впровадженням цифрових технологій, серед яких штучний інтелект (ШІ) посідає особливе місце. У контексті літературної

освіти, де провідним є формування читацької компетентності, критичного мислення та естетичного смаку, застосування ІІІ відкриває нові перспективи для інтерактивного, адаптивного й індивідуалізованого навчання.

Інтерес використання інтерактивних методів навчання став об'єктом наукових пошуків багатьох українських педагогів, серед яких В. Андрущенко, А. Віннічук, В. Ільїн, Т. Кравченко, В. Крупка, Л. Куцак, І. Кучеренко, Т. Максим'як, Л. Мороз, О. Орлов, О. Пометун, Т. Симоненко, Н. Солодюк та ін.

Традиційна модель навчання літератури зазнає глибокої трансформації: учитель із передавача знань перетворюється на фасилітатора, консультанта, наставника, а технології стають засобом розширення навчального досвіду. Зміщення акцентів у педагогіці з інформування на розвиток мислення й емоційно-естетичних компетентностей зумовлює необхідність переосмислення ролі ІІІ як не просто інструмента автоматизації, а партнера в освітньому процесі. Штучний інтелект у педагогічній практиці виступає не лише як технічний інструмент, а як інтелектуальний співрозмовник і помічник учителя й учня. «Інтерактивні методи навчання на уроках української мови припускають організацію й розвиток діалогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення проблем» (13, с. 50). Наприклад, алгоритми обробки природної мови здатні аналізувати стилістичні структури тексту, визначати ритміку, емоційне забарвлення, виявляти ключові образи, мотиви та символи. Для учнів це означає новий рівень занурення в художній твір – не лише через емоційне сприйняття, а й через когнітивний аналіз, який підтримується технологіями. Учитель, у свою чергу, може використовувати такі інструменти для створення диференційованих завдань, розробки тестів або інтерактивних вікторин.

За словами С. Гончаренка, особливої уваги заслуговує інтеграція ШІ у шкільні платформи дистанційного навчання. Такі системи здатні автоматично добирати навчальний матеріал відповідно до рівня підготовленості учня, контролювати темп засвоєння інформації, надавати рекомендації для вдосконалення читацьких навичок. Наприклад, якщо система фіксує, що учень не розуміє змісту певного фрагмента твору, вона може запропонувати додаткові пояснення, контекстуальні підказки або запитання для самоаналізу. Такий підхід створює умови для реалізації принципу індивідуалізації навчання – одного з ключових у сучасній педагогіці. Уроки літератури із застосуванням інтелектуальних технологій стають більш привабливими, адже поєднують елементи гейміфікації, мультимедійного аналізу, діалогічної взаємодії з цифровими агентами, які стимулюють пізнавальний інтерес. Один із найперспективніших напрямів використання ШІ в літературній освіті – створення інтелектуальних чатботів, здатних вести діалог із учнями від імені літературних персонажів або авторів. Це дозволяє моделювати художню комунікацію, формуючи у школярів відчуття занурення у світ твору [4, с. 41]. Такі системи, зокрема, можуть використовуватися для творчих завдань – написання від імені героя листа, щоденникового запису, внутрішнього монологу. Таким чином, технології сприяють розвитку креативності, емпатії, навичок художнього мислення. Деякі освітні ініціативи в Україні вже експериментують із такими форматами – наприклад, використання ШІ для моделювання уявного інтерв'ю Лесею Українкою на уроках літератури в 10 класі під час вивчення твору «Лісова пісня».

В. Ільїн зауважує, що застосування ШІ не зводиться лише до автоматизації навчального процесу. Його освітній потенціал полягає у сприянні розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей, а також формуванні етичних компетентностей, пов'язаних із цифровою культурою, інформаційною безпекою

та академічною доброчесністю [6, с. 19]. Вивчення літератури з використанням ШІ може навчати учнів розрізняти автентичний текст і згенерований контент, формувати свідоме ставлення до інформації, виховувати здатність перевіряти факти, аналізувати джерела. Таке поєднання гуманітарного й технологічного складників освіти допомагає виховувати відповідального користувача цифрового простору.

Дослідники підкреслюють, що інноваційні методи викладання української літератури мають інтегрувати традиційні інтерпретаційні підходи з цифровими інструментами аналізу тексту [7, с. 63]. Наприклад, застосування алгоритмів машинного навчання для виявлення стилістичних особливостей поезії або семантичного поля творів дозволяє порівнювати тексти різних авторів і шкіл. Це відкриває перед учнями можливості для осмислення літературного процесу як системного явища, розуміння закономірностей розвитку стилів і жанрів. Водночас учитель може використовувати результати таких аналізів для створення власних дидактичних матеріалів, формування інтегрованих завдань між предметами – наприклад, між літературою, історією та інформатикою.

Крім того, ШІ може бути корисним інструментом для оцінювання навчальних досягнень. Аналітичні модулі здатні розпізнавати структуру письмових відповідей, визначати рівень аргументованості суджень, формулювати рекомендації в режимі реального часу. «Нарешті, використання сучасних технологій може призвести до істотних змін у сфері освіти...» (14, с. 1668). Така автоматизована діагностика знань допомагає вчителю вчасно виявляти прогалини у знаннях, забезпечує індивідуальний підхід до кожного учня, усуває елемент суб'єктивності оцінювання. Водночас варто зберігати баланс між цифровою оцінкою та живим спілкуванням, адже літературна освіта – це не лише знання фактів і теорій, а й виховання емоційної культури, вміння співпереживати та

відчувати красу слова. Попри численні переваги, впровадження штучного інтелекту в літературну освіту супроводжується низкою викликів. Одним із них є ризик формалізації творчого процесу, зниження ролі естетичного переживання та емоційного контакту між учнем і художнім текстом [10, с. 54]. Якщо навчання надмірно алгоритмізоване, існує небезпека, що учень сприйматиме літературу лише як матеріал для технічного аналізу, а не як джерело духовного досвіду. Саме тому педагогічно виправданим є поєднання людського фактора й технологічної підтримки, де вчитель виступає посередником між учнем і цифровим середовищем, зберігаючи емоційний і культурний вимір навчання.

Іншим важливим аспектом є етичний. ШІ має потенціал впливати на способи мислення й навіть на світогляд користувача. Тому завдання педагога – навчити учнів критично ставитися до технологій, розуміти їхні обмеження та ризики. Питання академічної доброчесності також набуває нових відтінків, адже технології здатні як сприяти плагіату, так і запобігати йому. Розробка чітких педагогічних і правових механізмів використання ШІ в освітньому середовищі – одне з ключових завдань сучасної школи [12, с. 102].

Сучасна українська школа поступово впроваджує цифрові інновації. У деяких навчальних закладах використовуються елементи адаптивного навчання, системи автоматичного оцінювання есе, інструменти для створення інтерактивних уроків із літератури. Наприклад, учні можуть аналізувати тексти Лесі Українки або Івана Франка за допомогою інструментів штучного інтелекту, що виділяють ключові теми, образи, символи. Це не лише збагачує навчальний процес, а й демонструє, як гуманітарна й технічна сфери можуть співіснувати, створюючи синергію знань.

Не менш важливим є аспект підготовки вчителя. Рівень технологічної грамотності педагога визначає успіх упровадження будь-яких цифрових інновацій. Учитель

літератури XXI століття має не лише добре орієнтуватися в класичному каноні, а й розуміти принципи роботи штучного інтелекту, алгоритмів обробки мови, систем візуалізації даних. Курси підвищення кваліфікації педагогів повинні включати модулі з цифрової педагогіки, медіаграмотності, етики використання ШІ в освіті [16, с. 88]. Без належної підготовки навіть найкращі технологічні інструменти залишаться недієвими. Розвиток освітнього середовища, у якому гармонійно поєднуються гуманітарні й технологічні компоненти, відкриває можливості для нових педагогічних підходів. ШІ може допомагати у формуванні міждисциплінарних компетентностей, залучати учнів до проєктної діяльності, стимулювати самостійне дослідження літературних явищ. Наприклад, аналіз мотивів у творчості Шевченка, Франка, Лесі Українки за допомогою цифрових інструментів дає змогу виявляти зв'язки між текстами, ілюструвати їх на інфографіках або візуальних мапах образів. Це підсилює аналітичну складову літературного навчання та робить процес осмислення художнього тексту динамічним і науково обґрунтованим.

Отже, упровадження штучного інтелекту в літературний освітній процес – складний, багатовимірний, але надзвичайно перспективний напрям розвитку сучасної української освіти. Його ефективність залежить від рівня технологічної підготовки педагогів, методичної культури, готовності системи освіти до інновацій. Водночас ключовим залишається гуманістичний принцип: технології мають служити людині, а не замінювати її. Раціональне використання ШІ сприяє підвищенню якості літературної освіти, формуванню критичного мислення, розвитку емоційно-ціннісної сфери та читацької культури учнів. Збалансоване поєднання інтелектуальних систем і педагогічної творчості забезпечить гармонійний розвиток учнів у новій цифровій добі. Таким чином, ШІ стає не викликом для літературної освіти, а шансом – за умови свідомого,

професійного, етичного впровадження. Літературний курс може перетворитись на багатовимірне середовище, де технології допомагають, але не замінюють людину. У перспективі важливим є подальше дослідження: «які саме моделі роботи з ШІ у літературі дають найкращий результат», «які типи завдань слід делегувати системам», «як забезпечити сталий розвиток педагогічних практик». Освітня спільнота має активно працювати над методиками, стандартами, етикою й технічною базою.

Література

1. Андрущенко В. П. Педагогіка і технології ХХІ століття : монографія. Київ : Освіта, 2020. 248 с.
2. Гельжинська Т., Кравчик О. Правове регулювання використання штучного інтелекту в освіті: український та європейський досвід. *Вісник Академії візії*. 2024. № 5. С. 34–42.
3. Гончаренко С. У. Українська педагогіка у викликах сучасності : монографія. Київ : Академія, 2019. 220 с.
4. Дубасенюк О. А. Інноваційні методи навчання у закладах освіти : навч.-метод. посіб. Житомир : Полісся, 2022. 276 с.
5. Ілійчук Л. Штучний інтелект і якість освіти: можливості, виклики та загрози. *Наукові праці ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського*. 2023. № 2. С. 12–20.
6. Ільїн В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті : навч. посіб. Харків : Основа, 2020. 195 с.
7. Кравченко Т. В. Літературна освіта в цифрову епоху : монографія. Львів : Світ, 2023. 184 с.
8. Куцак Л. Штучний інтелект у сучасній освіті: перспективи застосування та виклики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання*. 2024. Т. 8, № 1. С. 23–30.
9. Максим'як Т. Використання штучного інтелекту в освіті: дилема співбуття людини та машини. *Вісник УДУ імені*

М. П. Драгоманова. Серія: Освітні інновації. 2023. № 18. С. 7–15.

10. Мороз Л. В. Гуманітарні аспекти цифровізації освіти : монографія. Тернопіль : Астон, 2022. 204 с.

11. Орлов О. О. Цифрові інновації в освіті: крок у віртуальну реальність. *Інформаційне суспільство і педагогіка*. 2024. № 1. С. 45–53.

12. Сисоєва С. О. Педагогічна інноватика : монографія. Київ : Видавництво НПУ, 2018. 352 с.

13. Солодюк Н. В. Лінгводидактичні засади функціонування інтерактивних методів на уроках української мови в старших класах : дис. канд. пед. наук. Луганськ, 2009. 219 с.

14. Солодюк Н., Сахацька В., Олексенко В. Вплив цифрових технологій на сучасну педагогіку: можливості та виклики для навчального процесу. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*. № 2(42). 2025. С. 1660–1673.

15. Солодюк Н., Віннічук А., Крупка В. Впровадження технології доповненої реальності як інструменту літературної освітньої діяльності. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. №220. 2025. С. 277–283.

16. Ягупов В. В. Теорія і практика сучасної освіти : навч. посіб. Київ : Либідь, 2019. 290 с.

Корж Дар'я Андріївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність Середня освіта. Українська мова і література). **Наукові інтереси:** використання новітніх методів та прийомів на уроках української літератури.

Анастасія Максимчук
Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н. В.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЯКОСТІ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ НАВЧАННЯ

Анотація. *Стаття розглядає особливості використання штучного інтелекту на уроках української літератури. Автор аналізує можливості, виклики та етичні аспекти використання штучного інтелекту. Зроблено акцент на потенційних перевагах і недоліках використання штучного інтелекту на уроках української літератури, а також на рекомендаціях щодо ефективного впровадження інструментів штучного інтелекту в навчальний процес. Дослідження показало, що існує широкий спектр інструментів штучного інтелекту, які можна використовувати на уроках української літератури. Зазначено, що застосування інструментів штучного інтелекту на уроках української літератури здатне значною мірою покращити навчальний процес, роблячи його більш персоналізованим, інтерактивним і ефективним.*

Ключові слова: *урок української літератури, етика штучного інтелекту, інструменти штучного інтелекту, штучний інтелект, цифровізація.*

Annotation. *The article examines the specific features of using artificial intelligence in Ukrainian literature classes. The author analyses the opportunities, challenges and ethical aspects of using artificial intelligence. The emphasis is on the potential advantages and disadvantages of using artificial intelligence in Ukrainian literature classes, as well as recommendations for the effective implementation of artificial intelligence tools in the educational process. The study showed that there is a wide range of artificial intelligence tools that can be used in Ukrainian literature classes. It is noted that the use of artificial intelligence tools in*

Ukrainian literature lessons can significantly improve the educational process, making it more personalised, interactive and effective.

Keywords: *Ukrainian literature lesson, artificial intelligence ethics, artificial intelligence tools, artificial intelligence, digitalization.*

Сучасна система освіти перебуває у фазі активної трансформації, де інструменти штучного інтелекту займають важливе місце в навчальному процесі. Застосування штучного інтелекту в школах дозволяє не лише спрощувати рутинні завдання, але й запроваджувати нові підходи до викладання, що сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості учнів. У контексті динамічної цифровізації, яка проникає у всі аспекти людського життя, освітня парадигма суттєво змінюється, і дедалі частіше її ключовим рушієм виступає штучний інтелект. Використання таких сучасних систем у навчальному процесі більше не виглядає як утопічне майбутнє, а стає реальним ефективним інструментом, що відкриває нові можливості для персоналізації, підвищення якості та доступності освіти.

В Україні поняття штучного інтелекту, його цілі, принципи та завдання прописані в Концепції розвитку штучного інтелекту, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р. Ця Концепція визначає штучний інтелект як організовану систему інформаційних технологій, здатну виконувати складні завдання за допомогою наукових методів дослідження, алгоритмів обробки отриманої або самостійно створеної інформації. Вона також передбачає створення та використання баз знань, моделей ухвалення рішень, алгоритмічного аналізу даних, а також визначення ефективних способів досягнення поставлених цілей [1].

У контексті літературної освіти штучний інтелект представляє собою набір технологій і спеціалізованих програмних рішень, які допомагають вчителям вирішувати

низку важливих завдань. Сюди входять автоматизація типових процесів, персоналізація навчання, створення інтерактивних навчальних матеріалів, аналіз рівня знань кожного учня, виявлення поширених помилок, моніторинг динаміки засвоєння матеріалу і забезпечення учнів зворотним зв'язком.

Використання генеративного штучного інтелекту для підвищення рівня літературної освіти учнів має спиратися на кілька важливих принципів. З-поміж них – чітке визначення навчальних цілей, простота і доступність технологій, застосування релевантних запитів, забезпечення оперативного зворотного зв'язку з можливістю корекцій, підтримка персоналізованого підходу та розвиток самостійності учнів [6, с. 251].

Слід зазначити, що впровадження штучного інтелекту в освітній процес має низку ризиків. Серед них можна виділити зниження здатності до аналізу та синтезу інформації, послаблення вміння самостійно мислити, можливість виникнення проблем з плагіатом і правами на згенерований контент, а також імовірність отримання недостовірних даних. До цього додаються питання конфіденційності особистої інформації учнів, відсутність властивого людині емоційного зв'язку, недостатній рівень інтуїції й індивідуального підходу.

Сучасний ринок пропонує широкий вибір інструментів штучного інтелекту, які можуть бути корисними у викладанні української літератури. Ці технології значно розширюють можливості як учителів, так і учнів. Серед популярних прикладів генеративного штучного інтелекту – ChatGPT (OpenAI), Gemini (Google) та Copilot (Microsoft). Під час уроків української літератури ці моделі можна успішно використовувати для створення характеристик персонажів, аналізу текстів, створення продовжень для оповідань або навіть імітації діалогів із літературними авторами або їхніми героями.

Потенціал використання GPT у сфері літературної освіти є значним та різноманітним:

- забезпечення доступу до великого обсягу знань із різних галузей, що сприяє розширенню кругозору учнів;
- можливість швидкого знаходження відповідей на конкретні запитання, що економить час і підвищує ефективність навчання;
- надання персоналізованої підтримки, адаптованої до індивідуальних потреб кожного учня;
- доступ до навчальних матеріалів у будь-який час із будь-якого пристрою за умови наявності підключення до Інтернету;
- формування мотивації до навчання та розвиток навичок самостійного опанування нової інформації;
- сприяння дистанційному навчанню та розвитку цифрової грамотності [2, с. 15].

Завдяки розвитку штучного інтелекту відкриваються нові можливості для аналізу літературних творів. Наприклад, інструменти автоматизованого аналізу здатні виділяти ключові теми, символіку, образи та інші аспекти текстів, допомагаючи учням глибше зрозуміти задум автора та контекст твору. Крім того, технології дозволяють проводити порівняльний аналіз різних творів, виявляючи їхні спільні та відмінні риси, а також простежувати зміни у літературних напрямках.

Штучний інтелект відкриває нові горизонти в аналізі текстів, дозволяючи знаходити приховані зв'язки, які можуть залишитися непоміченими для людського ока. Це сприяє новим інтерпретаціям і відкриттям у літературній сфері, допомагаючи глибше усвідомлювати її багатогранність. Завдяки таким можливостям, штучний інтелект стає важливим інструментом у навчанні літературі. Він допомагає учням знаходити корисну інформацію про твори, авторів, історичні епохи та інші аспекти. Персоналізовані рекомендації дозволяють підказувати учням книги, статті та ресурси відповідно до їхніх інтересів і рівня підготовки. Крім того, створення онлайн-бібліотек на базі штучного інтелекту формує доступне середовище з

матеріалами, як-от літературні твори та критичні статті, сприяючи розвитку учнів [8, с. 70].

Вчителі-словесники мають важливу місію – навчати практичному використанню інструментів штучного інтелекту для покращення освітнього процесу. Уроки української літератури можуть включати такі аспекти:

- опанування функцій штучного інтелекту для професійного саморозвитку;

- спільне з учнями визначення етичних норм використання технологій, зокрема щодо академічної доброчесності та правильного цитування створеного штучним інтелектом контенту;

- розвиток емоційного інтелекту учнів через інтерактивну взаємодію;

- впровадження індивідуального підходу до кожного учня завдяки можливостям штучного інтелекту;

- формування навичок критичного оцінювання інформації від штучного інтелекту, перевірки достовірності даних і аналізу можливих упереджень у створених матеріалах;

- вибіркове використання штучного інтелекту лише в тих завданнях, де його застосування є дійсно корисним для досягнення поставлених навчальних цілей;

- уникнення надмірного використання технологій, щоб не знижувати мотивацію до самостійної роботи й аналітичних здібностей учнів.

Таким чином, програми на базі штучного інтелекту швидко набувають популярності завдяки своїм перевагам. Поширення цифрових платформ робить вивчення української літератури цікавим та інтерактивним, перетворюючи його на захоплюючий процес. Сучасні освітні платформи, які використовують штучний інтелект, значно розширюють можливості навчання: від персоналізованого підходу і зручного оцінювання до глобального доступу до освітніх матеріалів та додаткової підтримки. Отже, роль штучного інтелекту в

літературній освіті є перспективною і багатогранною, пропонуючи нові способи підвищення якості навчального процесу.

Література

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

2. Візнюк І., Буглай Н., Куцак Л., Поліщук А., Киливник В. Використання штучного інтелекту в освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2021. № 59. С. 14–22.

3. Гуназа Л. М. Штучний інтелект у сучасній освіті: трансформація ролі вчителя, підвищення якості навчання та нові можливості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2023. Вип. 90. С. 46–53.

4. Ілійчук Л. Вплив штучного інтелекту на якість освіти : можливості, виклики та загрози. *Науково-педагогічні студії.* 2024. Вип. 8. С. 232–248.

5. Кузьменко Б. В., Чайковська О. А. Системи штучного інтелекту : Навч. посібник. Київ : Альтерпрес, 2006. 140 с.

6. Мельник А. В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 7 квітня 2023 р. Глухів, 2023. С. 250–253.

7. Нікольський Ю. В. Системи штучного інтелекту : навч. посібник. Львів : Магнолія-2006, 2013. 279 с.

8. Паламар С., Науменко М. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. *Освітологічний дискурс.* 2024. Вип. 1(44). С. 68–83.

9. Пчелянський Д., Воїнова С. Штучний інтелект : перспективи та тенденції розвитку. *Automation of Technological and Business Processes*. 2019. № 11 (3). С. 59–64.

10. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні : монографія / за заг. ред. А. І. Шевченко. Київ, 2023. 305 с.

Максимчук Анастасія Олександрівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** *Методика навчання літератури.*

Альона Сагайдак

Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н. В.

МЕТОДИЧНА СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті актуалізовано проблему використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури, подано класифікацію інформаційно-комунікаційних технологій і охарактеризовано можливості їх застосування в літературній освіті.

Ключові слова: загальноосвітня школа, методика навчання, українська література, інформаційно-комунікаційні технології навчання.

Annotation. The article highlights the issue of using information and communication technologies in Ukrainian literature classes, provides a classification of information and communication technologies, and describes their potential applications in literary education.

Keywords: *general education school, teaching methods, Ukrainian literature, information and communication technologies in education.*

У сучасному світі інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємною складовою різних сфер життя, і освіта не є винятком. Використання ІКТ у навчальному процесі має особливе значення, адже вони сприяють підвищенню якості освітнього процесу, розвитку критичного мислення, творчого потенціалу та комунікативних навичок учнів.

Проблему інформаційно-комунікаційних технологій досліджують вітчизняні педагоги О. Авраменко, Г. Бійчук, А. Віннічук, О. Ісаєва, В. Крупка, В. Сахацька, Н. Солодюк, Г. Токмань, В. Уліщенко, В. Шуляр, Т. Яценко та ін.

Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури полягає у впровадженні цифрових ресурсів задля підвищення ефективності освітнього процесу, заохочення інтересу учнів до предмету, а також розвитку їхньої творчості та логічного мислення. Це охоплює використання інтерактивних презентацій, організацію віртуальних екскурсій до літературних музеїв, аналіз творів із застосуванням онлайн-інструментів і створення учнями власного цифрового контенту [2, с. 17].

Слід означити основні методичні прийоми використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури:

1. Використання мультимедійних ресурсів:

- інтерактивні презентації, що допомагають візуалізувати складні теми (наприклад, історико-культурний контекст твору або біографію письменника);
- відео- та аудіоматеріали: екранізації, художнє читання творів відомими акторами, документальні фільми про літературних діячів.

2. Інтерактивні завдання та ігри:

- онлайн-вікторини, кросворди, тести, що сприяють закріпленню знань учнів у формі гри;
- групові проекти на онлайн-платформах, наприклад створення інтерактивного словника літературних термінів або карти ключових місць, пов'язаних із літературою.

3. Дистанційне навчання і взаємодія:

- освітні платформи для проведення уроків, обговорення літературних творів, надання зворотного зв'язку та активного спілкування з учнями;
- вебінари та онлайн-зустрічі з письменниками або літературними критиками.

4. Сприяння розвитку творчих навичок учнів:

- власні медіапроекти учнів: блогм, відеоролики, подкасти або електронні книги за мотивами вивчених творів;
- цифрові інструменти для текстового аналізу: пошук ключових слів, визначення тематики твору, візуалізація взаємозв'язків між літературними героями.

5. Ознайомлення учнів з історико-культурним контекстом:

- віртуальні екскурсії до музеїв письменників або значущих для їхньої творчості місць;
- доступ до унікальних матеріалів через електронні архіви або цифрові бібліотеки, включаючи рідкісні видання, рукописи або листування [6].

Цілісне поєднання таких методик дозволяє не лише урізноманітнити уроки української літератури, а й сприяє поглибленню знань учнів, формуванню в них аналітичного мислення і розвитку креативності.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури забезпечує більш особистісну спрямованість навчального процесу, збагачує його емоційний і пізнавальний аспект, а також стимулює різноманітні види навчальної активності учнів. Цей підхід сприяє аналізу та інтерпретації художніх творів, організації самостійної дослідницько-пізнавальної діяльності, створенню і

взаєморецензуванню навчальних проєктів. Завдяки ефективному поєднанню фундаментальних знань із літератури та базових навичок із інформатики досягається комплексне формування ключових компетенцій учнів. Зокрема, це стосується читацької компетенції, яка охоплює взаємодію з художнім словом, його аналіз, виразне читання та декламування; інтерпретаційної компетенції, що передбачає розуміння твору та формування власної оцінки; літературознавчої компетенції, яка включає знання про художню літературу та її суспільну роль; інформаційної компетенції, яка вчить працювати з різними джерелами літературної інформації; бібліотечно-бібліографічної компетенції для грамотного орієнтування у книжковому просторі; а також мистецької компетенції, яка сприяє створенню власних творчих робіт на літературну тематику [6].

Отже, застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури забезпечує особистісно орієнтований та компетентнісний підхід і активізує різні види навчально-пізнавальної діяльності, сприяє розвитку ключових інформаційно-комунікаційних та предметних читацьких компетенцій учнів. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій робить навчальний процес більш сучасним та ефективним.

Література

1. Білоус Н. В. Застосування мультимедійних технологій під час вивчення кіноповісті О. Довженка «Україна в огні». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 1. С. 28–30.

2. Гуревич Р. С. Впровадження комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти. Вінниця : ВДПУ, 1999. 30 с.

3. Жила С. О. Кіномистецтво на уроках літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2002. № 1. С. 55–58.

4. Михайлюк Д. Р. Комп'ютерно-орієнтовані телекомунікаційні технології на уроках мови та літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2015. № 10. С. 2–12.

5. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб.; за ред. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.

6. Олійник А. А. Використання ІКТ на уроках мови та літератури як засіб зацікавлення учнів. 2015. URL: <https://surl.li/pjkmht>

7. Солодюк Н.В., Сахацька В.В., Олексенко В.М. Вплив цифрових технологій на сучасну педагогіку: можливості та виклики для навчального процесу. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2(42). С. 1660–1673.

Сагайдак Альона Миколаївна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: методика навчання літератури.

Анна Ткач

Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н.В.

ВЕБКВЕСТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ І. НЕЧУЯ- ЛЕВИЦЬКОГО «КАЙДАШЕВА СІМ'Я»)

Анотація. У статті розглянуто теоретичні засади та практичні можливості використання технології вебквесту як інструменту формування творчих умінь учнів на уроках української літератури. Проаналізовано сутність поняття «вебквест», його структурні компоненти та дидактичний потенціал. На прикладі повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» розроблено конкретний зразок вебквесту з

описом завдань. Обґрунтовано ефективність застосування цієї технології для розвитку в учнів умінь аналізу та інтерпретації тексту, творчого письма й критичного мислення.

Ключові слова: *вебквест, творчі вміння, українська література, інформаційно-комунікаційні технології, «Кайдашева сім'я».*

Annotation. *The article examines the theoretical foundations and practical possibilities of using webquest technology as a tool for developing students' creative skills in Ukrainian literature lessons. The essence of the concept of a «webquest», its structural components, and its didactic potential are analyzed. Using the novella «Kaidasheva Simya» by I. Nechui-Levytskyi as an example, a specific webquest model with a description of tasks is developed. The effectiveness of applying this technology for developing students' skills in text analysis and interpretation, creative writing, and critical thinking is substantiated.*

Keywords: *webquest, creative skills, Ukrainian literature, information and communication technologies, «Kaidasheva Simya».*

У світлі цифровізації та реформи Нової української школи [1] перед педагогами ставляться нові вимоги. Здатність учнів до творчого мислення й аналізу є важливою. Як зазначають дослідники, «планомірне та систематичне застосування ігрових методів навчання сприяє розвитку творчого мислення, фантазії, продукує бажання та вміння безперервно вчити та покращувати мовленнєву культуру» [6, с. 26]. Ці слова однаковою мірою стосуються й технологічних інновацій у навчанні літератури.

Розвиток цифрових технологій змінює освітній процес. Сьогодні учні є поколінням, яке органічно існує в мережевому середовищі, тому використання інтернет-технологій до навчального процесу є необхідним. Серед різноманіття інноваційних педагогічних технологій активно застосовується вебквест – структурована пізнавально-пошукова діяльність учнів в інтернет-середовищі.

Вебквест як освітня технологія виник у 1995 році завдяки науковцям Б. Доджу та Т. Марчу й відтоді використовується в шкільній практиці різних країн. Зокрема, Т. О. Яценко наголошує, що «веб-квест може бути представлений у вигляді гіпертексту, презентації чи веб-сайту, в якому завдяки використанню зовнішніх і внутрішніх гіперпосилань та вбудованих об'єктів учні мають можливість відобразити логіку розв'язування завдання» [7, с. 6].

Попри значний інтерес до цієї технології, питання систематичного використання вебквестів саме на уроках української літератури залишається недостатньо дослідженим. Більшість наявних розробок стосується іноземних мов чи уроків з інших предметів. Тому ця стаття присвячена обґрунтуванню та практичній демонстрації можливостей вебквесту як ефективного інструменту формування творчих умінь учнів на уроках саме української літератури.

Доцільність використання технології вебквесту у своїх працях обґрунтували А. Віннічук, В. Крупка, Н. Солодюк [4], О. Мхитарян, О. Олійник [2], Л. Нежива, С. Паламар [3], Т. Турбар, Ю. Зубцова, К. Денисова [6], Т. Яценко [7]. Їхні дослідження висвітлюють різні аспекти застосування вебквестів у навчальному процесі, зокрема розвиток пізнавальної активності, самостійності та творчого мислення учнів. Водночас питання адаптації цієї технології до специфіки уроків української літератури потребує подальшого наукового та методичного опрацювання.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично продемонструвати можливості технології вебквесту для формування творчих умінь учнів на уроках української літератури.

В умовах сучасного суспільства технологія вебквесту постає як «цілеспрямований пошук необхідної інформації на основі опрацювання матеріалів конкретних сайтів в Інтернет-мережі, у ході якого кожен із учасників виконує поставлене

завдання з метою поглиблення й інтеграції знань» [2, с. 76]. Такий підхід перетворює учня на активного дослідника, що відповідає принципам особистісно зорієнтованого навчання.

Відповідно до розробленої Б. Доджем та Т. Марчем концепції, будь-який освітній вебквест містить обов'язкові структурні елементи:

1. Вступ – ознайомлення з темою, визначення ролей учасників або сценарію квесту, огляд усієї роботи.

2. Завдання – ключова проблема, що потребує розв'язання, формулювання конкретних дослідницьких або творчих завдань.

3. Процес – покроковий опис виконання завдань із зазначенням ролей учасників та порядку роботи.

4. Ресурси – список інформаційних джерел: вебсайти, друковані матеріали, аудіо- та відеоматеріали.

5. Оцінювання – чіткі критерії та параметри оцінки результатів роботи.

6. Висновок – підсумок набутого досвіду, рефлексія учасників.

Слід зазначити, що вебквести поділяються на короткострокові (розраховані на кілька занять) та довгострокові, які практикуються впродовж семестру або навчального року. Для уроків літератури доцільнішими є короткострокові квести, які охоплюють один або кілька уроків з конкретної теми.

Розвиток творчого мислення є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти. На думку науковців, «основними змістовими характеристиками поняття «творче мислення» є неповторність та унікальність, вміння знаходити креативні рішення проблемних ситуацій» [6, с. 24]. Саме ці риси активно формуються під час роботи з вебквестами.

Узаємозв'язок між цією технологією і творчим розвитком учнів виявляється в кількох ключових аспектах. По-перше, виконання нестандартних завдань квесту безпосередньо

розвиває уяву й навички творчого письма. По-друге, пошук та аналіз інформації за визначеними ресурсами стимулює критичне мислення та вміння інтерпретувати художній текст. По-третє, групова рольова робота формує комунікативну компетентність і вміння відстоювати власну позицію.

Творчі вміння в контексті вивчення літератури – це інтегрована система здатностей учня, що забезпечує його активну, самостійну та продуктивну взаємодію з художнім твором і створення власних текстових продуктів. На аналізі праць науковців виокремлено основні творчі вміння, що формуються на уроках літератури:

1. Аналіз й інтерпретація тексту – здатність розуміти художній твір на різних рівнях (сюжетному, образному, ідейному), самостійно тлумачити символіку, мотиви вчинків персонажів, авторський задум.

2. Створення власних висловлювань – вміння писати твори різних жанрів (есе, характеристики, листи, сценарії, альтернативні фінали), конструювати аргументовані судження.

3. Критичне мислення – здатність зіставляти різні бачення, оцінювати факти та явища, формулювати обґрунтовані висновки.

4. Комунікативна компетентність – вміння представляти результати роботи, дискутувати, аргументувати власну думку в усній та письмовій формах.

Представники академічної спільноти наголошують на значенні ігрових та проєктних технологій для розвитку цих умінь: «ігрові методи навчання сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, створюють умови для розвитку творчого мислення, посилюють інтерес до навчання, формують у вихованців компетенції щодо застосування креативного підходу до опрацювання навчальної інформації» [6, с. 26]. Вебквест органічно поєднує ігровий, проєктний та дослідницький підходи. Це дозволяє йому бути ефективним для формування перелічених умінь.

Важливо, що творчі вміння не формуються ізольовано – вони взаємопов’язані та розвиваються в комплексі. Учень, який уміє критично аналізувати текст, краще справляється зі створенням власних висловлювань; розвинута уява сприяє глибшій інтерпретації художнього образу. Саме тому технологія вебквесту, яка передбачає поєднання різних видів навчальної діяльності, є ефективним інструментом їх комплексного розвитку.

Ефективність використання вебквестів у процесі вивчення української літератури було апробовано на прикладі розробки за повістю Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім’я». Обрана тема є показовою, оскільки дозволяє поєднати психологічний аналіз персонажів із дослідженням етнографічного контексту та актуалізацією вічних соціальних проблем.

Для реалізації проєкту було обрано платформу «Всеосвіта», яка забезпечує високий рівень інтерактивності та візуалізації. Вебквест побудований за моделлю «виходу з кімнати», де кожна локація є частиною автентичного простору Семигорів. Ознайомитися з повною версією розробки можна за посиланням: <https://surl.li/tvpeku>

Практична реалізація вебквесту спрямована на досягнення таких результатів:

1. Когнітивний аспект: Перевірка знання тексту через пошукову діяльність.
2. Розвиток креативного мислення: Завдання квесту спонукають до інтерпретації образів-символів (наприклад, засохлої груші чи розбитого глечика) як метафор духовного занепаду.
3. Формування ключових компетентностей: Робота з цифровим ресурсом розвиває інформаційно-комунікаційну грамотність, а необхідність вирішувати «проблемні ситуації» герої – соціальну та громадянську компетентності.

На початку проходження учні отримують рольову установку – стати «експертами-конфліктологами» або «літературними детективами». Процес проходження передбачає:

- Пошук активних зон у віртуальному кабінеті.
- Виконання тестових завдань на розрізнення рис характерів героїв (Мотрі та Мелашки, Карпа та Лавріна).
- Розв'язання ребусів та логічних загадок, що базуються на етнографічних деталях твору.

Така форма роботи перетворює пасивне сприйняття класичного твору на активний дослідницький процес. Використання вебквесту на уроці в 10-му класі дозволяє змінити фокус із простого переказу сюжету на глибоке осмислення психологічних типів та етичних виборів героїв.

Висновки. Технологія вебквесту є ефективним методом формування творчих умінь учнів на уроках української літератури, оскільки поєднує в собі дослідницький, ігровий та проєктний підходи в цифровому середовищі.

Структурована організація (вступ із мотивацією, проблемні завдання, рольовий розподіл, чіткі ресурси та критерії оцінювання) забезпечує системний розвиток ключових творчих умінь: аналізу та інтерпретації художнього тексту, творчого письма, критичного мислення та комунікативної компетентності. На прикладі повісті «Кайдашева сім'я» продемонстровано, що виконання творчих завдань дозволяє учням краще осягнути художній твір.

Упровадження вебквестів відповідає вимогам Концепції НУШ щодо компетентісного, особистісно зорієнтованого навчання та інтеграції цифрових технологій у навчальний процес. Перспективами подальших досліджень є розробка системи вебквестів для різних класів шкільного курсу літератури, а також створення оцінювальних інструментів для вимірювання рівня сформованості творчих умінь учнів у процесі вебквестової діяльності.

Література

1. Концепція «Нова українська школа».
<https://surl.li/cylpmv>

2. Мхитарян О., Олійник О. Особливості використання технології веб-квесту на уроках української літератури. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 4 (63). С. 75–81.

3. Нежива Л., Паламар С. Інноваційні технології в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи. *Освітологічний дискурс*. 2020. Вип. 31, вип. 4. С. 129–142.

4. Солодюк Н., Віннічук А., Крупка В. Веб-квести як інструмент розвитку творчого мислення та активізації творчих здібностей школярів на уроках української літератури. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15321117>

5. Ткач А.В. Вебквест «Кайдашева сім'я».
URL: <https://surl.li/zipghh>

6. Турбар Т. В., Зубцова Ю. Є., Денисова К. В. Розвиток творчого мислення молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі засобами ігрових методів навчання. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 4 (48). С. 21–28.

7. Яценко Т. О. Специфіка уроку української літератури в умовах інформатизації навчального процесу. *Інститут педагогіки НАПН України*. 2018. С. 1–12.

Ткач Анна Володимирівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність А4.01. Середня освіта (Українська мова і література)). **Наукові інтереси:** Методика навчання літератури.

Марія Шалденко
Наук. керівник – к. пед. н., доц. Солодюк Н. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ

Анотація. У статті здійснено огляд таких інтерактивних методів навчання як: «Асоціативний кущ», «Кубування», «Займи позицію». Розглянуто їх застосування на уроках української літератури в 5 класі на прикладі вивчення твору В. Нестайка «Чарівні окуляри».

Ключові слова: «Асоціативний кущ», В. Нестайко, інтерактивний метод, «Займи позицію», «Кубування», українська література, «Чарівні окуляри».

Annotation. The article provides an overview of such interactive teaching methods as «Associative Bush», «Cubing», and «Take a Stand». Their application in 5th-grade Ukrainian literature lessons is examined, using the study of V. Nestaiko's work «The Magic Spectacles» as an example.

Keywords: «Associative Bush», V. Nestaiko, interactive method, «Take a Stand», «Cubing», Ukrainian literature, «The Magic Spectacles».

Концепція «Нова українська школа» вимагає нових підходів до навчання української літератури. Особлива увага звертається на інтерактивні методи навчання, адже саме завдяки їхньому застосуванню стає можливим втілення ідеї педагогіки партнерства, що передбачає використання вчителем у своїй роботі не лише стандартних методів організації навчально-виховного процесу, а й спрямування навчання та виховання так, щоб дитина постійно була залучена до спільної діяльності [8, с. 17].

Інтерактивні методи є предметом зацікавлення для багатьох дослідників. Р. Бондар аналізує використання

інтерактивних прийомів на уроках мови та літератури [1]. І. Кириченко робить акцент на застосуванні інтерактивних методів навчання на уроках української літератури в 6 класі [3]. О. Комар розглядає інтерактивні методи навчання в сучасній дидактиці, узагальнюючи різні підходи щодо їхнього трактування [4]. І. Лазаренко розкриває можливості інтерактивного навчання на уроках літератури [6]. О. Пометун, Л. Пироженко і Н. Солодюк розглядають інтерактивне навчання як сукупність технологій для кооперативного, колективно-групового, ігрового й дискусійного навчання [2; 11; 12].

Мета статті – дослідження ефективності інтерактивних методів навчання на уроці української літератури в 5 класі під час вивчення повісті-казки В. Нестайка «Чарівні окуляри».

Інтерактивні методи навчання – це способи організації активної взаємодії учнів у навчальному процесі з метою досягнення визначених дидактичних результатів. Інтеракція (від англійського «inter» – взаємний, «act» – діяти – здатний до взаємодії, діалогу) передбачає співнавчання учнів, залучених у спілкування та співпрацю [10]. У контексті інтерактивного навчання знання набувають іншої форми. Вони є певною інформацією про навколишній світ, особливістю якої є те, що учень одержує її не у вигляді вже готової системи від педагога, а в процесі власної активності. У процесі взаємодії на занятті з іншими учнями й вчителем учень засвоює різні механізми пошуку знань в індивідуальній і колективній діяльності [9, с. 7–8]. Метою інтерактивних методів є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, і розвиток в учнів комунікативних здібностей і критичного мислення. Застосування інтерактивних методів навчання дозволяє залучати до активної взаємодії всіх суб'єктів навчально-виховного процесу й сприяє опануванню великого обсягу матеріалу за короткий час [13, с. 6].

Н. Солодюк зазначає, що в педагогічній науці поняття «інтерактивне навчання» посилюється як така форма взаємодії між учасниками освітнього процесу, яка забезпечує активний обмін інформацією, думками, ідеями та сприяє формуванню навичок, розвитку критичного мислення й творчих здібностей. Дослідниця наголошує, що інтерактивна діяльність на уроках припускає організацію й розвиток діалогового, полілогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного вирішення проблем [12, с. 111].

Використання інтерактивних методів на уроках української літератури сприяє формуванню в учнів навичок критичного й творчого мислення, співробітництва, самостійності й ініціативності. Інтерактивний підхід збільшує активність учнів на уроках, забезпечуючи в них перехід від пасивного слухання до колективного обговорення й аналізу художніх текстів. Учні стають більш залученими до навчального процесу: вчать самостійно аналізувати текст, мають можливість спілкуватися з однокласниками й обмінюватися думками, висловлювати свої почуття. [3, с. 171–172].

На уроках української літератури ефективним є застосування методу «Асоціативний кущ», суть якого полягає в тому, що вчитель обирає предмет обговорення, а учні згадують все, що про нього пам'ятають. Універсальність цього методу в тому, що він може бути задіяний на різних типах уроків та на різних його етапах. Учитель чи помічник-учень фіксує відповіді у вигляді куща, що поступово розгалужується. Кінцевий результат допоможе узагальнити наявну інформацію про предмет дослідження, оскільки буде представлений цілісною картиною. «Асоціативний кущ» можна реалізувати як під час вивчення нової теми – тоді схема буде заповнюватися поступово, по мірі надходження інформації, так і під час узагальнення знань. Також у формі цього методу можна

запропонувати домашнє завдання, попередньо проінструктувавши учнів [6, с. 78].

Під час вивчення твору В. Нестайка «Чарівні окуляри», учням пропонується заповнити два асоціативних куща – про Васю Богданця (рис. 1) та Ромку Черняка (рис. 2).

Рис. 1.

Рис. 2.

На нашу думку, найкращим варіантом реалізації цього завдання під час вивчення названої повісті є саме поступове заповнення схеми, оскільки композиція твору подібна до мозаїки – складається з 14 частин, у яких розповідається про різні пригоди хлопців. У кожному наступному розділі образи головних героїв поступово розкриваються та поглиблюються. Так, після кожного прочитаного розділу учні доповнюватимуть схему новою інформацією.

На уроках української літератури варто застосовувати також метод «Кубування», який є доцільним на стадії актуалізації чи рефлексії. Цей метод передбачає використання кубика з написаними на кожній грані вказівками щодо напрямку мислення або письма [5, с. 130]. Учитель обов'язково повинен пояснити учням значення кожної грані куба й повісити на дошці пам'ятку з їхнім значенням, що дозволить уникнути труднощів під час роботи над завданням.

Так, під час вивчення повісті-казки В. Нестайка «Чарівні окуляри» пропонуємо використовувати кубик із такими написами на гранях: «подія», «висновок», «предмет», «емоція», «цитата», «герой і про героя». «Подія» означає, що учневі

потрібно описати подію з твору, яка найбільше запам'яталася, вразила, розсмішила чи здивувала. Наприклад, учень каже: «Мені найбільше запам'яталася подія, коли Вася й Ромка потрапили до Рудограду». «Висновок» передбачає озвучення учнем власного висновку, сформованого ним після прочитання. Наприклад, учень може відповісти: «Після прочитання розділу «У Телебабанії-Заекранії» я усвідомив, як важливо читати книги, адже вони розвивають уяву й розширюють кругозір». Грань «предмет» пропонує учневі назвати будь-який згаданий у тексті предмет, що, на його думку, є найбільш цікавим, незвичним, дивним. Наприклад, учень може сказати: «Найбільш дивним предметом у творі мені видалися дзеркала у квартирі Маргарити Степанівни, адже хлопці не побачили в них свого відображення». Грань «емоція» пропонує учневі висловити свою емоцію стосовно прочитаного. Наприклад, учень може дати таку відповідь: «Я відчув обурення, коли Маргарита Степанівна, прикидаючись двірничкою-чарівничкою, залишила хлопців у підвалі думати над своєю поведінкою». «Цитата» означає, що учню потрібно віднайти в тексті цитату, яка йому найбільше сподобалася. Наприклад, учень може відповісти: «Мені найбільше сподобалася цитата *«Недарма я книжки читаю і прочитане уявляю»*, бо вона відображає й мою любов до книг» [7]. Грань «герой і про героя» вимагає від учня назвати одного героя з твору й пригадати будь-який факт про нього. Наприклад, учень може відповісти так: «Вася – один із головних героїв. Він любить дивитися комедії, мультики та пізнавальні передачі». У процесі виконання завдання герої у відповідях учнів не мають повторюватися, доки не буде названо всіх. Якщо всі персонажі вже були згадані, можливе повторне називання героя, але факт про нього має бути озвучено інший.

Застосування методу «Кубування» сприяє організованому й конструктивному обговоренню твору або його частини учнями, дозволяє зробити акцент на важливих

деталях, забезпечує діалог учнів із художнім текстом і краще запам'ятовування ними персонажів (рис. 3).

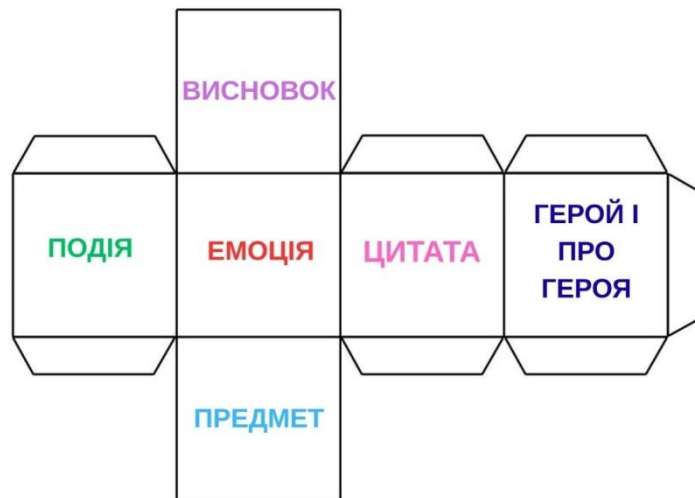
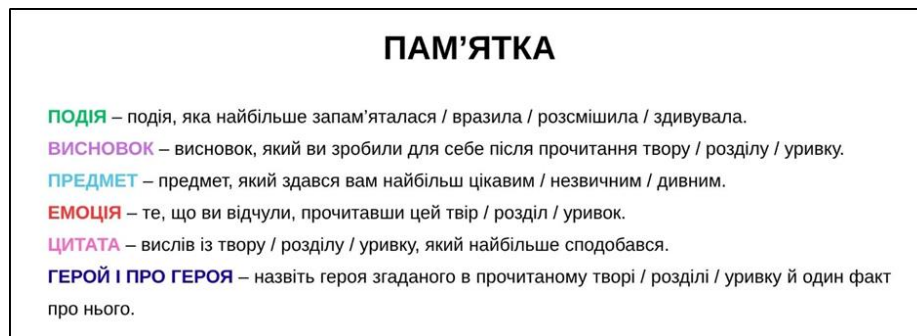

Рис. 3

Доцільним на уроках української літератури є також використання методу «Займи позицію», що сприяє конструктивному обговоренню дискусійних питань і проблемних ситуацій (рис. 4). Він використовується для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що порушена у творі або в одному з його епізодів. Для реалізації методу вчителю необхідно розмістити плакати з написами «за»,

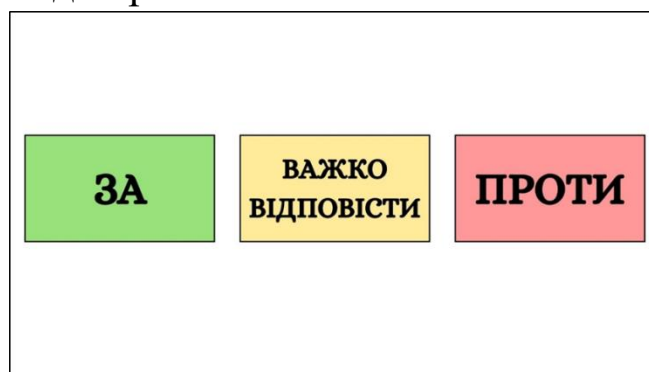

Рис. 4

«проти», «важко відповісти» в протилежних кінцях кімнати. Учням пропонується дискусійне питання й вони мають обрати позицію, ставши біля відповідного плакату [9, с. 119].

Так, під час вивчення твору В. Нестайка «Чарівні окуляри» метод «Займи позицію» можна реалізувати в межах аналізу одного з розділів повісті-казки. Розгляньмо його застосування на прикладі обговорення восьмої пригоди «У Телебабанії-Заекранії». Підготувавши плакати «за», «проти», «важко відповісти» й пояснивши учням їхнє завдання, учитель зачитує цитати з твору: *«А нащо ті книжки читати, коли є телебачення, і комп'ютер, і інтернет? (...) Книжки – то вчорашній день!»*; *«...той, хто читає книжки, розвиває свою уяву, фантазію, бо зримо (...) уявляє собі прочитане. А коли дивишся телевизор, нічого собі уявляти не треба, – ти сприймаєш усе готовеньке, вже уявлене і автором сценарію, і режисером, і акторами...»*; *«...ті, хто читає книжки, здебільшого слабаки, а справжні козаки дивляться бойовики»*; *«То виходить, що ті, хто читає книжки, зовсім не слабаки, а навпаки...»* [7]. Наведені цитати є словами двох друзів Васі й Ромки, чий погляд щодо дозвілля кардинально відрізнялися. Залучення до завдання цитатного матеріалу є доцільним, оскільки забезпечує прямий діалог із текстом. Також учитель пропонує твердження на зразок: «Вася зміг врятувати Ромку завдяки своїй начитаності й гарно розвиненій уяві»; «Якби Ромка читав книги, то не втрапив би в біду»; «Книги змінюють світогляд людей, впливають на їхні переконання»; «Книга може стати зброєю»; «Той, хто читає книги, може легко знайти вихід зі складної ситуації» тощо. Прослухавши наведену вчителем цитату або твердження, учні займають позиції біля відповідних плакатів. Кількох учнів учитель може попросити пояснити свій вибір, аргументуючи його як власними судженнями, так прикладами з прочитаного художнього тексту. Учень може змінити позицію, пояснивши причину свого вибору [9, с. 119]. Реалізація на уроці методу «Займи позицію» в контексті аналізу

наведеного розділу з твору «Чарівні окуляри» сприяє формуванню в учнів читацької свідомості, усвідомленню важливості читання в житті людини, зміцненню інтересу до літератури як джерела знань і розвитку особистості. Після завершення роботи над завданням «Займи позицію» для кращого закріплення результату учитель може плавно перейти до обговорення з учнями проблемного питання «Чому важливо читати книжки?».

Висновки. Отже, інтерактивні методи навчання як способи організації активної взаємодії учнів у навчальному процесі забезпечують розвиток у них навичок критичного й творчого мислення, співробітництва, самостійності, ініціативності. Застосування інтерактивних методів сприяє створенню на уроці комфортної атмосфери, у якій учні отримують задоволення від навчання. Використання інтерактивних методів на уроках української літератури забезпечує збільшення активності учнів, залучення їх до колективного обговорення й аналізу художніх текстів.

Література

1. Бондар Р. Використання інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури. [Електронне видання] : зб. наук. пр. за матеріалами II Всеукр.наук.-практ. конф., Тернопіль, 30 лист. 2023 р. / Тернопіль. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2023. С. 16–19.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Методичний посібник. / авт.-уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. 2002. 136 с.
3. Кириченко І. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках української літератури в 6 класі. *Synergy of knowledge: new horizons in global scientific research*. 2023. С. 171–173.
4. Комар О. Інтерактивні методи навчання в сучасній дидактиці. URL: <https://surl.li/knknyo>

5. Крутій Г. Формування творчої особистості молодших школярів шляхом застосування інтеркативних технологій на уроках в початковій школі. [Електронне видання] : зб. тез за матеріалами Всеукр.наук.-практ. конф., Львів, 14 квіт., 2020 р. / Львів. Центр прогресивної освіти «Генезіум». Львів, 2020. С. 129–131.

6. Лазаренко І. Можливості інтерактивного навчання на уроках літератури. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. Вип. 43. С. 103–107.

7. Нестайко В. Чарівні окуляри. URL: <https://surl.lu/lzhpmb>

8. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. Bibik. Kyiv, 2019. 208 s.

9. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 142 с.

10. Пометун О. Інтерактивні методи навчання. URL: <https://surl.li/rwjmhf>

11. Солодюк Н. Лінгводидактичні засади функціонування інтерактивних методів на уроках української мови з старших класах : дис. канд. пед. наук. Луганськ, 2009. 219 с.

12. Солодюк Н. Поняття «інтерактивний метод навчання» як лінгводидактична категорія. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. №1(298). С. 107–114. URL: <https://surli.cc/exuwzx>

13. Швардак М. Педагогічні технології в таблицях. Мукачево, 2015. 46 с.

Шалденко Марія Владиславівна – здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)). *Наукові інтереси*: сучасні методи та прийоми на уроках української літератури.

Розділ III. ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД УЧИТЕЛІВ–НОВАТОРІВ

*Катерина Буцвін
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О. А.*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ В ПРОГРАМІ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ» З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 11 КЛАСІ

Анотація. У статті розкрито ключові особливості викладання української літератури в 11 класі за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України». Схарактеризовано нормативно-правове підґрунтя проєкту, його компетентнісну спрямованість, інтеграцію цифрових технологій та узгодженість із модельними навчальними програмами. Окреслено методичне забезпечення (робочі зошити, мультимедійні ресурси), а також наступність між базовою та старшою школою. Наголошено на зв'язку методології проєкту з педагогічною спадщиною Якова Чепіги. Зроблено висновок, що впровадження програми сприяє формуванню ключових компетентностей, критичного мислення та національної свідомості учнів.

Ключові слова: українська література, Інтелект України, компетентнісний підхід, критичне мислення, читацька компетентність, інтегроване навчання.

Annotation. The theses highlight the key features of teaching Ukrainian literature in the 11th grade under the scientific and pedagogical project «Intellect of Ukraine». The regulatory framework of the project, its competency-based orientation, integration of digital technologies, and alignment with model curricula are characterized. The methodological support (workbooks, multimedia resources) as well as the continuity

between basic and senior school are outlined. The connection between the project's methodology and the pedagogical heritage of Yakiv Chepiha is emphasized. It is concluded that the implementation of the programme contributes to the formation of key competencies, critical thinking and national consciousness of students.

Keywords: *Ukrainian literature, Intellect of Ukraine, competence approach, critical thinking, reading competence, integrated learning.*

Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» належить до інноваційних освітніх систем, котрі впроваджуються в закладах загальної середньої освіти України. Діяльність проєкту регламентується нормативними документами, схваленими Міністерством освіти і науки України; вони визначають організаційні засади освітнього процесу, зокрема викладання української літератури в старшій школі (11 клас) [2, с. 3-4]. Головне спрямування проєкту полягає в розвитку інтелектуального потенціалу школярів, становленні критичного мислення та опануванні ключовими компетентностями, необхідними для подальшої успішної реалізації особистості в сучасному соціумі.

Програма «Інтелект України» для 11-класників з української літератури вирізняється кількома специфічними рисами порівняно з традиційними навчальними програмами. Базовим принципом виступає компетентнісний підхід, за якого акцент переноситься із простого механічного запам'ятовування фактичних даних на формування в учнів умінь аналізувати художні твори, інтерпретувати їх смисловий зміст і давати критичну оцінку [3, с. 5-6]. Замість заучування біографічних відомостей про письменників чи переказування сюжетних ліній, школяр має опанувати навички виявлення авторської позиції, розкриття підтексту та аргументованого висловлення власного ставлення до прочитаного. Така зміна пріоритетів зумовлює необхідність застосування вчителем проблемних

ситуацій, організації дискусійних обговорень та активного використання інтерактивних форм навчання.

Однією з ключових відмінних рис викладання української літератури в рамках проєкту «Інтелект України» є органічне включення цифрових технологій до освітнього процесу. Запровадження проєкту передбачає широке застосування мультимедійних засобів, електронних освітніх ресурсів та інтерактивних методик, що дає змогу підвищити рівень навчальної мотивації школярів і якість опанування навчального матеріалу [1, с. 42-43].

На уроках української літератури активно використовують відеоматеріали (екранізації художніх творів, документальні фільми про життя письменників), аудіозаписи літературних творів у виконанні майстрів художнього мовлення, інтерактивні вправи (зокрема хмари слів, цифрові кросворди, віртуальні дошки для спільної роботи) та тестові завдання з наданням миттєвого зворотного зв'язку. Завдяки такому технологічному насиченню занять учні отримують можливість глибше осягнути художній текст, його ідейно-образну структуру та історико-культурний контекст створення. Крім того, залучення цифрових інструментів сприяє формуванню в школярів навичок самостійного пошуку інформації, її критичного аналізу та творчого використання – компетентностей, необхідних для ефективної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Програма «Інтелект України» враховує сучасні вимоги до літературної освіти, що відображені в модельних навчальних програмах, зокрема в програмі «Українська література. 10–11 класи (рівень стандарту)» за редакцією І. В. Хворостяного [4, с. 10-12]. Відповідно до програми, передбачено вивчення ключових творів української літератури ХХ – початку ХХІ століття, а також формування в учнів цілісних уявлень про літературний процес, художні напрями та індивідуальні стилі письменників [3, с. 12-15].

Методичне забезпечення проєкту охоплює не лише навчальні програми, а й спеціально розроблені робочі зошити, навчальні посібники, методичні рекомендації для вчителів. Як свідчать Г. Лебідь та В. Бондаренко, успішна реалізація проєкту «Інтелект України» на Миколаївщині підтвердила, що системне застосування вказаних матеріалів сприяє підвищенню рівня знань учнів і формуванню стійкого інтересу до читання [1, с. 45-46]. Особлива увага зосереджується на розвитку критичного мислення школярів через аналіз дискусійних питань, виконання творчих завдань, участь у літературних дискусіях та проєктній діяльності.

Важливим аспектом роботи за програмою «Інтелект України» виступає забезпечення наступності між базовою та старшою школою. Як зазначається в модельній навчальній програмі для 7–9 класів за редакцією Т. О. Яценко та ін., «основи компетентнісного підходу закладаються вже в середній ланці, а в 11 класі вони отримують подальший розвиток через поглиблену роботу з літературним текстом та його інтерпретацію» [6, с. 8-10].

Окремо слід наголосити на зв'язку методології проєкту «Інтелект України» з класичними педагогічними ідеями. В. І. Шуляр зауважує, що імперативи видатного українського педагога Якова Чепіги – необхідність створення «грунтовної школи», яка виховує свідому, мислячу та патріотичну особистість – знаходять своє втілення в сучасних освітніх програмах, зокрема в «Інтелекті України» [5, с. 86-88].

Отже, робота за програмою «Інтелект України» з української літератури в 11 класі характеризується такими рисами: компетентнісна орієнтація; інтеграція цифрових технологій; узгодженість з модельними навчальними програмами; наступність між базовою та старшою школою; опора на кращі традиції вітчизняної педагогіки. Перелічені особливості забезпечують ефективне формування ключових компетентностей школярів, розвиток критичного мислення та

глибоке засвоєння української літератури як національного надбання.

Література

1. Лебідь Г., Бондаренко В. Реалізація всеукраїнського проєкту «Інтелект України» на Миколаївщині: особливості впровадження. *Вересень*. 2022. № 2 (93). С. 38–48. DOI: 10.54662/veresen.2.2022.04.

2. Нормативна база з питань реалізації науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» в закладах загальної середньої освіти. 2019. URL: <https://surl.li/guduew>

3. Програма «Інтелект України» для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Харків, 2024.

4. Хворостяний І. В. Модельна навчальна програма «Українська література. 10–11 класи (рівень стандарту)» для закладів загальної середньої освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2024. URL: <https://surl.li/abinhf>

5. Шуляр В. І. Нова українська школа й імперативи Якова Федоровича Чепіги. *Вересень* : науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. 2020. № 2–3 (85–86). С. 80–97.

6. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А., Тригуб І. А. Модельна навчальна програма «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. 2024. URL: <https://surl.lt/xpnmoww>

Буцвін Катерина Володимирівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: методика навчання української літератури, інноваційні освітні технології, компетентнісний підхід у навчанні.

Ганна Савчук
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О. А.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: ДОСВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Анотація. У статті досліджено особливості впровадження інтерактивних методів навчання на уроках української мови та літератури в закладах загальної середньої освіти, розкрито сутність інтерактивного навчання як сучасної освітньої технології, що сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку критичного мислення, комунікативних умінь та творчих здібностей, проаналізовано власний досвід проведення уроків під час педагогічної практики, визначено ефективність використаних методів та їх вплив на навчальну мотивацію учнів.

Ключові слова: інтерактивне навчання, педагогічна практика, українська мова, українська література, компетентнісний підхід, методи навчання.

Abstract. The article explores the peculiarities of implementing interactive teaching methods in Ukrainian language and literature classes at institutions of general secondary education. It reveals the essence of interactive learning as a modern educational technology that enhances students' cognitive activity, fosters critical thinking, and develops communication skills and creative abilities. Furthermore, the author analyzes personal teaching experience during pedagogical practice, determining the effectiveness of the methods utilized and their impact on students' learning motivation.

Keywords: interactive learning, pedagogical practice, Ukrainian language, Ukrainian literature, competence-based approach, teaching methods.

Сучасна система освіти перебуває у стані активної трансформації, що зумовлено переходом до компетентнісної

моделі навчання. Основною метою освітнього процесу стає не лише передача знань, а формування в учнів умінь застосовувати їх у практичній діяльності, розвивати критичне мислення, здатність до комунікації та співпраці.

У цьому контексті особливого значення набувають інтерактивні методи навчання, які забезпечують активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Вони дозволяють зробити урок більш динамічним, емоційно насиченим та результативним.

Під час проходження педагогічної практики з української мови та літератури я мала можливість безпосередньо застосувати інтерактивні методи навчання, що стало важливим етапом мого професійного становлення.

Теоретичні засади інтерактивного навчання: інтерактивне навчання розглядається як спеціально організована форма пізнавальної діяльності, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії між учителем та учнями. Її основна ідея полягає у переході від пасивного засвоєння знань до активного їх конструювання в процесі спільної діяльності.

Науковці О. Пометун, М. Пентилюк та ін. підкреслюють, що інтерактивні методи сприяють розвитку особистісних якостей учнів, формуванню вмінь аргументувати власну позицію, працювати в команді та приймати рішення. Інтерактивні методи – це педагогічна взаємодія учасників освітнього процесу, де присутні мисленнєва діяльність, суб'єкт-суб'єктні відносини, смислотворчість, можливість вибору, ситуація успіху, позитивне і оптимістичне оцінювання, рефлексія тощо.

«Інтерактивна технологія навчання – це така організація навчального процесу, який включає чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів» [1, с. 271].

Використання інтерактивного навчання не самоціль. Це лише засіб для досягнення тієї атмосфери в класі, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати освітні завдання. «Інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготування» [2, с. 20].

Уроки української мови та літератури, організовані за інтерактивними технологіями, сприяють розвитку мислення учнів уміння вислухати товариша і зробити свої висновки, вчитися вислухати думку іншого і вміти аргументувати свою думку. Основними характеристиками інтерактивного навчання є:

- активна взаємодія учасників;
- діалогічність навчального процесу;
- співпраця та кооперація;
- проблемність навчальних завдань;
- орієнтація на практичне застосування знань.

Організація педагогічної діяльності: під час проходження педагогічної практики я проводила уроки української мови та літератури у старших класах. Основною метою моєї роботи було впровадження інтерактивних методів навчання для підвищення пізнавальної активності учнів.

- Підготовка до уроків включала:
- добір інтерактивних вправ відповідно до теми;
- розробку групових і парних завдань;
- створення проблемних ситуацій;
- використання ігрових елементів;
- підготовку мультимедійних матеріалів.

Особливу увагу приділяла тому, щоб кожен учень був залучений до роботи та мав можливість висловити власну думку.

Використання інтерактивних методів на уроках української мови: На уроках української мови застосовувалися такі інтерактивні методи:

1. Мозковий штурм. Використовувався для актуалізації опорних знань. Учні активно висловлювали асоціації, формулювали припущення щодо теми уроку, що сприяло формуванню навчальної мотивації.

2. Робота в групах і парах. Учні виконували вправи з орфографії, синтаксису та морфології, обговорювали результати та взаємно перевіряли завдання, наприклад вправа «Редактор».

3. Метод «мікрофон». Кожен учень мав можливість коротко висловити свою думку, що сприяло розвитку мовленнєвих навичок (вправа «Цілевизначення», «Незакінчене речення» тощо).

4. Лінгвістичні ігри. Використовувалися вікторини, квести та творчі завдання, які підвищували інтерес до предмета.

Застосування цих методів сприяло підвищенню активності учнів та кращому засвоєнню мовного матеріалу.

Інтерактивні методи на уроках української літератури: на уроках української літератури інтерактивне навчання було спрямоване на глибокий аналіз художніх текстів.

Використовувалися такі форми роботи:

1. Дискусії. Учні обговорювали проблематику творів, характери персонажів та авторську позицію.

2. Робота в групах: кожна група аналізувала окремого персонажа або епізод твору.

3. Інсценізація творів: учні відтворювали фрагменти художніх текстів, що сприяло кращому розумінню змісту. (Іван Франко «Украдене щастя»).

4. Творчі завдання: написання есе, продовження сюжету, створення альтернативних фіналів творів, «Інтерв'ю з письменником».

Такі методи сприяли розвитку емоційного сприйняття літератури та формуванню читацької компетентності.

Результати педагогічної практики: аналіз проведених уроків показав, що використання інтерактивних методів має

позитивний вплив на навчальний процес. Учні стали більш активними, зацікавленими та мотивованими до навчання. Хоча були й труднощі, зокрема це стосується тайм-менеджменту уроку, пасивності деяких учнів тощо.

Було відзначено: підвищення рівня участі учнів у роботі на уроці; покращення комунікативних навичок; розвиток критичного мислення; формування навичок роботи в команді; зростання інтересу до української мови та літератури.

Висновки. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх учнів. Головними в процесі навчання є зв'язки між учнями, їхня взаємодія та співпраця. Результати досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе відповідальність за результати навчання.

Інтерактивні методи навчання є ефективним засобом модернізації сучасного уроку української мови та літератури. Вони сприяють активізації навчальної діяльності учнів, розвитку їхніх компетентностей та формуванню позитивної мотивації до навчання.

Педагогічна практика засвідчила, що використання інтерактивних технологій є необхідною умовою підвищення якості освітнього процесу та професійного зростання майбутнього вчителя.

Література

1. Кучеренко І.А., Пентилюк М.І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови. Навчально-методичний посібник Херсон Айлант., 2022. 352 с.

2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2003. 181 с.

Савчук Ганна Михайлівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність В11. Філологія. Українська мова

і література)). **Наукові інтереси:** методика навчання української літератури.

Анастасія Шиліпун
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О.А.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розглянуто особливості використання елементів гейміфікації на уроках української мови та літератури. Проаналізовано поняття «гейміфікація», її роль у підвищенні навчальної мотивації та активізації пізнавальної діяльності учнів. Висвітлено практичний досвід використання інтерактивних ігор, квестів, конкурсів і цифрових платформ Wordwall, Baamboozle та Kahoot під час проведення уроків і позакласних заходів. Доведено, що елементи гейміфікації сприяють підвищенню зацікавленості учнів навчальним процесом, розвитку комунікативних умінь та формуванню позитивної мотивації до навчання.

Ключові слова: гейміфікація, українська мова та література, інтерактивне навчання, цифрові технології, мотивація учнів, педагогічна практика, освітній процес.

Annotation. The article examines the peculiarities of using gamification elements in Ukrainian language and literature lessons. The concept of “gamification”, its role in increasing students’ learning motivation and activating cognitive activity are analyzed. The practical experience of using interactive games, quests, competitions, and digital platforms such as Wordwall, Baamboozle, and Kahoot during lessons and extracurricular activities is highlighted. It is proved that gamification elements contribute to increasing students’ interest in the educational process, developing communication skills, and forming positive motivation for learning.

Keywords: *gamification, Ukrainian language and literature, interactive learning, digital technologies, students' motivation, teaching practice, educational process.*

Сучасне покоління дітей формується в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та активної цифровізації суспільства. Постійна взаємодія з цифровими ресурсами, мобільними пристроями й онлайн-середовищем суттєво впливає на особливості сприйняття інформації, мислення, способи комунікації, пізнавальні інтереси та мотивацію до навчальної діяльності. Для більшості школярів цифровий простір став невід'ємною складовою повсякденного життя, у межах якого вони здобувають нові знання, здійснюють пошук необхідної інформації та взаємодіють із навколишнім світом.

Саме тому традиційні форми організації навчання, які не враховують особливостей сучасного покоління учнів та не передбачають використання цифрових технологій, інтерактивних методів роботи, поступово втрачають свою ефективність. Одноманітний і монотонний виклад навчального матеріалу часто не забезпечує належного рівня зацікавленості школярів, внаслідок чого знижується їхня пізнавальна активність, концентрація уваги та мотивація до навчання.

У зв'язку з цим упровадження новітніх методів і технологій навчання є важливою умовою для сучасного освітнього процесу. Використання інтерактивних форм роботи, елементів гейміфікації та цифрових ресурсів сприяє активізації навчальної діяльності учнів, підвищенню їхньої мотивації, розвитку критичного мислення, комунікативних умінь і формуванню стійкого інтересу до вивчення української мови та літератури. Одним із ефективних способів активізації навчальної діяльності є використання елементів гейміфікації.

Проблематика гейміфікації та особливості її впровадження в різні сфери діяльності сьогодні активно перебувають у центрі уваги як зарубіжних, так і українських

науковців. Значний внесок у дослідження цього явища зробили іноземні вчені, зокрема Н. Пелінг, який одним із перших увів термін «гейміфікація» [8]. Г. Зікерманн досліджував використання ігрових елементів у неігровому середовищі, а Р. Бартл запропонував класифікацію типів гравців, що є важливою для ефективного впровадження гейміфікації [11], [6]. У сучасному науковому дискурсі поняття «гейміфікація» набуває дедалі більшої актуальності, особливо в контексті освітньої діяльності.

Насамперед термін «гейміфікація» походить від англійського слова *gamification* і трактується як використання ігрових механік у неігрових сферах діяльності. Ідеться про застосування підходів і принципів, характерних для проектування комп'ютерних ігор, з метою підвищення зацікавленості, мотивації та ефективності виконання різноманітних завдань у неігрових процесах [7].

На думку К. Сален та Е. Циммермана, гейміфікація передбачає використання окремих ігрових елементів і механік у неігрових видах діяльності. Дослідники наголошують, що, на відміну від традиційної гри, у процесі гейміфікації учасники зосереджені не на самій грі, а на досягненні конкретної мети реальної діяльності. У такому випадку ігрові компоненти інтегруються в певні життєві чи освітні ситуації з метою підвищення мотивації, активізації діяльності та формування необхідних моделей поведінки. До основних компонентів ігрової діяльності належать дія, завдання, ризик, невизначеність та емоційна складова. Дія передбачає залучення учнів до активної діяльності, спонукає їх до перших кроків у процесі пошуку рішень і виконання поставлених завдань. Важливим елементом є також наявність завдань і викликів, оскільки учні отримують задоволення від подолання труднощів та досягнення поставленої мети.

Суттєву роль відіграє ризик, який мотивує школярів приймати рішення, експериментувати та знаходити правильні

способи виконання завдань. Не менш важливою складовою є невизначеність, що підтримує інтерес і створює атмосферу очікування результату. Ефективність ігрової діяльності значною мірою залежить і від емоційного наповнення, адже саме переживання радості, хвилювання, задоволення від успіху чи навіть розчарування сприяють формуванню внутрішньої мотивації та відчуття власної значущості [9, с. 85].

Отже, гейміфікацію можна трактувати як сучасний освітній підхід, що передбачає використання ігрових елементів, механік і принципів у неігрових видах діяльності з метою підвищення мотивації, зацікавленості та ефективності навчального процесу. У контексті освіти гейміфікація сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, створенню позитивної емоційної атмосфери та формуванню стійкого інтересу до навчання шляхом інтеграції ігрових методів у освітнє середовище.

Для того, щоб гейміфікація справді була дієвою та, за словами В. Сухомлинського, «запалювала вогник допитливості і любові до знань», вона має відповідати не лише освітнім потребам учнів, а й особливостям сучасного покоління [4, с. 95]. У цьому контексті доцільно звернутися до теорії поколінь, розробленої Вільямом Штраусом і Нілом Хоувом у 1991 році (рис.1) [10].

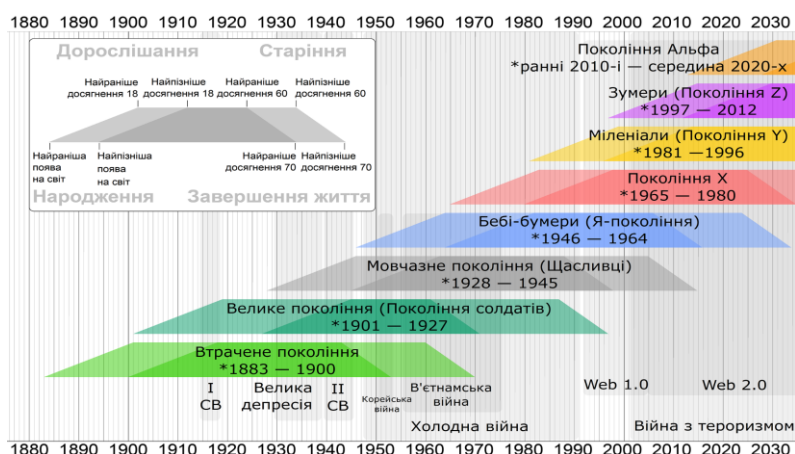
Рис.1. *Теорія поколінь Вільяма Штрауса і Ніла Хоувма*

Відповідно до теорії поколінь, кожне покоління формується під впливом певних історичних, соціальних і технологічних умов, що визначає особливості його світосприйняття, способи комунікації, поведінкові моделі та навчальні потреби. Так, дослідниця Н. Є. Шиліна зазначає, що представники поколінь Z та Alpha відрізняються особливостями сприйняття інформації, надають перевагу візуальному контенту, інтерактивності та швидкому зворотному зв'язку. Саме тому сучасний освітній процес потребує впровадження нових методів навчання, зокрема

елементів гейміфікації, які здатні підтримувати увагу учнів, підвищувати їхню мотивацію та зацікавленість у навчальній діяльності [5, с. 37].

Отже, гейміфікація є не лише сучасним, а й практично ефективним методом організації навчального процесу, який може використовуватися майже на кожному уроці. Інтеграція ігрових елементів у навчальну діяльність сприяє підвищенню мотивації учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, розвитку комунікативних умінь та створенню позитивної емоційної атмосфери під час навчання. Саме тому гейміфікація сьогодні розглядається як один із найбільш результативних підходів до роботи із сучасним поколінням учнів.

Особливо актуальним використання елементів гейміфікації є на уроках української мови та літератури, адже ці навчальні дисципліни відіграють важливу роль у формуванні мовної, читацької, комунікативної та культурної компетентностей школярів. Використання інтерактивних ігрових методів на уроках словесності дає можливість не лише підвищити зацікавленість учнів навчальним матеріалом, а й

зробити процес вивчення української мови та літератури більш доступним, емоційно насиченим і практично орієнтованим. Саме тому елементи гейміфікації активно використовуються авторкою статті під час проходження педагогічної практики на уроках української мови та літератури. Застосування ігрових

механік та цифрових платформ сприяло підвищенню мотивації учнів, розвитку командної взаємодії, активізації пізнавальної діяльності та створенню позитивної емоційної атмосфери.

У межах позакласного заходу «Мова – душа народу» було застосовано командні ігри «Вгадай символ» та «Збери прислів'я на швидкість». Для проведення бліц-вікторини залучено завдання на цифровій платформі Bamboozle, що дало можливість організувати інтерактивне опитування, підтримувати елемент змагання та забезпечувати миттєвий зворотний зв'язок між учнями й учителем.

Елементи гейміфікації також було реалізовано під час мовознавчого квесту «Правда чи брехня». Робота учнів передбачає проходження трьох рівнів складності, виконання інтерактивних завдань і накопичення балів за правильні відповіді. Під час заходу використано онлайн флеш-картки на платформі Wordwall, що сприяло активізації уваги школярів та підвищенню їхньої зацікавленості навчальним процесом. Наприкінці квесту учасники отримували символічні нагороди, що додатково мотивувало школярів до активної участі.

Під час проведення конкурсу «Кращий знавець української мови та літератури» учні були об'єднані в команди, які мали власні назви та девізи. Конкурс складався з трьох турів різного рівня складності та містив близько 50 запитань з української мови та літератури. Для проведення третього туру частково була використана цифрова платформа Kahoot, за допомогою якої учні виконували завдання на швидкість. Система балів, елемент змагання та підбиття підсумків із нагородженням переможців сприяли формуванню позитивної мотивації до навчання та активному залученню школярів до освітнього процесу.

На уроках української мови та літератури елементи гейміфікації використано частково у процесі інтерактивної та командної роботи. Упровадження ігрових методів сприяло

активізації уваги учнів, підвищенню їхньої мотивації та зацікавленості навчальним матеріалом.

Під час вивчення теми прикметника використано інтерактивну гру «Мовний детектив», у межах якої учні працювали в парах та отримували картки з реченнями. Їхнім завданням було знайти прикметники та визначити їхню групу. У цій діяльності реалізовувалися такі елементи гейміфікації, як командна взаємодія, сюжетність гри, швидкий зворотний зв'язок та виконання своєрідної «мовної місії».

Під час закріплення теми ступенів порівняння прикметників використано гру «Прикметниковий марафон». Учні були поділені на три команди: перша складала речення з прикметниками у вищому ступені порівняння, друга – у найвищому, а третя знаходила помилки у формах ступенів порівняння прикметників. Перемогу здобула команда, яка найшвидше та найправильніше виконувала завдання. У цьому випадку застосовано такі елементи гейміфікації, як командна робота, рівні складності, система балів, змагання та миттєвий зворотний зв'язок.

Ще одним інтерактивним методом стала гра «Правда чи фейк», під час якої учні працювали з інтерактивними картками та сигнальними табличками із позначками «✓» і «✗». Здобувачі визначали правильність поданих тверджень та аргументували власну думку. Такий формат роботи сприяв розвитку критичного мислення, уваги та швидкості реакції. Основними елементами гейміфікації в цій діяльності були інтерактивність, миттєвий зворотний зв'язок, елемент виклику та активне залучення учнів до навчального процесу.

Отже, використання елементів гейміфікації на уроках української мови та літератури є ефективним засобом підвищення навчальної мотивації, активізації пізнавальної діяльності та формування стійкого інтересу учнів до освітнього процесу. Врахування особливостей сучасного покоління школярів, яке формується в умовах цифровізованого

суспільства, потребує впровадження новітніх інтерактивних методів навчання, здатних підтримувати увагу учнів та забезпечувати їх активне залучення до роботи.

Під час педагогічної практики було встановлено, що використання командних ігор, квестів, інтерактивних вправ і цифрових платформ, зокрема Wordwall, Bamboozle та Kahoot, сприяє створенню позитивної емоційної атмосфери, розвитку комунікативних умінь, критичного мислення та навичок співпраці. Елементи змагання, система балів, рівні складності, миттєвий зворотний зв'язок і командна взаємодія підвищують зацікавленість учнів навчальним матеріалом та активізують їхню участь у навчальному процесі.

Таким чином, гейміфікація є не лише сучасним, а й практично результативним методом організації навчальної діяльності, який дає можливість адаптувати уроки української мови та літератури до потреб і уподобань сучасного покоління учнів, зробити освітній процес більш інтерактивним, динамічним та ефективним.

Література

1. Карабін О. Й. Гейміфікація в освітньому процесі як засіб розвитку молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. № 67. Т. 1. С. 44–47.

2. Макаревич О. О. Гейміфікація як невід'ємний чинник підвищення ефективності елементів дистанційного навчання. Young Scientist. 2015. № 2 (17). С. 279–282.

3. Пасічник О. Гейміфікація процесу навчання іноземної мови студентів закладів вищої освіти. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24. Ч. 2. С. 344–349.

4. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Вибрані твори : у 5 т. Т. 3. Київ, 1977. 670 с.

5. Шиліна Н. Є. Покоління «зет» та «альфа»: психологічні особливості навчання і виховання. Znanstvena

misel journal. Ljubljana, 2020. №40. С. 36–39. URL: <https://surl.li/ijvoos>

6. Bartle R. *Designing Virtual Worlds*. New Riders, 2004. 741 p.

7. Dichev C., Dicheva D. Gamifying education: what is known, what is believed and what remains uncertain: a critical review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2017. Vol. 14 (1). URL: <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0042-5>

8. Pelling N. *The Short Prehistory of Gamification*. Nano Dome : website. URL: <https://surl.li/lorzfr>

9. Salen K., Zimmerman E. *Rules of Play: Game Design Fundamentals*. Cambridge : MIT Press, 2003. 688 p.

10. Strauss W., Howe N. *The Fourth Turning: An American Prophecy – What the Cycles of History Tell Us About America’s Next Rendezvous with Destiny*. New York : Broadway Books, 1997.

11. Zichermann G. *Game Mechanics in Web and Mobile Apps*. California : O’Reilly Media, 2011. 182 p.

Шиліпун Анастасія Сергіївна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** *Методика навчання літератури.*

Андрій Ярошенко
Наук. керівник – ст. викл. Пойда О. А.

**ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ 11 КЛАСУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ
І. ДРАЧА ТА Д. ПАВЛИЧКА (із досвіду практики)**

Анотація: *У статті розглянуто особливості викладання української літератури у старшій школі на прикладі уроків,*

проведених упродовж педагогічної практики в 11 класі. Проаналізовано методи та форми роботи під час вивчення творчості представників українського шістдесятництва – Івана Драча та Дмитра Павличка. Особливу увагу приділено розвитку критичного мислення, формуванню естетичних смаків учнів, використанню інтерактивних методів навчання та формуванню національно-культурної компетентності старшокласників.

Ключові слова: *українська література, педагогічна практика, шістдесятництво, Іван Драч, Дмитро Павличко, методика викладання, інтерактивні методи, аналіз художнього твору, старша школа.*

Annotation: *The article examines the peculiarities of teaching Ukrainian literature in senior secondary school through the example of lessons conducted during pedagogical practice in the 11th grade. The methods and forms of work used in studying the works of representatives of the Ukrainian Sixtiers movement — Ivan Drach and Dmytro Pavlychko — are analyzed. Particular attention is paid to the development of critical thinking, the formation of students' aesthetic tastes, the use of interactive teaching methods, and the development of national and cultural competence among high school students.*

Keywords: *Ukrainian literature, pedagogical practice, Sixtiers movement, Ivan Drach, Dmytro Pavlychko, teaching methodology, interactive methods, literary text analysis, senior secondary school.*

Українська література в старшій ланці закладів загальної середньої освіти виконує не лише освітню, а й важливу виховну функцію. Саме на уроках літератури в учнів формується світогляд, моральні цінності, естетичний смак, навички критичного мислення та вміння аналізувати художній текст. Особливе значення у програмі 11 класу має вивчення творчості письменників-шістдесятників, адже їхня поезія відображає

духовне пробудження українського суспільства, боротьбу за національну ідентичність і свободу творчого самовираження.

Проблема формування читацької компетентності старшокласників перебуває в центрі уваги багатьох сучасних методистів та педагогів. Теоретико-методичні засади розвитку читацької культури учнів закладені у працях О. Ісаєвої, А. Ситченка, Г. Токмань, А. Фасолі, Т. Яценко та ін. Разом із тим, специфіка формування цієї компетентності під час опрацювання творчої спадщини поетів-шістдесятників на етапі профільного навчання потребує додаткового практичного осмислення.

На думку О. Ісаєвої, «формування широкої компетенції читача в процесі вивчення літератури має розглядатися як важливий компонент системи літературної освіти учнів і повинно здійснюватися з позицій особистісно орієнтованого навчання комплексно та в логічній послідовності з урахуванням усіх можливих складових розвитку читацької діяльності особистості» [1, с. 6].

Під час проходження педагогічної практики у 11 класі автором статті було відвідано та проведено уроки української літератури, присвячені творчості Івана Драча та Дмитра Павличка. Спостереження за роботою вчителя дозволило простежити сучасні методичні підходи до вивчення літератури у старшій ланці ЗЗСО, а також визначити ефективні форми й методи роботи з художнім текстом.

Слід пам'ятати, що «...саме читання є найважливішим способом засвоєння базової інформації, специфічною формою комунікативно-пізнавальної діяльності особистості, одним із основних чинників її саморозвитку» [4, с. 183].

Особливості викладання української літератури у старшій школі: у 11 класі вивчення української літератури має аналітичний та проблемно-пошуковий характер. Учні вже володіють базовими знаннями з теорії літератури, тому основна увага приділяється інтерпретації художнього твору, аналізу

авторської позиції та формуванню власного ставлення до прочитаного. На думку А. Фасолі, «Художньо-читацька компетентність – якість особистості, яка виявляється в готовності й здатності самостійно здобувати і застосовувати пов'язані з читацькою діяльністю знання й уміння для осягнення змісту художнього та публіцистичного тексту, налагодження діалогічної взаємодії з ним з метою розкриття авторського і творення особистих смислів» [3, с. 9].

На уроках літератури важливо поєднувати традиційні та інтерактивні методи навчання. Під час педагогічної практики було помічено, що ефективними є:

- евристична бесіда;
- метод асоціативного мислення;
- дискусія;
- робота в групах;
- аналіз художніх образів;
- використання мультимедійних засобів;
- інтерактивні вправи.

Такі методи сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів та формуванню стійкого інтересу до літератури.

Методичні особливості вивчення творчості Івана Драча: одним із уроків був урок на тему: «Іван Драч – невтомний шукач нового змісту і нової форми в поезії. “Балада про соняшник”». Основною метою заняття було ознайомлення учнів із творчістю поета-шістдесятника та аналіз новаторства його поезії.

Вдалося поєднати біографічний матеріал із творчою діяльністю письменника. Особливо ефективним виявився метод рольової гри – «Інтерв'ю з поетом». Учні ставили запитання від імені журналістів, а один із школярів виконував роль Івана Драча. Така форма роботи значно активізувала учнів і сприяла кращому засвоєнню матеріалу.

Важливим етапом уроку стало прослуховування поезії «Балада про соняшник» та її подальший аналіз. Значну увагу приділено:

- символічності образів сонця та соняшника;
- новаторству жанру балади;
- використанню метафор і алегорії;
- специфіці побудови верлібру.

Під час аналізу твору учні активно висловлювали власні думки, дискутували щодо значення символів і пояснювали авторську позицію. Для розвитку критичного мислення було використано метод «Прес», який допоміг учням аргументувати власні судження.

Ефективним також було використання асоціативного куща, при створенні якого учні добирали асоціації до образів сонця та соняшника. Такий метод сприяв розвитку творчого мислення та емоційного сприйняття художнього тексту.

Як стверджує О. Пойда, «формуючи творче мислення школярів, учитель постійно залучає їх до процесу співтворчості... Отримуючи кінцевий продукт власного креативного мислення, учень не лише добре знає навчальний матеріал, а й відчуває творчу насолоду від процесу, у якому зумів реалізувати й розвивати свої потенційні можливості та здібності» [2, с. 192].

Урок продемонстрував, що сучасне викладання літератури повинно бути спрямоване не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на формування емоційного та естетичного досвіду учнів.

Вивчення творчості Дмитра Павличка як засіб формування національної свідомості: також важливим був урок, присвячений творчості Дмитра Павличка, зокрема аналізу поезії «Два кольори». Під час заняття старшокласники ознайомилися з життєписом письменника, його громадянською позицією та роллю у розвитку української культури.

Вдало було поєднано біографічний матеріал із міжпредметними зв'язками, зокрема історією України, музичним мистецтвом та народною творчістю. Особливу увагу було приділено пісенній ліриці поета.

Прослуховування пісні «Два кольори» у виконанні Квітки Цісик створило емоційну атмосферу та допомогло учням глибше осмислити ідейний зміст твору. Після цього було проведено бесіду, під час якої учні висловлювали власні асоціації, пов'язані з образами червоного та чорного кольорів.

У процесі аналізу поезії учні визначали:

- тему та ідею твору;
- художні засоби;
- роль антитези;
- символіку кольорів;
- мотив дороги та материнського благословення.

Було використано метод проблемного запитання, що стимулювало учнів до роздумів:

- Чому саме червоний і чорний кольори стали символічними?
- Яке значення має рушник у творі?
- Чому ця пісня стала народною?

Значну увагу на уроці приділено формуванню національної свідомості учнів. Через аналіз образу рушника, материнської любові та народних символів одинадцятикласники усвідомлювали значення культурної спадщини українського народу.

Використання інтерактивних методів навчання: аналіз уроків учителя-наставника та власних уроків, проведених під час педагогічної практики дав зрозуміти, що інтерактивні методи навчання значно підвищують ефективність уроку літератури. Найрезультативнішими виявилися:

- метод «Прес»;
- асоціативний куш;
- рольова гра;

- проблемна бесіда;
- дослідницько-пошукова робота;
- робота в групах.

Інтерактивні технології дозволяють учням не лише засвоювати інформацію, а й самостійно формулювати висновки, аналізувати художні образи та висловлювати власне ставлення до прочитаного.

Особливо важливим є використання мультимедійних засобів. Презентації, аудіозаписи пісень, відеоматеріали та ілюстрації допомагають зробити урок емоційно насиченим і сприяють кращому сприйняттю художнього тексту.

Формування ключових компетентностей учнів: у процесі вивчення української літератури у старшокласників формуються важливі компетентності, зокрема:

- комунікативна;
- соціальна;
- інформаційна;
- культурна;
- громадянська.

Саме на уроках української літератури учні вчаться:

- аргументовано висловлювати власну думку;
- аналізувати художній текст;
- працювати в групах;
- проводити паралелі між літературою та сучасністю;
- розуміти національні й загальнолюдські цінності.

Таким чином, особливе значення має розвиток емоційного інтелекту учнів через сприйняття художнього слова.

Отже, педагогічна практика дала можливість ознайомитися з особливостями викладання української літератури у старшій школі та проаналізувати сучасні методичні підходи до організації уроку.

У процесі спостереження за уроками було встановлено, що ефективно вивчення літератури можливе за умови:

- поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання;
- активної участі учнів у роботі;
- використання мультимедійних технологій;
- створення емоційної атмосфери на уроці;
- розвитку критичного та творчого мислення.

Творчість Івана Драча та Дмитра Павличка має великий виховний потенціал, оскільки сприяє формуванню національної свідомості, духовності та естетичних смаків учнів.

Таким чином, сучасний урок української літератури у старшій ланці ЗЗСО повинен бути не лише джерелом знань, а й простором для духовного розвитку особистості, формування її моральних цінностей та творчого мислення.

Література

1. Ісаєва О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення літератури: Автореф. дис. д-ра пед.наук: 13.00.02. Київ, 2004. 40 с.
2. Пойда О. Розвиток творчого мислення учнів засобами візуалізації навчальної інформації (на прикладі вивчення творчості Євгена Гуцала). *Літературні контексти ХХ століття: Євген Гуцало і доба*: зб. наук. праць. Вип. 8. 2023. С. 188-198.
3. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. *Компетентнісне навчання*. 2017. № 9. С. 8-15.
4. Яценко Т. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка* : зб. наук. пр. Старобільськ, 2019. Вип. 3 (326). Педагогічні науки. С. 183-190.

Ярошенко Андрій Володимирович – здобувач СВО
магістра факультету філології й журналістики імені Михайло
Стельмаха Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського спеціальність В11.
Філологія. Українська мова та література. **Наукові інтереси:**
Методика навчання літератури.

